

פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "קדושים"
כ"ו בניסן תשע"ד (26/04/2014)
יום האזכרה לתום 11 חדשים לאודליה

מוקדש לע.נ. בתנו היקרה
אודליה פינקלר ע"ה
בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו
נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:
שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים	
18:55	18:53	18:46	18:55	18:39	כניסת שבת
19:56	19:54	19:56	19:56	19:53	יציאת השבת

השעות לפי שעות קיץ

תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת " קדושים " – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	9
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	21
4 .	מיצירתם ומורשתם של רבותינו חכמי ספרד ומרוקו	74
5 .	בין אדם לחבירו, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	75
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	133
7 .	החיים הבריאים	142
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע זה	146
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה	156
10 .	רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	בכריכה האחורית

על הפרשה

1.

1.1 נתונים על הפרשה

פרשת קדושים היא פרשת השבוע השביעית בחומש "ויקרא" .. היא מתחילה בפרק י"ט פסוק א' ומסתיימת בפרק כ' פסוק כ"ז. שם הפרשה "קדושים" היא המילה ה - 14 בה פותחת הפרשה: "וידבר ה' אל משה לאמור: דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלוהיכם...": בפרשת קדושים יש 64 פסוקים. בשנים שאינן מעוברות קוראים את פרשת קדושים ביחד עם הפרשה שלפניה - פרשת אחרי מות..

נתונים סטטיסטיים - מספריים על פרשת "קדושים"

מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-		הפרשה מתחילה ב-	
								פסוק	פרק	פסוק	פרק
38	13	51	3,229	868	64	2	109	פסוק	פרק	פסוק	פרק
								כ"ז	כ'	א'	י"ט
2	2	2	9	10	9	8	9	דירוג פרשת "אחרי מות" בפרשות חומש ויקרא			
3	6	5	49	49	49	48	49	דירוג פרשת "קדושים" בפרשות התורה כולה			

1.2 הנושאים בפרשה

פרשת קדושים היא מהפרשות עם המספר הרב ביותר של מצוות בנושאים שונים. על המכנה המשותף שלהן מעיד הפסוק הפותח את הפרשה: "וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם." על פסוק זה

אומר המדרש שפרשה זאת נאמרה במעמד הקהל, בנוכחות כל עם ישראל, מאחר שבפרשה זו יש יסודות תורה רבים. בין המצוות בפרשה:

מצוות שבין אדם למקום: איסור עבודת אלילים; שמירת השבת; איסור שבועת שקר; איסורי כלאיים ושעטנז.

מצוות שבין אדם לחברו: הציווי "ואהבת לרעך כמוך"; מצוות כיבוד אב ואם; איסורי גניבה, שקר ורכילות; מצוות תוכחה ואיסור נקימה ונטירה; "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן".

צדק חברתי: איסור הלנת שכר; איסור נתינת מכשול לפני עיוור; איסור על לקיחת שוחד; מצוות אהבת הגר; ציווי שלא לרמות במידות ומשקלות ("מאזני צדק").

דיני מורא מקדש והקורבנות: זמני אכילת הקורבן; איסור פיגול מצוות התלויות בארץ: איסור עורלה; מתנות עניים (לקט, שכחה ופאה).

איסור לנהוג כחוקות הגויים: הקפת הראש והשחתת הזקן, כתובת קעקע, פנייה לאוב ולידעוני; איסור על עבודת המולך.

פירוט עונשי מוות וכרת על איסורי גילוי עריות, שנכתבו בפרשת אחרי מות.

1.3. ההפטרה

הספרדים מפטירים את ההפטרה "ויהי דבר... בן אדם דבר" בספר יחזקאל פרק כ' מפסוק ב' עד פסוק כ' "כי אני ה' אלוקיכם וזאת בכל השנים בין שהפרשיות נפרדות ובין כשהן מחוברות. בפרק זה מתאר הנביא יחזקאל כיצד ציווה ה', אחרי יציאת מצרים את בני ישראל "את חוקותי ואת משפטי הודעתי אותם, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", וכיצד בני ישראל לא שמרו את הציוויים האלה.

התימנים מפטירים ההפטרה כמו הספרדים בספר יחזקאל פרק כ', אך הם מתחילים ההפטרה מפסוק א' "ויהי בשנה השביעית..." עד פסוק ט"ו "ויש המסיימים ההפטרה כמו הספרדים בסוף פסוק כ' "כי אני ה' אלוקיכם"

האשכנזים מפטירים את ההפטרה "הלא כבני כושיים" בספר עמוס פרק ט' מפסוק ז' עד פסוק ט"ו "אמר ה' אלוקיך".
בפרק זה מתאר הנביא עמוס את ההבדל בין ישראל לגויים, ומתאר את הגאולה העתידית.

1.4 . הקשר בין פרשת "קדושים" להפטרתה

הפטרת השבת לפי מנהג הספרדים מפרק כ' בספר יחזקאל, ולמנהג האשכנזים מתוך עמוס פרק ט'. פרשת אחרי מות עוסקת בקדושות המיוחדות לזמן, למקום, לאנשים מיוחדים. תחילתה בעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, יום אחד בשנה, במקום הקדוש ביותר: קדש הקדשים, ע"י האדם הקדוש מכל: הכהן הגדול.

פרשת קדושים פותחת בקריאה: "קדושים תהיו, כי קדוש אני ה' אלוהיכם", ומסיימת: "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה', ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי." רש"י מדגיש על פי הספרא וויקרא רבה, שפרשה זו נאמרה אל כל עדת בני ישראל כיוון שרוב גופי תורה תלויים בה. בפסיקתא דרב כהנא, פרשת החדש אמר ר' יוחנן בשם רשב"י: שלש פרשיות כתב לנו משה בתורה וכל אחת ואחת יש בה משישים שישים מצוות. ואלו הן: פרשת פסחים, כלומר פרשת בא, ופרשת נזיקין, דהיינו פרשת משפטים, ופרשת קדושים. החידוש הגדול של פרשת קדושים הוא, שמושג הקדושה אינו תלוי רק במצבים ובמקומות שמחוץ לסדר החיים הרגיל. לא רק במקדש, לא רק באמצעות מצוות טכסיות של טהרה וכפרה מגיעים לקדושה וטהרה. הדרך אל הקדושה נמצאת בבית וברחוב, בשוק ובשדה. כך גם אפשר להבין את אוסף המצוות בפרשה, הנראה לכאורה ללא קו מנחה או מאחד. אין פינה בתחומי החיים שפרשת קדושים אינה מגיעה אליה. קדוש יהיה מי שנזהר בממוץ חברו ובכבודו, מי שמכבד את הוריו, נשמר מעריות מרבה לעשות חסד עם זולתו, שומר על סדרי נקיין וטהרה של גופו, רכושו וסביבתו, בכל עת ובכל שעה. קיום המצוות היא

הדרך להתקדשות. הרמב"ן מוסיף כי בקיום המצוות לא די. הקדוש הוא האדם המקדש את עצמו במותר לו. מערכת המצוות היא הבסיס. אך האדם צריך להשתדל יותר. לא די בקיום המצוות על מנת לצאת ידי חובה.

את רעיון הבדלת ישראל וקדושתו מבאר עמוס, בהפטרה כמנהג האשכנזים. הנביא פותח: "הלוא כבני כושיים אתם לי בני ישראל, נאום ה', הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלישתים מכפתור וארם מקיר". לולא הברית, היו ישראל דומים לכושים לפלשתים או לארם. הברית שנותנת זכיות לעם, מטילה עליו חובות. וכשאין העם מקיים חובותיו הוא מאבד את ייחודו: "הנה עיני ה' אלוקים בממלכה החטאה, והשמדתי אותה מעל פני האדמה, אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאום ה'." "בחרב ימותו כל חטאי עמי, האומרים לא תגיש ותקדים בעדנו הרעה." הנביא מסיים בנחמה. לאחד העונש ישוב ישראל להיות עם ה'. ושבתי את שבות עמי ישראל.

בהפטרה על פי מנהג הספרדים סוקר הנביא תקופות בתולדות ישראל, תקופות בהן חטא העם, עד כדי כך שהקב"ה רצה לכלות את העם. בכל המקרים לא כילה הקב"ה את חמתו בעם רק כדי שלא יחולל שמו בגויים. יחזקאל מזכיר את בחירת ישראל במצרים, את היציאה ממצרים ואת התביעה: "ואמר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו, ובגילולי מצרים אל תטמאו, אני ה'." אך ישראל אינם נענים לתביעה להתקדש: "וימרו בי ולא אבו לשמוע אלי, איש את שיקוצי עיניהם לא השליכו, ואת גילולי מצרים לא עזבו, ואומר לשפך חמתי עליהם, לכלות אפי בהם, בתוך ארץ מצרים. ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגויים אשר המה בתוכם, אשר נודעתי אליהם לעיניהם, להוציאם מארץ מצרים."

גם במדבר: "וימרו בי בית ישראל במדבר, בחוקותי לא הלכו, ואת משפטי מאסו, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ואת שבתותי חיללו מאד, ואומר לשפוך חמתי עליהם במדבר לבלותם. ואעשה למען שמי, לבלתי החל

לעיני הגויים אשר הוצאתים לעיניהם." הנביא מסיים בקריאה לשוב ולהיות קדושים: אני ה' אלוהיכם, בחוקותי לכו, ואת משפטי שמרו ועשו אותם. ואת שבתותי קדשו, והיו לאות ביני וביניכם לדעת כי אני ה' אלוהיכם.

1.5 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת " קדושים "

א. בפרשת השבוע אנו מוצאים מספר רב של מצוות בדגש של מצוות בין אדם לחברו. פרשת השבוע פותחת במילים "וַיְדַבֵּר ה', אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ: כִּי קְדוֹשׁ, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. ובמילים שלנו, הקב"ה מצפה מאיתנו לנסות ולקיים את אורח החיים שלנו בשונה ממה שהיה נהוג באומות העולם ולהיות מה שלימים רבים אחרים יכנה ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל דוד בן גוריון "אור לגויים"

ב. נאמר בפרשה "אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ, וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ: אֲנִי, ה' אֱלֹהֵיכֶם" ועל כך נשאלת השאלה מדוע הקדים הפסוק את האמא לאבא ואילו בפסוק מעשרת הדברות "כִּפְדֹּת אֶת אָבִיךָ, וְאֶת אִמְךָ" הוקדם האבא לאמא? על כך עונים המפרשים שבאופן טבעי הילדים יותר מכבדים את האמא ויותר יראים (מפחדים) מהאבא. (על כך גם שיר הילדים הידוע "פיל פילון אפו ארוך לא יידע כיצד לדרוך... עד שבא הביתה אבא פיל.. ומייד התחיל לצעוד)

ג. בהמשך הפסוק נאמר "וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", בא ללמד אותנו שאפילו אם ההורים שחובה עלינו לכבדם מורים לנו לחלל את השבת מותר לנו לא לציית להם.

ד. "וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצִּיר אֲרֻצְכֶם, לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לְקַצֵּר; וְלִקַּט קִצִּירְךָ, לֹא תִלְקַט. וְכִרְמֶךָ לֹא תְעוּלֶל, וּפְרֹט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקַט: לְעֵנִי וּלְגֵר תִּעְזֹב אֶתְּךָ, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" "לקט, שכחה ופאה" מצוות אלו הינם עזרה לעניים וכיצד? בזמן שאדם קוצר את שדהו, עליו להשאיר חלק מהיבול לעניים כגון: עליו להשאיר חלק בקצה השדה ("פאה") שורה של יבול לא

קצורה כדי שיבואו עניים ויקצרו לעצמם. או שבמידה והקוצר "פיספס" ("שכחה") קבוצה של חיטים אסור לו לחזור ולקצרם. כנ"ל גם בכרם ענבים שבמידה ובוצר הענבים לא בצר את כל אשכולות הענבים, עליו להשאירם לעניים.

ה. "לא, תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו, איש בעמיתו. ולא תשבועו בשמי, לשקר: וחללת את שם אלהיך, אני ה'". לא תעשק את רעהך, ולא תגזל" איסורי גזל וגניבה, הרמב"ם והשולחן ערוך מסבירים שמסגרת איסור זה כולל גם איסור להעלמת מסים. ובנוסף מי שגונב מחבירו, סופו שמשקר לחבירו ונשבע בשם ה' לשקר.

ו. "לא תלין פעלת שכיר, אתך עד בקר" – חובת תשלום משכורת בזמן. התורה מצווה את המעסיקים לא לבצע "הלנת שכר". הכוונה שחובה על המעסיק לשלם את המשכורת בתאריך שנקבע ובמידה ומדובר בפועל יומי חובה לשלם לו את משכורתו באותו היום. לא לבצע הלנה, הלנה מלשון לינה, שינה.

ז. "לא תקלל חרש ולפני עור, לא תתן מכשול" על פניו נראה מוזר, וכי מה הבעייה לקלל חרש הרי הוא לא שומע? ובכל זאת אסור והסיבה לכך היא שלמרות שהחרש אינו שומע הרי הסביבה שומעת ויותר מכך, על מנת שאדם לא ירגיל את עצמו לקלל. לגבי האיסור של "ולפני עור, לא תתן מכשול", דרשו חכמינו שמשמעותו ההלכתית כוללת גם איסור לתת לחברו עצה רעה מתוך כוונה שחברו יכשל או להכשיל את חברו בעבירה.

ח. "לא תעשו עול, במשפט לא תשא פני דל, ולא תהדר פני גדול: בצדק, תשפט עמיתך. בנוסף, יש בפרשה גם הנחיות לשופטים שעליהם לשפוט משפט צדק ולא להעדיף צד זה או אחר במשפט, כולל גם איסור העדפת העני. נאמר בפרשה "ודל (עני) לא תהדר בריבו" הכוונה לשפוט לגופו של עניין ולא לגופו של אדם. באיסור זה נכלל גם חובת בית הדין להשוות את בעלי הדינים, שלא יהיה אחד הצדדים עומד והשני יושב או

שאחד לבוש בגדי יוקרה והשני בגדים קרועים ובלויים, כיון שהדבר יכול להטות את דעתו של השופט.

ט. "לא תלך רכיל בעמך, לא תעמד על דם רעך" איסור נוסף (שאמנם קשה מאד לקיימו) הינו איסור על רכילות והוצאת לשון הרע. לגבי הפסוק "לא תעמוד על דם רעך" אומר רש"י: "לראות במיתתו ואתה יכול להצילו, כגון טובע בנהר וחיה או ליסטים באים עליו". במילים אחרות אסור לשבת בחיבוק ידיים כשאדם רואה מישהו אחר בסכנת חיים.

י. לא תשנא את אחיך, בלבבך; הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו חטא. לא תקם ולא תטר את בני עמך" נקמה פירושה, אי השאלת חפץ לחבר, מתוך נקמה על כך שהחבר לא השאיל לו ביום אחר. נטירה פירושה, השאלת חפץ לחבר, תוך כדי שאומר לחבירו "אני משאיל לך למרות שאתה לא השאלת לי".

יא. "ואהבת לרעך כמוך: אני, ה'." על כך רבי עקיבא אומר שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" – כלל גדול בתורה. והכוונה שזוהי אחת מהמצוות החשובות ביותר לבניית חברה שיתופית שבמידה ואדם מגיע לשלב בו הוא מתייחס לחברו כמו שמתייחס לעצמו אזי כל החברה תראה אחרת.

יב. אחד מהמצוות החברתיות החשובות ביותר היא "מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן; ויראת מאלהיך, אני ה'". וזהו מקור המנהג לקום באוטובוס או בכל מקום אחר בפני איש מבוגר וכן עד היום אנו מוצאים במגזרי חינוך שונים את המנהג הנכון שכאשר מורה נכנס לכתה כל התלמידים עומדים.

יג. התורה מצווה את בני ישראל להתייחס לגרים (לא יהודים הגרים בארץ) בכבוד "וכי יגור אתך גר, בארצכם לא תונו (לא לרמות), אתו. באזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם, ואהבת לו כמוך כי-גרים הייתם, בארץ מצרים

יד. התורה גם מצווה אותנו על כללי מסחר הוגנים ולא לרמות בזמן המכירה. לדוגמא משקל לא נכון "מאזני צדק אבני צדק, איפת צדק והין צדק יהיה לכם"

2. לקח טוב מהפרשה

2.1. "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

על "קדושה" ב"גובה העיניים"... / ר' משה רוט

בשנת 2009, ערכה האגודה ההומניסטית הבריטית מסע פרסום, שבמהלכו עיטרו את דפנות האוטובוסים של לונדון כרזות ושלטים בנוסח: "כנראה שאין אלוקים, אז תפסיקו לדאוג ותיהנו מן החיים..."

אולם היהדות, רואה את הדברים בדיוק להיפך.

וודאי שיש בעלים ובורא לבריאה. אלוקים שאותו אנו פוגשים בכל יום ויום ובכל רגע ורגע. בזריחת השמש ובפריחת הפרח, בדברי ימי העולם ובקורותיו של עם ישראל. וכמובן גם בחיי היום יום הפרטיים שלנו..

ומה בקשר להנאות ול"טעם החיים"?

בניגוד לעולם הנוצרי הרואה ב"עולם הזה" הגשמי, משהו שראוי להתרחק ממנו, כמריו הקתוליים אינם מתחתנים ונזיריו פרושים מן "העולם הזה" ומתבודדים במנזרים, רואה היהדות בעולם הגשמי משהו "טוב".

וראיה לדבר, שבמהלך בריאת העולם חוזר הקב"ה ומכריז שוב ושוב על העולם: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב" ואפילו "וַהֲנִיחַ טוֹב מְאֹד" (בראשית א).

זאת ועוד. באופן מפתיע מתברר, כי הציווי הראשון שנצטווה אדם הראשון היה.... ליהנות, ככתוב: " וַיֵּצֵא ה'... עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ הָגֵן אֲכַל תֹּאכַל" (בראשית ב, טז). "מצוה (על האדם) להחיות נפשו וליהנות מפרי הגן" (משך חכמה, שם). ציווי שמשמעותו – תאכל ותיהנה...

אולם להנאות אלה יש גבול, סייג וגדר:

1. בצד הזכות והרשות של: "...פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבַשְׁתֶּהּ וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּה הָרְמִשִּׁת עַל הָאָרֶץ" (בראשית א,

כח), ציווי שיש בו מתן רשות לאדם למשול, לכבוש, לנצל ולהשתמש בעולם כולו לצרכיו ולהנאתו, קיים גם הציווי של השמירה על העולם, בבחינת: "תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי" (קהלת רבה פרשה ז).

2. הנאה – לא על חשבון פגיעה בזולת.

3. הנאה מופרזת כזלילת המאכלים וסביאת היין והשיכרות, אין לה מקום.

ועל כך אומרת ומצווה פרשתנו – פרשת "קדושים", בפתח דבריה: "קְדָשִׁים תִּהְיוּ".

ציווי כללי זה, שהינו רחב וגורף, קורא לנו להציב גדרות וסייגים גם בתחום המותר... וליצור הבדלה והפרדה בין המותר לנו, לבין המותרות – המותרים לנו אך אינם ראויים...

וכל כך למה? "כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (ויקרא יט, ב). ו- "כִּי בְצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם" (בראשית ט, ו).

נקודת הדמיון הרוחנית – איכותית הזאת, בין האדם לאלוקיו – נקודה הטבועה בו מיצירתו ומלידתו, היא המהווה את מותר האדם מן הבהמה. היא ההופכת את האדם מ"בעל חיים", המתקיים כדי לשרוד ולהתקיים... ל"אדם" בעל מוסר ותרבות, המעוטר בכבוד והדר אלוקיים (על פי תהלים ח, ו). ל"בעל חיים" נעלה יותר, החי ופועל לאורם של אידיאל, מטרה וייעוד.

תפיסה זו של "צלם אלוקים", היא זאת שמביאה אותנו לכבד את איכותו האנושית של כל אחד ואחד מאיתנו ולבנות חברה המבוססת על כבוד הדדי וחירות, על אהבה ואמון, קהילה ומשפחה, על נתינה וחסד כדרך חיים ועל ייחוד וייעוד משותף.

קהילה שבה אפשר ליהנות מן החיים, אך לא כ"דרך חיים" ולא על חשבון הזולת.

ומכאן נעבור למילה "קדושה".

משמעותה של המילה "קדושה" היא משהו נשגב, נעלה, מרומם, זך וטהור. מושג שאותו אנו נוטים להצמיד בדרך כלל רק ל"ריבוננו של עולם".

אולם, ראה זה פלא. פרשתנו מלמדת אותנו, שגם לנו – לבני האדם, יש נגיעה ושייכות במושג האלוקי הזה. וכל מה שעלינו לעשות כדי להיקרא קדוש הוא, להיות "בן אדם".

"בן אדם" בעל משמעת פנימית ושליטה עצמית, הנהנה מן העולם, אך אינו הופך ל-נְהַנֵּתָן רודף תענוגות – זה הרואה בהנאות חייו את תכלית קיומו....

בעוד שבנצרות, לשיטתם (ולטעותם), ה"קדושה" הינה פְּרִישוּת מן "העולם הזה" הגשמי והיא מנת חלקם של בודדים ויחידים בלבד, הרי שביהדות, ה"קדושה" היא אורח חיים אנושי ונורמטיבי "בגובה העיניים", המחובר אל העולם הזה בעשייה ובהנאה. אורח חיים שכולנו מוזמנים להיות חלק ממנו.

והנה דוגמה לקו הדק בין ההנאה לנהנתנות.

שאל ביבר בשירו "אוכל" (מילים: שאל ביבר, לחן: עממי), בביצועו הבלתי נשכח של בומבה צור, עוסק במקומו של האוכל בחיינו.

השיר מספר על מעשה בפועל היוצא עם משפחתו לבית הבראה, לנוח על חשבון המפעל... מנוחה ההופכת למסע אכילה אינסופי...

...וְאִזְּ הַחֲבֵרָה שָׁרָה הוֹדִיעָה בְּרִמְקוֹל:

הֲלוֹ! הַחֲבֵרִים מֵתְבַקְּשִׁים לַחֲדָר הָאֵכֶל!

וְכֵלָם יֵצְאוּ הַחוּצָה בְּשִׂמְחָה וְצִעֲקוּ:

הֵי! אֵכֶל, קְדִימָה אֵכֶל!

אֵכֶל, קְדִימָה אֵכֶל!

לֹאכַל פֶּה אֶת הַכֹּל

לֹאכַל פֶּה וְלֹזֶל

אֶכֶל, קְדִימָה אֶכֶל!

ובארוחה השניה או השלישית, כבר אומר הפועל לעצמו: אֶתָּה לֹא כָּל כָּדָרָעֵב, אֶכֶל עַל חֶשְׁבוֹן הַמַּפְעֵל אֲזִי - אֶכֶל, קְדִימָה אוֹכֵל...

מול כל אלה, מציבה היהדות "אכילה" אחרת. אכילה ברוח של "קדושים תהיו".

• אכילה כ"צורך" ולא כ"ערך".

• אכילה כ"צורך" ולא כ"תרבות".

• אכילה לצורך קיום הגוף וחיזוקו, ככלי לייעודים רוחניים.

ובצד כל אלה גם גדרות וסייגים, כפי שאמרנו:

• איסורי האכילה השונים (נבלות, טרפות, דם וכדומה), מסייעים לנו "לשים" את האכילה בפרופורציה הנכונה, בחיינו...

• חלק מן האוכל שלנו (כגון תרומות ומעשרות) עובר לבעלי משרות לאומיות (כהנים ולויים), כתנאי מקדים לאכילה. על כל המשמעות הנובעת מכך... וכן גם מתן צדקה לעני, בבחינת: "הֲלוֹא פָּרַס לְרַעֵב לְחֶמְדָּךְ..." (ישעיהו נח, ז).

• מערכת נטילת הידיים והברכות לפני הסעודה, מונעים מאיתנו "לחטוף" ולאכול ומקנים לנו הן שליטה עצמית והן נימוס בסיסי...

• ימי הצום למיניהם, מסייעים לנו להתנתק מן הצד הגשמי של חיינו ולהתמקד ביתר קלות בתכנים הרוחניים ובמהותו של היום.

ולכן, לו שלטי הפרסום בלונדון היו בדינו, היינו מנסחים את המסר קצת אחרת:

יש אלוקים! והוא שמח על כך שאנו נהנים בעולמו מן המותר לנו...
הנאה, תוך שמירה על העולם ותוך שמירה על צלם אלוהים הרוחני,
הפנימי שלנו...

בברכת שבת שלום

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל:

nekudatova.roth@gmail.com

אהבת? הפץ בין חבריך

2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה לאהוב זה הכי אחי / ניר אביעד

בשבת הקרובה נקרא את פרשת "קדושים", העמוסה בכל טוב ובאוצרות רוחניים לרוב. ובכל זאת, אם ישנה הנחייה בולטת במיוחד, הלא היא ודאי "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" המופיעה בפרשה המיוחדת שלנו. לא בכדי היו פרשנים רבים שטענו כי עברות שבין אדם לחברו חמורות יותר מאשר עברות שבין אדם למקום ועל כן גם מחייבות תשומת לב והשתדלות גדולה יותר מצדנו, ונראה כי משפט קצר זה בין 3 המילים, שזכה לאינספור סטיקרים המקשטים את מכוניותינו, מצליח להכיל בתוכו את עומק העומקים של היהדות והתורה כולה.

רבי עקיבא, התנא האלוקי, התייחס לסוגיה באומרו כי "ואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה". מה הכוונה "כלל גדול בתורה"? המשמעות היא שאהבת הזולת כוללת בתוכה את כל שאר המצוות! כל שאר העשיות הן רק פרוט של הכלל הגדול עצמו.

כמו, שלדוגמא, בתוך הכלל הגדול של "זהירות בדרכים" יש פרוט של הרבה עשיות אחרות כגון: נהיגה במהירות המותרת, עצירה ברמזור אדום, מתן זכות קדימה וכו', כך גם בעצם אהבת הזולת אנו מקיימים את כל שאר המצוות עצמן. אין עוררין ששמירת שבת, כשרות המטבח וטהרת המשפחה הן הבסיס לקיום היהדות, ואף נאמר במקום אחר שאין אנחנו יודעים איזו מצווה חשובה מחברתה, ובכל זאת ברצון להטיב לשני אנחנו ממש מידמים לקב"ה בעצמו שעסוק ללא הרף בהשפעת שפע לברואיו.

אדם נולד באופן אוטומטי עם אהבה טבעית לעצמו. לרוב הוא לא צריך לפתח אותה. ה"חינוך העצמי" עליו מדברת היהדות הוא בלהתחיל לאהוב גם את הזולת ממש כמו שאנחנו אוהבים את עצמנו! לרצות שיהיה לשני טוב בדיוק כמו שאנחנו רוצים שיהיה טוב לנו! יהודי צריך לאהוב כל יהודי

ולא רק מי שנחמד אליו, דומה לו, מצביע או מתנהג כמוהו. זו מצווה קשה ביותר אבל מאחוריה עומדת חוכמה אלוקית אדירה.

אל הקריאה לאהוב את הזולת מתלווה הציווי "לא-תִשָּׂא אֶת-אָחִיךָ בְּלִבְבְּךָ", אשר גם כן מופיע בפרשה זו. מהדברים מתבהר לנו שלא מספיק לא לבטא כלפי חוץ את הסלידה שלנו ממישהו ובגדלות נפש לשדר לו שהוא מקובל עלינו. אנחנו לא נדרשים רק להתנהגות נעימה כלפי חוץ, אלא ממש לעדן את עצמינו לרמה כזו עד שלא נרגיש אפילו בעומק הלב, בצד הכי נסתר וסמוי מהעין, שנאה כלשהי כלפי מישהו אחר. בשלב זה לרוב מורמות הגבות בתמיהה "כיצד זה אפשרי?" ו"כיצד ניתן להכריח את הלב להרגיש או לא להרגיש משהו?". בהקשר הזה מוכר הסיפור על הילל הזקן, אשר כתשובה לשאלתו של אותו גר, אשר שאל כיצד ניתן לקיים את כל התורה על רגל אחת? ענה לו: "אל תעשה לחברך מה ששנוא עליך". הילל הזקן, אם כך, חשף בפנינו סוד גדול באומרו כי מאחר ואנחנו חיים ופועלים בעולם פיזי ומעשי, הדרך לקיום מצוות נשגבות אלה מתחילה בהימנעות פיזית מעשייה לחברינו של השנוא עלינו. מי שמתמיד בכך מובטח לו שעם הזמן לא רק שכלו, ידיו ורגליו ירצו לאהוב ולכבד כל אדם, אלא גם ליבו, שכן "אחרי המעשים נמשכים הלבבות".

המחלה של החברה המודרנית היא בדידות ועצבות אשר נובעים מדאגה יתרה ומוגזמת לעצמינו. כאשר אנחנו עסוקים כל כך הרבה בעצמינו אנחנו מאבדים את מקור החיות שלנו שהוא חברה וסביבה אנושיים, מפרים ותומכים. בהחלט חשוב שנשאף להרגיש טוב יותר, אולם המרדף האובססיבי אחר ההנאות והתועלת האישית גורמים לנו במקרים רבים לא לראות את שכנינו. מתוך כך אנחנו מכלים את זמנינו ורגשותינו היקרים בתחרותיות, חשדנות, קינאה ואף נקמנות.

התפיסה הרווחת של "אם לי יהיה טוב אז במילא יהיה גם לסביבה שלי טוב" היא נכונה, אבל מוגבלת מאוד. החשיבה צריכה להיות ש"אם לסביבה שלי יהיה טוב אז גם לי במילא כבר יהיה טוב". לצערנו, יש לא

מעט אנשים שחושבים כיום רק על טובתם האישית. לא אכפת להם מה קורה עם האחרים שאינם קרובים להם. לא מפריע להם שיש אנשים שאין להם מה לאכול, שיש אנשים שאין להם כסף לתרופות ושיש אנשים שהולכים עם מועקות רגשיות בלב. התפיסה שלהם על העולם תחומה בגבולות של עצמם בלבד. אהבה אמתית, אם כך, אינה תלויה באינטרסים מכל סוג. היא קיימת בגלל שבשורש אנחנו כולנו אחד. זאת לא סתם סיסמא נבובה בסגנון "ניו-אייג'". מדובר באמת הכי עמוקה של העולם הזה. אנחנו קשורים אחד אל השני ולכן גם חייבים לאהוב אחד את השני.

התורה בכלל, ופרשת "קדושים" בפרט, עמוסה במצוות והנחיות כיצד עלינו לחיות נכון יותר עם הזולת והיא בעצם באה ומפרטת כיצד מקיימים הלכה למעשה את מצוות-העל של "ואהבת לרעך כמוך". המצווה שאולי דיברה אלי וריגשה אותי יותר מכולן מופיעה גם כן בפרשה הנוכחית: "לא תקלל חרש, וְלִפְנֵי עֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל" (ויקרא יט'). כולנו מכירים את החצי השני של הציווי – לא לשים מכשול בפני עיוור. מעבר לפשט הברור, הכוונה היא שאסור להטעות אף אדם ולנצל את חוסר ההבנה שלו בתחום מסוים. בעולם העסקים (בו אני פועל) מצווה זו רלוונטית במיוחד ואנחנו מוזהרים לומר לכל לקוח וקולגה את האמת במלואה ולא לנצל את תמימותו וחוסר בקיאותו בתחום כלשהו. יחד עם זאת, חציו הראשון של המשפט מדהים וחשוב לא פחות. אנחנו מצווים לא לקלל חרש. בפשט לכולנו ברור מדוע מסוכן לשים מכשול בדרכו של עיוור, שכן הוא עלול להיתקל בו וליפול, אולם למה אסור לקלל חרש? הרי במילא הוא לא ישמע אותנו ולא יגרם לו כל נזק? כאן התורה מראה לנו את גדולתה ואומרת לנו שאפילו אם אותו חרש לא יידע לעולם שקיללנו אותו, עצם העובדה שבליבנו ובמחשבותינו היה רצון להרע לו או שחשבנו עליו רעה – עצם זה יגרם לו לנזק, ולכן אנחנו מחויבים להימנע מכך. לא רק למעשים, אלא גם למחשבות ולמילים שלנו יש כוח אדיר, ולכן יש להיזהר בהן ולהשתמש בהן רק לטוב.

בעיתוי הנוכחי לא ניתן לדבר על מצוות אהבת הזולת מבלי להזכיר את ימי ספירת העומר, שאנו נמצאים במהלכם. על פי המסופר בתלמוד, בתקופה זו נפטרו עשרים וארבע אלף תלמידי רבי עקיבא בימי מרד בר כוכבא במגיפה מסתורית ונוראה. מותם בטרם עת בתקופה קצרה של מספר שבועות בודדים לא היה משום שהם לא קיימו ואף דקדקו במצוות ובהלכות השונות, אלא משום שהם לא נהגו כבוד אחד כלפי השני. אותם תלמידים קינאו איש ברעהו, דיברו לשון הרע ושמחו לראות את קלונם של חבריהם, ועל כן נענשו. עונש דומה קיבל עם ישראל כולו עם חורבן בית שני והיציאה לגלות נוראית, וזאת על שום שבאותם ימים שררה שנאת חנם והם לא קיימו את מצוות אהבת הזולת. ההיסטוריה שלנו, אם כך, מלאה בעדויות על הרס וחורבן שמקורם בפילוג ובפרוד. במציאות החברתית הקשה ששוררת כיום בעם ישראל כל שנותר לנו הוא לפקוח את העיניים וללמוד את הלקחים מהעבר לפני שחלילה יהיה מאוחר מידי.

הכוח של נתינה לזולת וחמלה כלפי האחר הוא בל ישוער. ידוע הסיפור על רבי ישראל מסלנט שהתהלך יום אחד בשוק הערבי בירושלים העתיקה וניתקל בערבי חמוש בסכין גדולה שבא לדקור אותו. הרבי הסתכל עמוק אל תוך עיניו ולפתע הערבי שמט את הסכין, נישק את ידו של הרב ונס בריצה מהמקום. לאחר מכן החסידים של הרב שאלו אותו לפרש האירוע המדהים והוא ענה להם שהוא ראה לפניו אדם כל כך מסכן, שהשנאה שבליבו ממש העבירה אותו על דעתו עד שהוא היה מוכן לרצוח אדם רק בגלל שהוא מדת אחרת, ולכן הוא הרגיש כלפיו רחמים אדירים על שהגיע לשפלות הזו. הערבי שחש את הרגש הזה מתוך העיניים הטובות של הרבי פשוט נדבק במידת הרחמים ולא יכול היה לבצע את הרצח.

לאחר שהתבהרה החשיבות שנותנת התורה למידת אהבת הזולת והנחיצות שלה ליצירת האחדות בתוכנו, עולה השאלה איפה זה פוגש אותנו בחיי היום-יום? היכן ניתן לקיים את הכלל הגדול של התורה? האמת היא שבכל מקום! בכל מפגש ומפגש עם אנשים אחרים יש לסגל את צורת החשיבה – מה אנחנו יכולים לעשות על מנת להטיב עם הזולת?

כדי שהדברים לא יישארו בגדר רעיון יפה, אלא יקבלו תוקף מעשי עלינו לעצור ולהקדיש זמן לטובת מחשבה, התבוננות ותכנון. יש לחשוב מה היה נעים וטוב לנו באותה סיטואציה, לבדוק האם הצד השני גם כן מגדיר את זה כטוב, ואם כן – לפעול למענו במלוא המרץ והאכפתיות שהיינו דואגים לעצמנו.

לאופן החשיבה הזה של "ואהבת לרעך כמוך" יש הרבה פרטים קטנים. מספר דוגמאות:

במקום העבודה: כמו שאנחנו היינו שמחים אם עמית שלנו לתפקיד/למשרד היה משתף אותנו בידע שרכש ושיכול לסייע גם לנו, כך יש לתרום מהידע והזמן שלנו לעזרתם של עמיתינו. עלינו לשמוח בלב שלם בהצלחתם, לפרגן ולהתכוון לזה, לא להיות צרי עין ולא לקנא. כדאי להיזכר כמה שלילית היא התחושה כשמישהו כועס/צועק/נוזף בנו. אם לנו זה כל כך לא נעים אז למה שנעשה את זה למישהו אחר? ביחסינו למעסיק יש לשמור על רכושו (החל מצידוד משרדי וכלה במידע סודי ורגיש) ולכבד את הזמן עליו הוא משלם לנו. רבים מאתנו מכלים זמן עבודה יקר בגלישה באינטרנט או בשיחות טלפון אישיות מרובות ובטלות. יש לחשוב כיצד אנחנו כבעלי חברה היינו מרגישים כלפי עובדים שמתנהגים כך?

בקשר עם חברים: כמו שלנו, כיצורים חברתיים מטבענו, חשובה הסביבה המבינה והתומכת של חברינו, כך עלינו להתאמץ ולספק להם אותה בחזרה. יש להיות לחבר את שחפצה בו נפשו – החל מפרטנר לשיחת חולין על כוס בירה ועד לאוזן קשבת ולב פתוח בשיחות נפש משתפכות. פוגע במיוחד לדבר אל אדם ולגלות שבכל אותו הזמן הוא היה שקוע בדמיונות בהקיץ ולא היה קשוב לנו. אל לנו ללמוד מהחבר על מגרעותיו ואז בשעה שזה מתאים לאינטרס שלנו להשתמש במידע הזה כנגדו ולהכאיב לו. אסור לנו לשתף אף אדם שלישי בסודותיו של החבר ובטח שלא להתרחק ממנו כשנראה ש"כבר אין לנו מה להרוויח ממנו".

בקשר עם השכנים: כמו שלנו לא נעים שהשכן מלמעלה מחליט באמצע הלילה להזיז רהיטים או לדפוק מסמרים בקיר, כך עלינו להתחשב בשכנה שמתחתינו ולא לטפטף לה על הכביסה או להפעיל מוזיקה רועשת בשעות המנוחה. כתוב: "טוב שכן קרוב מאח רחוק". עלינו תמיד להיות מאירי פנים בחדר המדרגות, לומר שלום בנימוס לכל אחד ולהיות זריזים לתת כוס סוכר או כמה ביצים למי שבדיוק נתקע בלי באמצע הכנת עוגה.

בנהיגה בכבישים: כמו שאותנו מפחיד ומכעיס כשנהג פרוע חותך/צופר/מהבהב לנו, כך עלינו לנהוג בסבלנות ואדיבות (למען הסביבה ולא פחות חשוב למען בריאותינו אנו). יש לתת זכות קדימה, לא לצפצף לנהג שמלפנינו שלרגע מתעכב כדי לקבל הכוונה בדרך ולאפשר למי שרוצה בכך לעקוף אותנו ולהשתלב בנתיב שלנו. זה לא פחיתות כבוד לתת לנהג אחר לעבור אותנו, נהפוך הוא – בכל פעם שהגבנו במתינות בכבישים הפחתנו ממפלס המתח הכללי וסייענו באופן ישיר להפחתת מספר התאונות. מה יותר אוהב אדם מזה?

לסיום – המקום בו יש להשקיע את מירב כוחות הנתינה והאכפתיות הוא בקשר עם בן/בת הזוג: לרבים קל הרבה יותר להעמיד פנים של סבלניים ואדיבים מחוץ לבית משום ששם אנחנו פחות חשופים וקל לנו יותר להתחבא מאחורי המסכה. מבן/בת זוגנו, להבדיל, אנחנו כבר לא יכולים להסתתר, ולכן אם לא נעמול על עידון התכונות הטבעיות והמולדות שיש בכל אחד מאתנו של האגואיזם – לבטח נוביל את הקשר אל שירטון ונכלה את זמנינו ורגשותינו היקרים בריבים ותסכולים כה מיותרים. הגבר צריך לזכור שמטרת בואו לעולם היא לעשות את אשתו למלכה והאישה שמטרת בואה לעולם היא לעשות את בעלה למלך. רק כך ניתן לחיות בקשר זוגי פורה, שמח ומצמיח. הרב שלמה אבינר הגדיר זאת בפשטות באמרו כי המצווה היקרה ביותר היא בכלל "ואהבת לרעייתך כמוך". כמו שלנו חשוב לקבל תמיכה ועזרה על רבדיה השונים מבן/בת הזוג, כך עלינו לזכור שגם לו/לה צרכים דומים. יש לסייע ככל שניתן בעול הפרנסה ובמטלות הבית ולא להשאיר תפקיד ספציפי רק לצד השני אם קשה לו עם

זה, לזכור להודות על כל דבר קטן ולא לקבל שום דבר כמובן מאליו, לא להעביר ביקורת שתערער את בטחונו העצמי, להרעיף מחמאות בשפע, להיות פרטנר קשוב ותומך, לא למהר לשפוט ולבקר, להשביל לשתף בסודות הלב, לא לבזות אותו בפני זרים, לא לשקר ולנהל הסתרות אחד מהשני וכמובן שלא לבגוד באמונו בכל צורה שהיא. כל מי שחווה בעברו אחד מהדברים האלה יודע כמה זה כואב וקשה. אם כך, למה שנגרום צער שכזה לאדם הקרוב לנו מכל?

מי שחושב שלקיים את כל שכתוב כאן קשה אכן צודק! אכן לא פשוט לשמור על אותה אחדות ולחיות אורח חיים נכון בין אדם לחברו. אומנם זה לא קל, אבל מבט קצרצר באלימות על רבדיה השונים שגואה כיום בחברה הישראלית, בקוטביות האדירה בין עשירים לעניים, ביחסים הבעייתיים בתוך המשפחה, באחוז הגירושין שמרקיע שחקים, בקשר הורים-ילדים שמתערער, במערכת החינוך הקורסת, וכו' וכו' – יגלה שבסופו של דבר דווקא הדרך הזו היא הקלה יותר...

הלוואי ונזכה להתקרב ולקיים את מצוות אהבת הזולת וע"י כך גם את ההנחיה שנתן לנו הקב"ה בפרשה: "קדשים תהיו כי קדוש אני".

שבת שלום, ניר אביעד

לאתר פרשות השבוע: www.nir.benny-aviad.com

לאתר העיסקי של ניר אביעד: www.wise-planning.co.il

תקציר ווורטים לפרשת קדושים

א. סיכום מתומצת של פרשת קדושים

פרשת השבוע נקראת – "קדושים". כבר משמה אנו לומדים את מטרת הדינים המוזכרים בה: לקדש את עם ישראל, והסיבה היא: "כי קדוש אני ה' א-לוקיכם". פמליית המלך (עם ישראל) מחקה את דרכיו ומעשיו של המלך (הקב"ה). פרשה זו נאמרה "אל כל עדת בני ישראל" – ב'הקהל' – בגלל שהרבה מהמצוות היסודיות כתובות ורמוזות בה.

ננסה לסקור בקצרה חלק מהמצוות ודיניהם:

מורא אב ואם – אין לשבת במקום המיוחד להורים ולא לסתור את דבריהם.

איסור פניה אל האלילים ועשייתם – אין לתעות אחר עבודה-זרה במחשבה או בדיבור ואפילו בראיה, כדי שלא נבוא מתוך כך לעובדה, כמו-כן אין ליצור פסל עבור אחרים.

מצוות שבין אדם לחבירו – איסור גניבה, כחש, שבועת שקר, הלנת שכר שכיר.

"לפני עור לא תיתן מכשול" – אדם שהוא בבחינת "עוור" – שאינו מבין בנושא מסוים, אין לתת לו עצה שאינה הוגנת ומועילה לו. אמנם הואיל והבריות אינם יודעים מה בלב היועץ – יכול להתחמק מהם ולהגיד שהתכוון לטובה, ולכן ממשיך הפסוק ומזהיר: "זיראת מאלוקיך" – אלוקים יודע ומכיר את מחשבותיך.

ובכלל – "לא תשנא את אחיך בלבבך". וכשצריך – "הוכח תוכיח את עמיתך", אבל השתדל שלא להלבין את פניו ברבים. "לא תלך רכיל

בעמך" – איסור לשון הרע. "לא תעמוד על דם רעך" – אל תעמוד מן הצד ותראה במיתת חברך בשעה שאתה יכול להצילו.

"לא תקום" – פשוט, לא לנקום: בבוא חברך לבקש טובה אל תתחיל לעשות חשבונות מן העבר ותחזירו ריקם כפי שעשה לך. יתירה מזו – "לא תטור" – אל תשמור לו איבה ושנאה והאר אליו פניך בלב שלם.

צווי מיוחד לסוחרים וחנוונים – "לא תעשו עוול במשפט, במידה, במשקל, ובמשורה".

כפי שאמרנו, בפרשה זו ישנם רבים מיסודי התורה, ולכן מובא בה הציווי "ואהבת לרעך כמוך" שעליו אמר רבי עקיבא – "זה כלל גדול בתורה".

מצוות התלויות בארץ – מתנות עניים: בשעת הקצירה יש להשאיר "פאה" – חלקה בקצה השדה המיועדת עבור העניים. לעיתים, כשנופלת שיבולת אחת או שתיים (לקט) אין ללקטה ולהרימה וכן ענבים בודדים שנפלו בכרם (פרט) – כל אלו שייכם לעניים.

עורלה: שלש שנים מזמן נטיעת העץ חל איסור אכילה והנאה מפריו.

נטע רבעי ; בשנה הרביעית הפירות הן קודש. ובזמן בית-המקדש היו מעלים אותם לירושלים ואוכלים אותם שם.

ומסיימת הפרשה בין-היתר בציווי – "לא תלכו בחוקת הגויים" – שעל-ידי-זה – "והייתם לי קדושים . . ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי".

ואהבת: התקדשות הפרט בתוך הכלל

פתיחה

"קדושים תהיו" מטרת כל העבודה הרוחנית שלנו היא להידבק בבורא עולם, וכל ההוראות שבפרשה נותנות לנו דרך כיצד להגיע למדרגה הנשגבת של "קדושים", להידבק בקודש, להידבק ב"קדוש". כמו שכתוב בפרשה שלוש פעמים "דַבֵּר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם--

קדושים תהיו: כי קדוש, אני ה' אלקיכם"; "והתקדשתם--והייתם, קדושים: כי אני ה', אלקיכם"; "והייתם לי קדושים, כי קדוש אני ה'".

הפרשה פותחת במילים "וידבר ה', אל-משה לאמר. דבר אל-כל-עדת בני-ישראל, ואמרת אליהם--קדושים תהיו: כי קדוש, אני ה' אלקיכם. איש אמו ואביו תיראו, ואת-שבתתי תשמרו: אני, ה' אלקיכם". שני דברים מאפיינים את הפרשה. הראשון הוא הציווי המשולש "קדושים תהיו: כי קדוש, אני ה' אלקיכם". והשני, אוסף של מצוות, שברובן הן מצוות 'לא תעשה', ציוויים אלוקיים - הנחיות כיצד לנהוג ולקיים חברה טובה בארץ המובטחת, כדוגמת "בצדק, תשפט עמיתך" (על כך נדבר בהמשך) "ואיש, אשר ישכב את-זכר משכבי אשה--תועבה עשו, שניהם; מות יומתו, דמיהם בם; ואיש, אשר יתן שכבתו בבהמה--מות יומת; ולא תלכו בחקת הגוי, אשר-אני משלח מפניכם; לא תקפו, פאת ראשכם; ולא תשחית, את פאת זקנך; וכתבת קעקע, לא תתנו בכם; מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן; לא-תלך רכיל בעמית; לא-תקלל חרש--ולפני עור, לא תתן מכשל; לא-תשנא את-אחית, בלבבך; לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך" וגם הציווי שעליו אמר רבי עקיבא, זהו כלל גדול בתורה: "ואהבת לרעך כמוך". ננסה לראות כיצד הדברים קשורים יחד.

זריקת חיזוק

תקופת העומר בה אנו נמצאים, היא תקופה של דין. כל יום מוגבל, מחולק וספור לפי מידה מסוימת - חסד שבגבורה, גבורה שבתפארת וכו'... תקופה של בניה רוחנית וטיפול במדרגות הקדושה הפרטניות עד לשלמות של מתן תורה בחג השבועות. כל אחד מאתנו נדרש להתבונן מחדש בכל חלקי הנפש שלו, על מנת לטהר אותם, לקדש אותם, לבנות את החלקים שיחברו את התמונה השלמה. התוצאה של עבודה מאומצת זו בנפשנו, עלולה לעיתים להביא לחלישות כוחות ורפיון הנפש ח"ו. בתוך הימים הלא פשוטים, מי שעושה את עבודת ההתבוננות, עשוי לגלות עוד ועוד

חסרונות ולשאול את עצמו, מאיפה יהיה לי את הכוחות לתקן את כל אשר דורש תיקון...

בדיוק בענין זה באה פרשת קדושים לעזור לנו. אחת מנקודות הציון הגדולות שבפרשה, היא הציווי "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ". רבות דובר על ציווי זה כפסגת הפסגות של העבודה הרוחנית שלנו בעולם הזה, וככל שמדברים על זה, רואים עד כמה קשה ליישום הציווי הקדוש הזה. אלא שאם נתבונן שוב בכתוב, נראה שהוא לא מסתיים בזאת, אלא שכתוב "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ: אֲנִי, ה'".

אומר ה"שפת אמת": "קיום אמיתי ומלא של "וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" הוא בגדר עבודה קשה מאוד. על כן אומר הקב"ה, "אֲנִי, ה'" – הריני מוכן לסייע בידך, שתוכל לקיים זאת אם אך יהא בך רצון אמיתי לזה". מדבריו של ה"שפת אמת", יכולים לקבל חיזוק גדול לקיום המצוה היקרה הזאת של אהבת חברים, אהבת ישראל ואהבת הבריות בכללן. אלא שאנו גם יכולים להשליך מכך על עבודתנו הרוחנית בכללה, בפרט בתקופה זאת.

בפרשה קצרה זאת מופיעות מספר פעמים האמירות "אֲנִי, ה'" ו-"אֲנִי, ה' אֶלְקֵיכֶם". הן כתובות כמעט לאחר כל ציווי הכתוב בפרשה. לומר לנו, אל תפחדו ואל תאמרו, אין בנו את תעצומות הנפש הנדרשות לצורך קיום כל העבודה. שלא יאמר מישהו "אֶת-שְׁבִתֹתַי תִּשְׁמְרוּ" איך אני אשמור שבת, זה כל כך קשה ודורש המון ויתורים... שלא יאמר מישהו "לֹא-תִלַּךְ רֶכֶל בְּעֶמְיֶךָ, לֹא תַעֲמִד עַל-דַּם רֵעֶךָ... לֹא-תִשָּׂא אֶת-אָחִיךָ, בְּלִבְבְּךָ; הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת-עַמִּיתְךָ, וְלֹא-תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא... לֹא-תִקַּם וְלֹא-תִטַּר אֶת-בְּנֵי עַמְּךָ" איך אפשר לחיות לפי אמות מוסר כל כך גבוהות, אני רק בן אדם... אלא מה שאומר ה"שפת אמת", מה שנדרש מאתנו הוא הרצון, רצון אמיתי לקיים ולעשות, להתקדש, ואת הכח לעשות זאת, ייתן לנו בורא עולם "אֲנִי, ה'", "הַנִּתֵּן לְךָ כֹּחַ, לַעֲשׂוֹת חֵיל"(דברים ח, י"ח). דוקא בתקופת העומר זה הזמן שבו נחוץ יותר מכל לזכור את הדברים האלה "אֲנִי, ה'".

קדושה במתנה

בספרו "מסילת ישרים" מתאר הרמח"ל כיצד יעלה האדם במדרגות הרוחניות עד להשגת רוח הקודש ותחיית המתים, עפ"י הסדר שכתוב בברייתא של ר' פנחס בן יאיר (מסכת עבודה זרה). המדרגה האחרונה בסדר זה, המביאה את האדם לרוח הקודש ותחיית המתים היא מדרגת הקדושה. כותב שם הרמח"ל: "עניין הקדושה הוא שיהיה האדם דבק כל כך באלוקיו עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפרד ולא יזוז ממנו יתברך, עד שיותר יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחד מתשמישיו במה שהוא משתמש בהם, ממה שירד הוא מדבקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים גשמיים (מסילת ישרים פרק כ"ו).

אבל, עניין הקדושה, מעשה ההתקדשות, אומר לנו הרמח"ל, לא תלוי בנו בלבד. "עניין הקדושה כפול הוא, דהיינו, תחילתו עבודה וסופו גמול, תחילתו השתדלות וסופו מתנה, והיינו שתחילתו הוא מה שאדם מקדש את עצמו וסופו מה שמקדשים אותו. והוא מה שאמרו חז"ל (מסכת יומא ל"ט), "אדם מקדש עצמו מעט, מקדשים אותו הרבה, מלמטה, מקדשים אותו מלמעלה" (שם). התפקיד שלנו הוא להכין את הכלי, בכל יכולתנו, בכל לבבנו, והאור שימלא את הכלים, הוא המתנה מהשמיים, אור אינסוף ב"ה. אומר ה"נתיבות שלום": "במידה שהוא (האדם) מצדו עושה את כל ההשתדלות שביכולתו להשיג הקדושה, במידה זו נותנים לו במתנה מן השמים את מדרגת הקדושה" (נ"ש פרשת קדושים).

שורש ההתקדשות

מיד אחרי שפותחת הפרשה ב"קדְשִׁים תִּהְיוּ" היא מצווה אותנו "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ". אומר ה"אור החיים" הקדוש, שהסמיכות הזאת היא מפני שיראת אמו ואביו היא סגולה לקדושה. צריך להבין במה הדברים אמורים. ידוע שכל מעשה מצוה שאנו עושים, מעבר למעשה הגשמי, מתעורר שורש המצוה למעלה בעולמות העליונים וע"י זה ממשיך האדם על עצמו קדושה. מסביר ה"נתיבות שלום": "שורש מצות כיבוד אב ואם הן אבא

עילאה ואימא עילאה שהם חכמה ובינה, והרי יש בהם תיקון ג ראשונות, דמידת הדעת היא מידה הכוללת. כמו כן נכללות במדות אלו חכמה ובינה, כל המידות, דחכמה כוללת כל המידות מקו ימין, קו החסד, ובינה כוללת את מידות הגבורה מקו השמאל". כלומר, כשאנו מעוררים את השורש של מצות כיבוד אב ואם, ע"י השתדלותנו בקיום המצוה, אנו מעוררים את הקדושה במקום עליון ומשם מושפעת קדושה בכל המידות, בקומה השלמה. לכן מצוה זו כל כך חשובה וכל כך קשה לביצוע, ולכן הסמיכה אותה התורה לציווי "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ" כי יש בה סגולה להשגת קדושה גדולה. כמו כן זה מסביר את הסמיכות של הציווי המופיע מיד לאחר מכן "וְאֵת-שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ", כי גם שבת היא שורש לכל הקדושות, וכשאנו עובדים בשורש, שאר הענפים כבר מתתקנים בהתאם.

כף זכות

כתוב בפרשת "קדושים": "לֹא-תַעֲשׂוּ עֹל, בְּמִשְׁפָּט--לֹא-תִשָּׂא פָּנֶי-דָל, וְלֹא תִהְדָּר פָּנֶי גְדוֹל: בְּצַדִּיק, תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ". מה זה "בְּצַדִּיק, תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ"? חז"ל אמרו: "הוי דן את חבירך לכף זכות" (סנהדרין דל"ב ע"א). שלא נחשוב לרגע, שכבר תפסנו את הדבר, אלא העניין דורש התעמקות גדולה והתעוררות פנימית מחודשת. הבעל שם טוב זיע"א מביא את הפסוק מתהילים "מִכָּל-פְּשָׁעֵי הַצִּילָנִי; חֲרַפְתָּ נָבֶל, אֶל-תְּשִׁימֵנִי" (תהילים ל"ט), וממחיש לנו את עצם העניין.

אם אדם רואה אדם אחר, אפילו רשע, עושה עבירה או מעשה שלא יעשה, ידון אותו לכף זכות. יאמר למשל, שבגלל "היצר והתאוות שבוערים בו, עושה מעשה זה, או יאמר שבגסות החומר שלו, עושה מעשה זה", או יאמר, שבגלל טעות או אי-הבנה עושה מעשה זה. ישתדל בכל כוחו וימצא נקודת זכות בכל אדם ובכל מה שרואה. ולמה כל-כך חשוב לדון לכף זכות?

מסביר הבעש"ט, שאם מראים לנו מקרה מסוים שאדם עושה "כיוון שרואה דברי נבלה בחברו, ידע שיש בו בעצמו גם כן מעין דבר זה", "גם אצלו

נמצא שמץ דבר מעבירה זאת". אם יאמר, מה פתאום? אני בחיים לא הייתי עושה דבר כזה. כדאי שיבין, שאו שהשכחה אחזה בו, או שאמנם אין בו עבירה זאת ממש, אלא "אפשר שיש לו כאילו נעשה עבירה, היינו המתגאה כאילו בא על אשת איש (סוטה ד"ד ע"ב), הכועס כאילו עובד עבודה זרה (זוהר בראשית דכ"ז ע, ב), ואפשר שכאילו שלו, חמור אצלו, יותר מעבירה עצמו של אותו רשע, כי מדקדקין עליו יותר".

כבשת הרש

מסופר על דוד המלך, לאחר ששלח את אוריה החיתי לקרב בו מצא אוריה את מותו ולקח את בת שבע לאשה, בא אליו נתן הנביא וסיפר לו סיפור על כבשת הרש. איך היו שני אנשים בעיר אחת, לאחד צאן רב ולשני רק כבשה אחת. בא העשיר ולקח את כבשת הרש וערך ממנה סעודה לאורח. כששמע דוד את הסיפור אמר "חי-ה', כי בן-מֹות הָאִישׁ הַעֲשֵׂה זֹאת" (שמואל ב' י"ב ה'). אמר לו נתן הנביא: "אַתָּה הָאִישׁ" (שם). מסביר הבעש"ט: "כאשר רוצים למעלה לדון את האדם על איזה עבירה, מראין לו מן השמים זו העבירה ומעשה בסגנון אחר, אצל אדם אחר וזה האדם הוא כועס על חברו, ואומר שהוא ראוי שיעלה לו כך וכך, ומה שאמר ודן את חברו, בזה הפסק עצמו דנין אותו".

על זה הביא הבעש"ט את הפסוק "מְכַל-פְּשָׁעֵי הַצִּילָנִי; חֲרַפְתָּ נָבֶל, אֶל-תְּשִׁימֵנִי" – "שלא אחרף (אקלל) מימי את הנבל, ואלמד עליו זכות, ובזה תציל אותי מכל פשעי...".

זכות האמת היא בשורש

מסיים הבעש"ט את העניין, כי "כמו שעל עצמו מוצא תמיד זכות, כך ימצא זכות וחסד על כל ישראל, כי הצד השווה שבהם שכולם צדיקים, כולם טהורים, כולם ראויים לכל הברכות". לכן הציווי "ואהבת לרעך כמוך" מסביר הבעש"ט: רעך, זהו הקב"ה. צריך לראות את הנקודה האמיתית, את השורש הטהור של כל אחד, לדעת שגם בו יש חלק אלוך ממעל

ממש, ואת זה לאהוב, וע"י זה לדון את כל אחד לכף זכות. נקודה נוספת למחשבה, למה כתוב "לרעך", היה צריך להיות כתוב "את רעך"? אלא שהמילה "את" מורה על אהבה הכוללת מ-אלף עד תיו. וזה דבר שקשה מאוד לעשות, לאהוב את השני, אפילו את הרשע, בכללותו, מ-אלף עד תיו. לכן רומזת לנו התורה, "לרעך". ל היא האות האמצעית באלף-בית, והיא גם האות היחידה שעולה מעלה מעל השורה, להורות על הנקודה המרכזית, הפנימית, שבאדם. הנקודה שמחוברת אל האור, הניצוץ שממעל ממש. את זה תאהב, לזה תתחבר, דרך שם נדון את כל אדם לכף זכות.

חיזוק נוסף

אמרו לנו חז"ל שפרשת "קדושים", כמו פרשת "ויקהל", נאמרה גם היא במעמד של "כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל", מעמד הקהל של כל העדה. חז"ל אמרו שנאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה (ויקרא רבה). זאת אומרת, למרות שהיא פרשה קצרה יחסית ובדר"כ מצטרפת לפרשת "אחרי מות", היא נושאת בתוכה רבים משורשי כל המצוות והדינים שציוותה לנו התורה. אולם יש בכך רמז נוסף לעבודתנו. אומר ה"שפת אמת", "אדם יכול לזכות בקדושה רק כשהוא מבטל את עצמו מפני הכלל והוא רואה את עצמו כחלק בלתי נפרד מקהל ישראל. אם יש "הקהל" יתכן גם "קדושים תהיו"... כאשר "כל העדה" היא כאיש אחד, אז ייתכן "כולם קדושים". זאת אומרת, שאחד המפתחות החשובים שלנו בתהליך ההתקדשות, אם לא המפתח החשוב ביותר, זה האחדות, החיבור אל כלל ישראל. כאשר אני ניצב יחיד, לפגמים שלי יש הרבה יותר משמעות, מאשר מתי שאני מחבר את עצמי אל הכלל ונתפס כפרט בתוך התמונה הכוללת.

ב . פרפראות מהפרשה

1 . "מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרָתָּ פְּנֵי זִקְנֵי וִירְאֵתָּ מֵאֲלֹקֵיךָ אֲנִי ה'."
(י"ט ל"ב)

איתא בגמרא (קדושין לג, ב) א"ר אלעזר כל ת"ח שאין עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח, שנאמר (קהלת ח, יג) וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מלפני אלקים, מורא זו איני יודע מהו, כשהוא אומר ויראת מאלהיך הרי מורא זו קימה. ותמה ה'תורת משה' מה מדה כנגד מדה יש בעונש זה.

והביא, שמצינו עוד בגמרא שם לעיל מינה (לב, ב) איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום כל שיבה במשמע, ופירש שם רש"י וה"ק מפני שיבה תקום, והדרת תקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק'

אם כן שפיר הוי העונש מדה כנגד מדה, שכן הוא לא עמד בפני רבו והקב"ה מענישו שגם מפניו לא יעמדו וזאת ע"י שלא יאריך ימים, וממילא לא יגיע לגיל זקנה שאז צריך לקום מפניו משום 'מפני שיבה תקום'. שמא תאמר עדיין יקומו מפניו בהיותו 'יניק וחכים', ע"ז אמר שתלמודו משתכח וא"כ בשל ב' סיבות הללו לא יעמדו מפניו.

ובאופן אחר אפשר לבאר דבר זה, דהנה יש לדקדק דבקרא דידן מבואר אף בזקן שיש לקום מפניו ואמאי נקטה הגמ' דוקא דאינו עומד מפני רבו, וביותר יל"ד מהו שנקטה הגמ' כל ת"ח, והרי האי דינא דקימה מפני זקן שייך בכל אדם. ועו"ק מהו דנקטה הגמ' דעונשו שלא יאריך ימים, ומדוע דוקא עונש זה ניתן לעבירה זו.

ונראה, דהרי כלל הוא דבמדה שאדם מודד מודדין לו והקב"ה מעניש במידה כנגד מידה, וא"כ באדם שאינו קם מפני זקן עונשו צריך להיות שבהיותו זקן לא יקומו בפניו, ונמצא דמכח העבירה יזכה לאריכות ימים להיות זקן כדי שלא יקומו לו, והרי בפשטות המידה כנגד מידה היא לחומרא ולא לקולא.

מעשה י"ל, דזהו שנקט בגמ' בדוקא כל ת"ח שהרי ת"ח בעינין לקום מפניו, וכשאינו קם בפני רבו דבכה"ג אף ת"ח חייב לקום לרבו, נמצא דנענש עתה במידה זו שלא יקומו אחרים מפניו בהיותו ת"ח ואינו מאריך ימים, דאינו נצרך לאריכות ימים להיותו זקן שלא יקומו מפניו, שהרי עתה כבר הינו ת"ח ויכול להיענש בעונש זה שלא יקומו מפניו, וזהו דאשמעינן בכך דאינו מאריך ימים.

2. "דִּבֶּר אֵל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָת אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי" (יט, ב)

ובתנחומא עלה, זהו שאמר הכתוב ישלח עזרך מקדש, מקדושת מעשים שבך ומציון יסעדך מציון מעשים שבך.

ויש להבין מהי משמעותה של דרשה זאת, במה באו חז"ל להוסיף או לגרוע, ומהי השייכות של פרשה זאת לפרשתנו, כלום רק משום שהשרש "קדש" מופיע בנטיית מגוונות בפרשתנו ובתהלים.

וביותר יל"ע בפשוטו של מקרא "ישלח עזרך מקדש" מה באה המלה "קדש" להורות לנו, כלום נפקא מינה היא מנין תבא לנו העזרה, אם הקב"ה עוזרהו וסועדו מאי נפקא מינה היא מנין יבא הסעד מציון או ממקום אחר.

אלא שזהו שבא המדרש ללמדינו, שהקדושה אשר ממנה תבא הישועה אינה קיימת אלא "בך" באדם עצמו. וה"ציון" אשר ממנו יבא הסעד אינו אלא מעשיך שלך, בך "מצויינים" המה, משום שכך הוא המהלך בין ברוח בין בגשם.

שכן ענין הקדושה כפול הוא דהיינו תחלתו עבודה וסופו גמול תחלתו השתדלות וסופו מתנה, והיינו שתחלתו הוא מה שהאדם מקדש עצמו וסופו מה שמקדשים אותו, והוא מה שאמרו ביומא (לט, א) אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה מלמטה מקדשים אותו מלמעלה וכו", אין בכחו של אדם לקדש את עצמו הרבה אבל קיים גילוי סוד השגחת הבורא,

כי מהלך הדברים כפי שקבעם הבורא הוא, כי אם יעמול האדם, ויגיע עצמו ל"תחילתה" של הקדושה או אז תורעף עליו מלמעלה קדושה של גמול ושל מתנה, ובלבד שישקיע את כל כחו והשתדלותו ושיקדש עצמו ככל האפשר, וכך הוא בגשם כמובן לכל דורש.

3 . "דִּבֶּר אֵל-כָּל-עַדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָת אֲלֵהֶם קְדוּשִׁים תִּהְיוּ"
(יט,ב)

מצינו במדרש (שמו"ר לח, ב) רבון העולם אתה מבקש שנהיה קדושים הסר ממנו המות, שנאמר (חבקוק א, יב) 'הלא אתה מקדם ה' אלהי קדושי ולא נמות'. והוא פלאי כמובן, דמה סיבה היא זו שמפני שנהא קדושים יש להסיר את המות.

ליישב הדבר ראוי להקדים שלשה מאמרי חז"ל. ראשית הא דאיתא בגמרא (ב"ק סו, ב) אמר רבא האי מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא איפרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה, שינוי השם כשינוי מעשה דמי. שינוי מעשה מאי טעמא התם מעיקרא עצים השתא כלים, שינוי השם נמי מעיקרא קרו ליה משכא והשתא אברזין.

ואיתא עוד במדרש (ב"ר כ, י) 'עד שובך אל האדמה כי ממנה וגו'
(בראשית ג, יט), אמר לו קומץ עפר של אדמה שנבראת ממנו לא גזול בידך, 'כי עפר אתה ואל עפר תשוב' (שם).

ואמרו עוד בגמרא (ב"ק סז, א) הגנב והגזולן והאנס הקדישן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר, אמרי התם איכא שינוי השם דמעיקרא טיבלא והשתא תרומה, הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש.

מעתה יבאו על מכונם דברי המדרש אתה מבקש שנהא קדושים, א"כ קנויים אנו בשינוי השם, מעתה הסר ממנו המות, דאין סיבה שנחזור לעפר מטעם גזול כיון שאיכא שינוי השם

4 . "קדושים תהיו פי קדוש אני" (יט,ב)

ויש לדקדק מדוע לא אמר טהורים תהיו? אך הנה יש שני מושגים: קדוש וטהור. וההפרש ביניהם, כי טהור פירושו שהיתה טומאה, ועתה נטהר. ואילו קדוש הוא ללא שקדם לה טומאה, כמו: "קדוש מרחם".

והנה הקב"ה ברחמיו הגדולים רוצה להעלותנו ולקדשנו, ואפילו אותם אשר נטמאו, רוצה הוא יתברך ליתן להם עצות עד אשר יגיעו למדרגה גדולה של קדוש, שפירושו כאילו לא היו מעולם בטומאה. ולכן לא אמר "טהורים" תהיו, כי אז משמע דרגה הראשונה בלבד, לכך אמר "קדושים" היינו המדרגה השניה העליונה. אכן כדי שנוכל בעולם כזה להתקדש, נתן לנו "עצות". כי הרי אנחנו נמצאים בעולם העשיה אשר יש בו חומריות ותאוות גשמיות, ואיך נוכל אנחנו קצוצי הכנפיים לעוף ולהתקדש. לכך נתן לנו "תורה", ובעצה הגדולה הזו הנה יש לנו תקוה!

אכן יש עוד דברים: כגון טהרה לטמא במקוה כמו שנאמר בתורה, שכל טמא נטהר במים. ויש עוד דבר והיא "הדבקות" בה', וכמו שנאמר (תהלים טז, ח) "שויתי ה' לנגדי תמיד". וכמ"ש החיד"א בספר צפורן שמיר (אות נא) וזו לשונו: "שורש הכל – ההתבודדות, כי הוא ענין נשגב גדול ורם לזכות לסדר קדושה. ואתנח סימנא "בד קודש ילבש" – הכוונה "בד" שהוא מתבודד, אז "קודש ילבש". ואפשר לרמוז בפסוק "בכל דרכיך דעהו" ראשי תיבות "בדד" כי כאשר יתבודד יהיה דבק בה' אפילו בצרכי גופו. וסופי תיבות "דרכיך דעהו" – כ"ו, גמטריא שם המיוחד שישים נגדו, על דרך "שויתי ה' לנגדי תמיד". עכ"ל החיד"א.

ועוד יש דבר עצום ורב והוא "קדושת העיניים". אשר שומר עיניו מראות ברע, ועיין בגמרא (ב"ב נו:, ישעיה לג, טו-יז) "עוצם עיניו מראות ברע מלך ביופיו תחזינה עיניך". ומצורף לו גם שמירת הלשון בבחינת "לשון הקודש" (עי' ברכות יג).

והנה הלומד תורה בורא מלאכים, והלומד גמרא ג"כ מוקף במלאכי רוס, וכמ"ש באחרונים שתיבת "גמרא" הם גבריאל מיכאל רפאל אוריאל, שמוקף בהם ע"י לימוד הגמרא. לפיכך כמה יש לנו להתקדש בשמירת הפה והלשון, ושמירת העין, ולהיות בבחינת בד קודש כנ"ל, וטהרת הגוף במקוה ועלית על כולן לימוד התורה – משנה גמרא זוהר וכו'.

וכל הנ"ל רמוזים בתיבת קדושים תהיו. כי "קדשים" הוא בתיבה שניה של האמורים לעיל: מקוה. בד. לשון. עין. גמרא.

ובענין קדושת העינים, ביאר בספר "ישועות מלכו" את הפסוק "איה הקדשה, היא בעינים על הדרך". כלומר איפה האופן שאפשר להשיג על ידו קדושה? התשובה: היא בעינים! תלוי בעינים כפי שיתקדש כן יזכה! וכמ"ש גם הגאון הקדוש רבי יעקב אבוחצירא בספר פתוחי חותם (פ' אמור) "כי כל הגוף נגרר אחרי העינים!" ה' יזכנו. ולפי הצער – כן השכר. ה' יעזרנו להתקדש בימי הקיץ. ולהתכונן ולהתחזק בתורה ויראת שמים אמן.

5. "קְדוּשִׁים תִּהְיוּ... אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ." (יט,ב-ג)

לכאורה מה הקשר בין "קדושים תהיו" ... לבין "איש אימו ואביו תיראו".

ונראה לבאר לפי מה שכתב הארי ז"ל 'כל איש מישראל צריך להיות צדיק וקדוש ולקיים את כל התרי"ג מצוות, כי האדם לא יידע כמה יחיה ואם לא קיים את תרי"ג המצוות, יוכל לתקן את מעשיו רק ע"י שיתגלגל שוב לעוה"ז ואז יקיים את התרי"ג מצוות'.

אולם הארי ז"ל ממשיך ואומר שאת מצות כיבוד אב ואם חייב האדם להיזהר ולקיים מיד בפעם הראשונה כי שמא לא יוכל לתקן בפעם השנייה משום שאולי אבותיו יהיו צדיקים ולא יחזרו בגלגול.

לפי זה אפשר להבין את סמיכות הכתוב 'קדושים תהיו' כלומר, קדושים בע"כ תהיו, שאם לא תקיימו את כל המצוות בגלגול הראשון אזי תחזרו בגלגול נוסף ע"מ לתקן, אבל 'איש אימו ואביו תיראו' וזאת מיד בגלגול

הראשון, כי מי יודע האם אביו ואימו יתגלגלו שוב לעוה"ז כי שמא הם יקיימו את כל המצוות בגלגול הראשון.

6. "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ." (יט,ב-ג)

בעלון התורני "פרי חיים" היוצא על ידי הרב שניידר על פי דבריו של רבי אהרן לייב שטינמן שליט"א מובאים הדברים הבאים:

איתא בתנחומא (קדושים טו): "מי הקדימני ואשלם... מי הוא זה שהקים כבוד לאבותיו ולא נתתי לו בנים", כלומר בזכות מצות כבוד אב ואם זוכה הבן בילדים משלו!

בתקופה האחרונה השתמשו בסגולה זו בני זוג, אשר המתינו במשך שנים רבות להפקד בזרע של קיימא, לאור דברי חז"ל אלו, עודד אותם הרב שטיינמן להשתדל בכבוד הורים, והם, אכן, עברו לגור עם סב המשפחה, שהיה מוגבל ונזקק לעזרה, ותוך זמן קצר נפקדו בעצמם.

אולם, ברור, כי לכלל ישנם יוצאים מן הכלל, והנה, ה"חזון איש" זצ"ל, אף שהיה מופלג בכבוד אב ואם, מכל מקום לא זכה לילדים, ויתכן כי מן השמים ראו שהוא יגדל בתורה יותר ללא ילדים, ואין אנו יכולים לחשב חשבונות שמים.

7. "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת-שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ" (יט,ג)

ברש"י: סמך שמירת שבת למורא אב, לומר: אף על פי שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות.

רש"י מדגיש שדין זה שלא לשמוע בקול האב אם אומר הוא לעבור על צווי ה', נאמר בכל המצוות. אם אביו, למשל, מבקש ממנו לאכול חזיר או לא לשלוח את האם גם שם ישנה מצוה לא לשמוע לאבא.

אם דין זה אמור בשאר כל המצוות, מדוע רמזה זאת התורה דוקא לגבי שמירת השבת?

והנה, נפסק להלכה, שהעושה בשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. לפי זה יש לדון באופן שאדם נאלץ לעשות מלאכה בשבת מחמת שאחר כופהו לעשותה [באמצעות איום שיהרגהו וכדומה], האם מלאכתו תחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה?

פסק המהרי"ט (שרש קלז), שבמקרה כזה אין להחשיב את פעולתו כמלאכה שאינה צריכה לגופה.

ממילא, כשאב אומר לבנו לעשות מלאכה בשבת, נתן היה לומר שהרי הבן מצוה על יראתו, ונמצא שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומתר לעשותה, כי מדאוריתא אינה נחשבת מלאכה. על זה מחדשת התורה שאפילו באופן כזה אל תשמע בקולו.

והחיד"א כתב שטמון כאן חדוש נוסף: קורה לפעמים שהאב אינו פושע כלל כשהוא אומר לבנו לחלל שבת. כיצד? באופן שהאב עצמו עדיין לא קיבל את השבת, והבן כבר קיבל. היה מקום, אפוא, לומר שדווקא בשאר כל המצוות, כגון שהאב אומר לו לאכל חזיר, כיון שהאב פושע, לא עושה מעשה עמך אין הבן מחויב לשמוע בקולו.

אבל כאן, שבבקשתו לעשות מלאכה אין שום חסרון, שהרי אצלו עדיין לא שבת, ורק הבן הוא זה שקיבל על עצמו שבת, אולי כן מוטל על הבן לשמוע בקולו.

באה התורה ומחדשת שאף על פי כן לא ישמע בקולו, כי אצלו כבר שבת.

8 . "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת-שַׁבַּת־תִּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (יט, ג)

דתניא יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת ת"ל איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו, כולכם חייבין בכבודי. (גמרא יבמות ה, ב).

ודקדק בספר 'פרדס דוד', דמשמע לשון הגמרא דהוי ס"ד שכיבוד אב ואם ביעוד הוא שדוחה שבת, אבל כיבוד של אחד משניהם לבר לא הוי ס"ד

כלל שידחה שבת, דאל"כ הו"ל למימר יכול יהא כיבוד אב או אם דוחה שבת, ויש להבין למה ומדוע.

ואפשר ליישב על דרך הא דמצינו בגמרא (ב"ק כה, א) דיו דאורייתא הוא דתניא מדין ק"ו כיצד ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים (במדבר יב, יד) ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ובביאור דברי הגמרא הללו כתבו שם התוס' (ד"ה ק"ו) ק"ו לשכינה י"ד יום, אומר ר"ת משום דאמרינן בהמפלת (נדה לא, א) שהאב ואם נותנין בו כל אחד ה' דברים והקב"ה נותן בו י' דברים. ועי' בתוס' יו"ט (ב"ק ב, ה) שהקשה דאם כן אין זה קל וחומר דמן הדין יש להיות כנגד שתיהן.

ולפי זה י"ל, דבאמת אם אביו לבדו או אמו לבדה ציוו אותו לחלל שבת לא היה צד לומר שיחלל שבת, כיון שכל אחד ואחד מהם יש לו בבן רק ה' חלקים, ואילו להקב"ה יש בו י' חלקים ומהיכי תיתי לבטל את מצות הבורא בעוד חלקו כפול משל אב או אם.

רק באופן ששניהם גם יחד היינו האב והאם ציווהו לחלל שבת שאז יש י' חלקים נגד י' חלקים, הוי ס"ד לומר דאולי ישמע להם, וזה בא הכתוב להוציא מלב הטועים לידע ולהודיע כי 'כולכם חייבים בכבודי'

9 . "אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" וגו' (יט, ג)

בתחילה נאמר 'איש' לשון יחיד, ולבסוף נאמר 'תיראו' לשון רבים, הא כיצד.

עוד יש לדקדק, דלגבי כבוד הקדימה התורה את הכבוד לאב ואם, דנאמר 'כבד את אביך ואת אמך', ואילו הכא נאמר להיפך קודם את האב והאם 'איש אמו ואביו תיראו' ולא נאמר 'תיראו מאביו ואמו'. וראה בצמח דוד בזה.

ויש לומר, דהנה צ"ב מה שבריש הפרשה כתיב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כן קדוש אני ה' אלהיכם דנקט לה דוקא בל'

רבים, וכך הוא בטר הכי דכתיב בקצרכם את קציר ארצכם דהוא בל' רבים, וסיים בלשון יחיד במש"כ לא תכלה פאת שדך לקצר, וצ"ב.

ונראה, דלשון יחיד דברה בו תורה כשסיבת החיוב הוא על האיש הישראלי מצד שהוא ישראלי ומיוחד במצוות שנצטוו בהם ע"י ה', ולשון רבים דברה בו תורה כשאין הסיבה מצד היחיד, אלא שדינו בזה הוא מצד כללות ישראל שהוא שייך אליהם, ובקצירה דבעי קצירת ישראל לחיוב, משום דבעי שם ישראל לקצירה, וזה ענין של כלל ישראל הוא שיש עליהם שם ישראל ומכח זה ישנו שם זה על כל אחד ואחד מישראל, ולזה נאמר ובקצרכם בלשון רבים שהרי ענין הישראל הנוגע לקצירה של כלל ישראל, אבל החיוב של לא תכלה הבא לאחר הקצירה, מחמת שהוא ישראלי ונתחייב מצוה זו הוא בא, ומש"ה כתיב בלשון יחיד.

וזהו נמי טעמא דכתב קדושים תהיו בל' רבים, משום שסיבת הקדושה אינה פרטית אלא חלות בעם ישראל שקדוש הוא עי"ז דקדוש אני ואני ה' אלקיכם, ומחוברים אתם לקדושתו. וכ"ה באת שבתותי, דהחיוב חל על כל איש פרטי, ולזה כתיב איש בלשון יחיד, אבל המחייב חלות יראה באב מצד מציאות האב הישראלי, הוא משום שהוקש כבודם לכבוד המקום, וזה אינה מעלה פרטית באב זה דוקא אלא חלק ממעלת כלל ישראל שהאב חלק ממנו ועי"ז מעלה בו, ומש"ה היראה נאמרה בלשון רבים, וזהו דכתיב ואת שבתותי תשמרו בלשון רבים, שהרי קרא קאתי שלא ישמע לאביו לחלל את השבת, דכולכם חייבין בכבודי כמבואר (בב"מ לב, א).

והנה (ולקמן פסוק יא) כתיב, לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו, ונאמר בלשון רבים שלא כשאר כל הציוויים והאזהרות מקרא זה ואילך שנאמרו בלשון יחיד, דכתיב לא תעשק את רעך וגו' ועוד, וצ"ב.

אכן להמתבאר י"ל, דהא מבואר בגמ' (שם סא, ב) דעיקר קרא אתי לאסור גניבה ע"מ למיקס וע"מ לשלם כפל, ודבר זה אינו מצד עצם הגניבה, ועיקרו הוא כמוש"כ בקרא מחמת שהוא איש מעמיתו, שזה נגד היחס המתחייב בין איש לעמיתו שהם יחד כלל ישראל, ומצד היחס

שבתוך כלל ישראל נאסר, ומש"ה כתיב בלשון רבים, דכל שהנידון מצד כלל ישראל הוא נאמר בלשון רבים, וכ"ה לגבי לא תכחשו ולא תשקרו שהן אזהרות לעונש שישנו בכחש ונשבע על שקר לחבירו שמשלם קרן וחומש.

10 . "אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ אֲנִי ה' " (יט,ג)

וברש"י, סמך שמירת שבת למורא אב לומר אע"פ שהזהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצוות אני ה' אלו' אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך אל תשמע לו לבטל דברי.

והוא מגמ' ב"מ (נב, א) ת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו אני ה' כולכם חייבים בכבודי. ומקשי' טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו, הא לאו הכי הו"א צייתא ליה, ואמאי האי עשה והאי לא תעשה ועשה, ולא אתי עשה ודתי ל"ת ועשה. ומשני איצטריך סד"א הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום וכו'.

והק' הדבר אברהם (סימן ט, ב) לשיטת הריב"א בתוס' חולין (קמא, א) דבכל דוכתא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, מ"מ הלאו נדחה (דלא כהתוס' קידושין לד, א ד"ה מעקה דס"ל דבכל עשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא מדחי ליה), וא"כ בכל עשה הבא במקום ל"ת ועשה, י"ל כיון דהוי עשה כנגד עשה שב ואל תעשה עדיף, וא"כ הכא בשלמא לענין אמר לו אביו היטמא שפיר פרכי' דפשיטא דלא יטמא, אבל גבי אמר לו אל תחזיר לו הו"א דלא יחזיר משום דשוא"ת עדיף, כיון דהלאו דלא תוכל להתעלם שפיר נדחה.

ונראה, דהנה בהא דבעינן קרא דאני ה' כולכם חייבים בכבודי, הקשו התוס' ביבמות (ה, ב) וז"ל וא"ת ולמה לי קרא בכיבוד אב ואם דלא דחי שבת דבלאו קרא נמי לא דחי שהוא ואביו מוזהרים על השבת כדאמר בפ"ק דקידושין גבי אביו אומר השקני ואמו אמרה השקני הנח כיבוד אמך

ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך, וכן אביך אומר
השקני ומצוה לעשות הנח כבוד אביך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבים
לעשות מצוה. וי"ל דמהכא ילפינן התם, עכ"ל.

ומבואר בתוס' דכל הך סברא דאתה ואמך חייבים בכבוד אביך לא קים לן
אלא מהאי ילפותא שאני ה' כולכם חייבים בכבודי, ולולא הקרא היה
רשאי לעשות רצון אמו כיון דחייב בכבוד שניהם. ומבואר מזה, דכל הך
דינא דאינו שומע לאביו כנגד מצוה ילפינן ליה מקרא דאני ה' ולא
מסברא.

אמנם ברמב"ם נראה שיטה אחרת בזה, (דבפ"ו מהל' ממרים ה"ג) אמר לו
אביו השקני מים ומצוה לעשות וכו' יתעסק במצוה ויניח כבוד אביו שהוא
ואביו חייבין בדבר מצוה וכו', ובהי"ד אמר לו אביו השקני מים ואמרה לו
אמו השקני מים מניח כבוד אמו ועוסק בכבוד אביו תחילה מפני שהוא
ואמו חייבין בכבוד אביו עכ"ל, ושני הדינים מהברייתא דקידושין שהביאו
התוס'.

ואילו (בהלכה יב) כת' הרמב"ם מי שאמר לו אביו לעבור על דברי תורה
וכו', הרי זה לא ישמע לו וכו' ע"כ, ומשמע דהוי דין בפ"ע דלא ישמע לו
והיינו דבכה"ג ליכא מצות כיבוד או"א כלל, ולא רק דמניח כבוד אביו
ועוסק במצוה. ולפ"ז נמצא דגם קודם הילפותא דאני ה' ידעינן דבאמר לו
אביו לעבור על ד"ת יעשה המצוה, דלא גרע מאמר לו אביו השקני מים
ומצוה לעשות.

אמנם נראה, דלד' הרמב"ם אף דאיכא סברא דאתה ואביך חייבים לעשות
מצוה, מ"מ היכא שיש דין דחייה כגון שאומר לו אביו לעבור על ל"ת
גרידא דאמרינן עשה דוחה ל"ת, א"כ מאחר דהלאו נדחה תו לא אמרינן
אתה ואביך חייבים לעשות מצוה, כיון דליתא להמצוה. ולזה בעינן
הילפותא דאני ה' כולכם חייבים בכבודי לומר דליכא הכא מצות כיבוד
כלל.

מעתי' י"ל הא דאקשי' בגמ' באמר לו אביו היטמא או אל תחזיר האבידה,
דגם לולא הקרא כיון דאיכא בהו ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה
הוה ידעינן דלא ישמע לו ויחזיר האבידה, ואע"ג דהוי בקום ועשה, דמאחר
דאין עשה דוחה ל"ת ועשה א"כ נשאר העשה דהשבת אבידה, ומעתי'
אמרינן דיעשה המצוה משום דאתה ואביך חייבין לעשות מצוה.

והנה בחי' רעק"א שם (ל, א) הק' לשי' הריב"א דאף היכא דאין עשה דחי
ל"ת ועשה, מ"מ אינו לוקה בלאו, א"כ מאי פרכי' דלא ישמע לו מכח אין
עשה דוחה ל"ת ועשה, הא איכא נפק"מ בעבר ונטמא לא ילקה דעשה
כיבוד אב דוחה עכ"פ הלאו דטומאה שלא ילקה, ועלה קמ"ל קרא אני ה'
דליכא הכא מצות כיבוד כלל וממילא לקי.

ולפמ"ש אפשר, דכיון דאחר שאין עשה דוחה ל"ת ועשה תו אמרי' אתה
ואביך חייבין לעשות מצוה, א"כ מעתי' גם הלאו אינו נדחה, דכיון דאינו
מחוייב לעשות רצון אביו בזה משום דאתה ואביך חייבים וכו' א"כ הלאו
ועשה במקומם אף לשי' הריב"א ושפיר לקי על הלאו.

ואז הוא ע"ד מש"נ בד' הרמב"ם, אבל למש"כ התוס' ביבמות כל הך
סברא דאתה ואביך חייבין לא קים לן אלא מההיא ילפותא דאני ה', והכל
דין א'.

11 . "וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲזֹב וּפְרֹט פְּרֹמֶךָ לֹא תִלְקֹט לְעֵנִי וְלִגְרֵךְ תִּעְזֹב
אֶתֶם" (יט, י)

הנה במתנות כהנה [שהוזכרו בסוף פרשת קרח], ציוונו הקב"ה לתת חלב
דגן ותירוש, היינו את הטוב והמשובח ביותר, ואלו כאן במתנות עניים
נצטוינו להביא מן הדברים הפחותים. מה פשר הדבר?

באר רבי זלמן סורוצקין זצ"ל: כאשר האדם נותן מתנות לכהן, לא אכפת
לו לתת לו גם את הטוב והמשובח, כי הוא עושה חשבון: הכהנים לא קבלו
חלק בארץ ואני כן, לכן מגיע להם משהו. אני, אמנם, עבדתי בשדה, אך

הכהן גם עבד בבית המקדש ומגיעה לו נתינה מכבדת. לעמת זאת העני,
הלא הוא קבל חלק בארץ, ומדוע אתן לו מחלקי?!...

ראתה התורה שענין הנתינה לעני קשה על האדם, ולכן צייתה לתת לעני
רק את החלקים הללו שבקצה השדה, את השכחה, את הפרט ואת
העוללות, שכל אלו לא מתאימים לאדם מוצלח כמוך, אבל לעניים כן...
מסופר על רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, ששאל פעם גביר שהיה רגיל
לקנות חליפות לבחורי ישיבה עניים: "מאיזה סוג בד אתה תופר לבחורים
את החליפות?"

ענה הגביר: "אני תופר להם מבד רגיל".

"ולעצמך, אתה קונה חליפות מבד משובח?", המשיך הרב ושאל.

"כן, ודאי".

אמר לו הרב דסלר: "אם כך, אינך סוחר ממולח!... הרי לעצמך הנך קונה
חליפה פעמים בשנה. אם כן, אינך צריך בד משובח, שהרי החליפה אפילו
אינה מספיקה להתבלות. לעמת זאת החליפות שאתה קונה לבחורים הן
החליפות שילוו אותך לנצח נצחים, ואותן ודאי צריך לתפור מהבד
המשובח ביותר..."

הוסיף: אוהב תורה

12 . "לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ." (יט,יא)

עין רואה

השופט אלפרד סמית לבש את מעילו בעל צווארון הפרווה תוך שהוא
נועל על בריח כפול את דלת משרדו היוקרתית שבשדרה השביעית בניו
יורק. זה עתה סיים בהצלחה מרובה קורס חשוב שהעביר לסטודנטים
למשפט בנושא "אתיקה משפטית בכל מחיר". הוא חייך כשנזכר במשפטי
ההערצה שקיבל מתלמידיו. "אני מקווה שאי פעם אצליח להיות שופט

ישר ובעל מוסר כמוך" – אמר לו זה עתה אחד הסטודנטים בעיניים לחות. לאיטו עבר אלפרד במסדרון הארוך בדרכו אל המעלית תוך שהוא סוקר בהנאה את התמונות היקרות שנתלו לאחרונה במשרדי בית המשפט הפדרלי, ללא ספק, חשב לעצמו, הוא שבע רצון מעבודתו החשובה ובעלת הערך החברתי. לא כל בן אדם זוכה לעסוק בנושאים חשובים כל כך, לא כל בן אדם כשיר לעסוק בנושאים חשובים כל כך. ייתכן שעליו להוציא בספר את תוכן הקורס על "אתיקה משפטית" כדי להפיץ את רעיונותיו הערכיים באופן נרחב יותר. המעלית הגיעה אל קומת הכניסה והשופט הנכבד יצא מן הבניין דרך דלת הזכוכית המסתובבת, ופסע בצעדים אטיים ומכובדים אל עבר מכוניתו. בעודו נועץ את המפתחות בדלת המכונית הבחין לפתע בצרור מוזר שהיה מונח ליד גלגל המכונית. "הצרור היה קשור בסרט, מי קושר היום צרורות בסרט?" הרהר השופט תוך שהוא מביט אינסטינקטיבית ימינה ושמאלה, איש לא היה בסביבה. הוא הרים את הצרור ודחפו לכיס מעילו. בזריזות התניע את המכונית והחל בנסיעה. כשנעצר ברמזור הראשון, הוציא את הצרור מכיסו, התיר את הסרט ופתח אותו בסקרנות. נשימתו נעצרה, בתוך שקיק – הבד התגלו לעיניו חמישה יהלומים נוצצים, מלוטשים, מבריקים, מדהימים ביופיים. על השקית לא היה רשום סימן זיהוי כלשהו מלבד שתי אותיות באנגלית, והספרה הסידורית 3566. נבוך ומבולבל המשיך בנסיעה כשהצרור בכיסו. "חמישה יהלומים וגדולים כל כך!" – הרהר בתדהמה, "איזו מציאה!... מה עלי לעשות עם השקית הזאת?"

ברגע הראשון עלה בדעתו שיש להודיע על – כך למשטרה. כן, ללא ספק מישהו הודיע למשטרה שאבדה לו כזאת שקית. אך בהרהור שני אמר לעצמו בלשון משפטית מהוקצעת, ניתן לחשוב גם באופן שונה: הרי, לאמיתו של דבר, על השקית אין שום סימן מזהה... ומלבד זאת – איש לא ראה שהוא מצא את השקית, איש לא היה בסביבה, השקית תוכל למצוא לה מקום מתאים בכספת שבביתו... הוא גם מכיר מישהו שירצה לקנות את היהלומים ובכסף שיקבל תמורתם יוכל לקנות את מכונית השרד

המפוארת שהוא כל כך חולם עליה. ולשפץ את בריכת השחייה הפרטית שלו... הסערה בנפשו גברה. אבל איך אפשר שלא להשתדל אפילו להחזיר את האבדה? שאל אותו קול בליבו אך ככל שהתרחק מאזור בית המשפט והתקרב לביתו – גמלה בלבו ההחלטה להשאיר את היהלומים בביתו מבלי לספר על – כך לאיש. נראה כיצד נתפתחו העניינים... חשב לעצמו. אחכה קצת, אבדוק בעיתונים אם מישהו מחפש אחר השקית. ואם לא תהיה הודעה משמעותית בנושא, כנראה שמשמיים רוצים שיהלומים אלו יפלו בחלקי.

שבועיים ימים חלפו, במהלכם הוציא השופט עשרות פעמים את היהלומים מן הכספת שבחדר העבודה שלו והתבונן בזוהר הרך שלהם, בתחילה היה מהרהר בשאלה מי האיש שמרשה לעצמו לאבד יהלומים יקרים כל כך, אלא שככל שחלפו הימים השתנו מחשבותיו של השופט, הוא החל להרהר בכך שמזלו שפר עד מאוד הרי רבים מן העובדים בבית המשפט עוברים באותו המקום כל אחד מהן היה יכול למצוא את השקית עוד בטרם יצא הוא מבית המשפט.

בוקר אחד צלצל הטלפון במשרדו של השופט: "הלו, כבוד השופט סמית?" דיבר אי מי בקול נרגש מעברו השני של הקו "שמי מייק דוגל, אני יהלומן ממלטשת היהלומים הסמוכה למשרדך, סלח לי שאני מטריד אותך אבל זה מספר ימים שאני מצלצל להרבה אנשים שעובדים בסביבה הקרובה בניסיון למצוא איזה רמז לשקית יהלומים שאבדה לי באזור. זה היה צרור אפור שהכיל בתוכו חמישה יהלומים גדולים, ממש אסון... אולי ידוע לך, כבוד השופט, על אחד מעובדי משרדך שמצא צרור מעין זה?"

השופט סמית כחכח בגרונו. כיצד יוכל לומר שמצא שקית כזו כבר לפני שבועיים, ולא הודיע על כך למשטרה? פרשיה מעין זו עלולה לחסל, ללא ספק, את מעמדו בבית המשפט... הרהור לא ארך יותר משניות ספורות, האיש מעברו השני של הקו המתין בקוצר רוח לתשובה. "לא אדוני" – ענה השופט, "לא שמעתי דבר שעשוי לסייע לך". "תודה וסליחה על הפרעה" –

אמר האיש מעבר לקו ונימת ייאוש נשזרה בקולו. השופט הרהר עוד רגע קצרצר לפני שאמר "מצטער שאיני יכול לעזור לך".

"הסתבכתי קצת עם העניין" – חשב השופט סמית בחוסר נוחות כאשר הניח את השפופרת במקומה. "אבל מכיוון שאיש לא ראה אותי מרים את השקית, איני יכול עכשיו להרשות לעצמי שמקרה פעוט זה יערער את מעמדי בבית המשפט הפדרלי של ניו יורק! אצטרך להצניע את העניין, ולשכוח ממנו לעת עתה".

לאחר יומיים כאשר צלצל שוב הטלפון ומעברו השני של הקו נשמע קולו של מייק דוגל חש השופט קוצר רוח של ממש, מה רוצה ממנו אותו מפוזר שמרשה לעצמו לאבד שקיקי יהלומים? "סליחה אדוני השופט, זה שוב אני, מייק דוגל באמת סליחה על הטרחה, אבל עשיתי כמה ברורים והתברר לי שאיבדתי את הצרור באזור המכוננית שלך אולי בכל זאת ראית אותו? או לפחות איזה רמז, איזה שהוא סימן שיעזור לי לחפש בכיוון הנכון? אם לא אשיב את היהלומים לבעליהם תוך יומיים אינני יודע מה יהיה עליי".

"לא" – ענה השופט בתקיפות, "אני איני אחראי על כל שקיק בד שאבד באזור בית המשפט, אודה לך אם לא תטריד אותי שנית!"

לאחר שעה קלה נשמעה דפיקה בדלת משרדו של השופט. אל החדר נכנס שוטר ואחריו אדם נוסף. השופט סמית היה סמוך ובטוח שהשוטר בא, כמו תמיד, לקבל ממנו חתימה על צו – חיפוש בבתי חשודים. הוא קם להדליק את האור כי החדר היה שרוי באפלולית מה. "לא לא מר סמית" – אמר השוטר, "אין צורך להדליק את האור, אנחנו רוצים להראות לך משהו והחשיכה דווקא תעזור בכך!" האדם שליווה את השוטר הוציא מתיקו מקרנת סרטים קטנה וכיוון אותה על הקיר הלבן. לתדהמתו הרבה של השופט הוא ראה לפתע את עצמו, כשהוא מתקרב למכונניתו שבחניון בית המשפט. הוא ראה את עצמו מתקרב למכוננית כשהמפתחות בידו, מתבונן רגע ארוך על השקיק האפור שליד גלגל המכוננית, מתכופף ומרים את הצרור, נכנס למכוננית, מתניע, עוצר ברמזור ופותח את שקית היהלומים...

השופט כמעט והתעלף. הוא חש שגרונו יבש, והדם אזל מפניו, הוא הרגיש באותו רגע שטוב לו מותו מחייו – באם תתפרסם עובדה מבישה זאת ברבים. הוא חש שהבושה שורפת אותו כאש.

"אני העיתונאי מייק דוגל" – הציג האיש את עצמו, "אני עורך סקר הבודק את רמת מוסריותם של אנשי ציבור נודעים כמוך. במכונת הטרנזיט שעמדה ליד מכוניתך הוטמנה מצלמה נסתרת שהסריטה את כל פעולותיך. חיכינו שבועיים ימים כדי לראות אם תודיע למשטרה על מציאה שמצאת וגם בדקנו פעמיים אם תודה בדבר... צר לנו לבשר לך אדוני השופט שאתה אינך טוב מן העבריינים שאותם אתה שופט..."

השופט סמית היה חיוור כסיד, באותו רגע היה מוכן לתת את כל רכושו עלי אדמות רק כדי למנוע מעצמו את תחושת הבושה, אילו רק היה יודע שרואים אותו... אילו רק היה מעלה בדעתו שמצלמים אותו במצלמה נסתרת, וכל פעולה שלו מונצחת, אין ספק שלא היה נוהג כך! איזו מין רוח שטות גרמה לו לעשות את מה שעשה? מה לא היה נותן כדי להחזיר את הגלגל לאחור, ושתינתן לו עוד הזדמנות לשקול בכובד ראש את המקרה שקרה לו...

ואנחנו?... האם אנחנו מודעים לכך שרואים אותנו מלמעלה ומצלמים כל פעולה ופעולה שאנחנו עושים? .

13 . "לא תגנבו" וגו' (יט,יא)

גניבה מותרת?!

דרשו רבותינו (מציעא דף סא:): "לא תגנבו על מנת למיקט (פיי לצער), לא תגנבו על מנת לשלם תשלומי כפל" (שרוצה לההנותו ויודע בו שלא יקבל, לפיכך גונב להתחייב בכפל). למדנו מכאן שגם לגנוב שלא למטרת הגניבה אלא לצערו או ליתן לו הנאה גם כן אסור.

וז"ל הרמב"ם (בהלכות גניבה פ"א ה"ב): אסור לגנוב כל שהוא דין תורה, ואסור לגנוב דרך שחוק, או לגנוב על מנת להחזיר, או לגנוב על מנת

לשלם, הכל אסור שלא ירגיל עצמו בכך. עכ"ל. וכ"כ מרן השלחן ערוך בחו"מ (סימן שמח) וע"ש בבית יוסף.

ולכאורה מן הגמרא יש להבין שכל איסור הגניבה זהו כאשר גונב עם כונה רעה כגון כדי לצער אותנו, או גונב אפילו ליתן לו טובה והנאה, אך מ"מ הגניבה היתה גניבה "מוחלטת", שלא על מנת להחזיר אלא על דעת שיתפסוהו וישלם כפל ותשלומי ארבעה וחמשה. אבל אם גונב בצחוק, כגון אם חבירו הניח הפלאפון על השלחן ויצא, ואז תוך כך נוטלו, וכשהלה חוזר מחפש ומחפש, והללו נהנים, ואח"כ מחזירים לו. וכן אם רואה שמכיסו של חבירו יוצאים שטרות כסף וכמעט נופלים, והלה בא ומכיסו ופתאום זה מחפש את כספו ואינו מוצאו, ואח"כ ההוא מחזירו לו, וכל זה אין שום כונת גניבה מוחלטת (שלא להחזיר) ואין שום כונת צער ח"ו, אלא רק "שחוק" בעלמא, לכאורה זה אינו אסור.

אבל מה נעשה שהרמב"ם פסק, שאסור לגנוב "דרך שחוק". אך היה אפשר לומר דגם דרך שחוק זהו באופן שגונב "ואינו מחזיר לו". ומה שכתב "או לגנוב על מנת להחזיר", י"ל היינו כשגונב "ומשתמש בו לצרכו" (ע' סמ"ע שם ס"ק ג), אבל כשרק דרך שחוק ומחזיר לו וזו היתה כל כונתו אזי יתכן שהדבר מותר. וכן נראה מדברי השיטה מקובצת (ב"מ סא:) וכתב שם שכך מעשים בכל יום. ע"ש. ולפי האמור גם הרמב"ם יודה לזאת! אכן יש חלקו על זה. וע' בתורה תמימה פרשת קדושים (יט, יא אות ס). וראיתי שהרב פתחי תשובה (בחו"מ סימן שמח) הביא דברי השטמ"ק.

והנה המנהג שעושים בליל הסדר שאחד גונב את האפיקומן, ולכאורה הדבר אסור שהרי "דרך שחוק" אסור כמ"ש הרמב"ם. אבל כפי ביאורנו בדעת הרמב"ם יתכן שיש להמליץ על זאת (וע' בספר שלמי מועד, פסח עמוד שצט).

וה' יזכנו לשמור ולעשות ולקיים כל דברי התורה בין בינינו לבין קוננו, ובינינו לבין זולתינו. אמן.

14 . "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" (יט,יד)

שנינו בגמרא (פסחים כב, ב) תניא רבי נתן אומר מנין שלא יושיט אדם וכו' ואבר מן החי לבני נח ת"ל "וּלְפָנַי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" וכו'.

מפליא הוא שלא זו שונה מכל לאוים שבתורה בכך שהוא כולל את הנכרי, בניגוד לשאר הלאוים שכולם לא דיברו כי אם בישראל, הנה אפילו "לא תגנובו" דמיירי בגונב ממון הרי זה מורה דווקא על איסור גניבה מישראל, ואילו גזל העכו"ם נלמד ממקום אחר.

אך הביאור הנראה בזה דבדין זה של "לפני עור לא תתן מכשול" כלולים שני איסורים האחד שלא יהא זה גורם לחבירו לעשות עבירה, והב' שלא לייעץ לזולתו עצה בלתי הגונה. א"כ י"ל שאיסור זה שלא לייעץ עצה שאינה הוגנת אכן קאי רק בישראל ולא כלפי נכרי, אך האיסור שלא לגרום חטא בוודאי קאי גם על נכרי, ומצווים הכל לבל לגרום לעשות חטא כלפי הקב"ה, דמה לי ישראל ומה לי נכרי.

15 . "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל" וגו' (יט,יד)

ופירש"י אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו.

יל"ע דלמה הוצרך לפרש 'ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו', הלא האיסור הוא בעצם הדבר שיועץ לחבירו עצה שאינה לטובתו, ומכירת קרקע כשתמורתה הוא מייעץ לרכוש חמור באותם דמים היא עצה שאינה הוגנת, ולא נצרכים לכך שלבסוף הוא נוטלה הימנו.

ולכאורה נראה דרש"י בא לפרש טעמא דמילתא מפני מה מציע לו כן, ואכתי צ"ב, דזה אינו נצרך לגוף הלאו, ומה לנו לפרש מה טעם הוא יועץ לו כך.

והנה בביאור הרי"ח לתו"כ מפרש דתועלתו מעצה זו היא, דמיירי שהיה מלוה שלו ויש עליו בע"ח מוקדם, וכשיש לו קרקע יטרוף הבע"ח המוקדם,

ובשקונה עם הקרקע מטלטלין שאין בהם דין קדימה כדאיתא בגמ' (ב"ק ז, ב), א"כ יוכל הוא ליטול מהם זאת.

וצ"ע דהא אסור לחטוף מהלוה מטלטלין, ואפי' בהיותו בשוק, כדאמרי' בגמ' (ב"מ ג, א), וצריך שהשליח בי"ד יטול ממנו, ומנליה שהשליח בי"ד יתן לו טפי מאשר למלוה הראשון.

עוד יש להעיר דהנה בתו"כ (שם) איתא אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים. וצ"ב מה הוצרך ללמדינו שזה אסור, האם יש כאן 'עצה שאינה הוגנת', הלא זהו עצת רשעות ששולחו למקום שמסתכן בלסטים, וצ"ע.

16 . "לא-תִּשָׂא אֶת-אָחִיךָ בְּלִבְךָ הוֹכֵחַ תּוֹכֵחַ אֶת-עַמִּיתְךָ וְלֹא-תִשָׂא עָלָיו חֲטָא." (יט, יז)

הסליחה שהביאה ישועה

זה היה ערב חורפי קר וקפוא. הרחובות היו אפלים ונטושים, ובעיקר, מכוסים בשלג. השלג היה בכל מקום – הוא נערס בגבעות ענקיות שכיסו את המרזבים בצידי הדרך וחסמו את המדרכות, תוך כדי שהוא משאיר את תושבי ירושלים בתוך בתיהם החמים והמוגנים. אף אחד – חוץ, אולי, מכמה ילדים שהתרגשו מההזדמנות הנפלאה לבנות איגלו או איש – שלג – לא יצא החוצה במזג אויר כזה. ירושלים לא הוכתה בסופה עזה כזאת מזה חמישים שנה. כך או אחרת, בעלי ואני מצאנו בייביסיטר שגילתה אומץ רב במזג אויר כזה לבוא אל ביתנו הירושלמי בן מאה השנים ויותר. לאחר שעטפנו את עצמנו בשכבות של סוודרים וגרבי צמר עבות, יצאנו לעבר ביתו של מרן הגאון רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל, שהיה הראב"ד של ירושלים. המשפחה שלנו עברה תקופה לא קלה בכלל. לפני שבועות אימי שתחיה, אושפזה בבית החולים לצורך ניתוח שולי שהיה עליה לעבור. אולם משהו לא היה כשורה במהלך הניתוח והיא סיימה את הניתוח עם זיהום בדם. כדי להבטיח יותר הבעיה, בחיידק מהסוג הזה

הרופאים בארץ לא נתקלו אף פעם, ולכן לא היה להם שום רעיון באיזו אנטיביוטיקה להשתמש כדי להיאבק בו. לכן אימי, כפי שהגדיר זאת אחד הרופאים, "הופצצה בכל סוגי האנטיביוטיקה הקיימים, בתקווה שאחד מכל סוגי האנטיביוטיקה שקיבלה יתגבר על החיידק". בדרך כלל, יש תור ארוך של אנשים מחוץ לביתו של הרב פישר, המחכים לרגע בו יוכלו לדבר עמו. קיווינו שנהיה ברי מזל ולא נצטרך לחכות יותר משעה. אולם להפתעתנו הרבה היינו האנשים היחידים שם והרב נתן לנו את תשומת ליבו המלאה.

לאחר שהרב שמע מספר פרטים על המחלה המוזרה של אימי, הוא שאל אותי לגבי שמה, שמות שני הוריה, ושמו של אבי. בזהירות רבה כתבתי את שמותיהם על חתיכת נייר קטנה. לאחר שנתתי לו את השמות הוא ערך במשך כמה דקות התאמות וחישובים ושרטט תרשים מפורט.

"השמות בסדר גמור. אין שום בעיה", הוא אמר לבסוף. נשמתי לרווחה. הרב פישר היה ידוע ביכולתו הייחודית בבדיקת והתאמת שמות האנשים, בהתאם לאיכותם הרוחנית (של השמות), ואף לוודא שהם אכן מתאימים להם. על פי הקבלה, שמו של האדם מגדיר את מהותו. לעיתים, זוגות שהיו בהליכי גירושין היו מגיעים אל הרב פישר כדי לקבל את עצתו כיצד לשפר את חיי הנישואין שלהם, כאשר בסופו של דבר היו עוזבים את חדרו עם שמות חדשים. הדבר היה מדהים מאוד, שינוי השמות גרם לשינוי משמעותי בשלום הבית בין בני הזוג.

אך אם השמות לא גרמו בעיות כלשהן, אז מה כן? חיכיתי שהצדיק ימשיך, אך הוא שתק, שקוע במחשבות. לפתע, הוא הפנה את מבטו אלי, ואחר כך הסתכל שוב על רשימת השמות. "האם את חשה מירמור כלפי אמא שלך?" הוא שאל בעדינות. לא יכולתי לענות מיד, פשוט לא יכולתי. מספר דקות עברו עד שהייתי מסוגלת לדבר, הייתי בטוחה שלהרב פישר לא היו ספקות מה תהיה תשובתי...

אבי נפטר כאשר הייתי פעוטה, ומאז ועד שהגעתי לגיל חמש אימי הייתה, מה שמוכר היום, "אם חד הורית".

אני זוכרת שהיינו מאוד עניים. אימי, בנוסף להיות אם חד – הורית המטפלת בארבעת ילדיה, נאלצה לעבוד במשרה מלאה כדי לכסות את ההוצאות ההכרחיות של הבית. עכשיו, כאישה בוגרת, אני מבינה שזה היה דבר מאוד קשה עבורה, אך למרות זאת אני זוכרת שהיא כל הזמן הייתה שרה וצוחקת איתנו, למרות שבתוכה ידעתי שהיא בכתה הרבה.

למרות בדידותה של אימי והאמצעים הכלכליים הדלים שעמדו לרשותנו, זכיתי לילדות נפלאה, לפחות עד שחגגתי את יום הולדתי החמישי. למרות שאימי עבדה במשך היום, היא חילקה את הערבים עם ארבעת ילדיה. בתוכי קיימים זיכרונות די מעורפלים על סיפורים לפני השינה, תוך כדי התכרבלות מתחת לשמיכת פוך עבה ששמרה עלינו מפני הקור בביתנו הירושלמי. למרות זאת, הבנתי באותו זמן שמשפחתנו שונה משאר המשפחות, הרגשתי בטחון מסויים עם אהבתה של אימי, ובאופן עקרוני הרגשתי שמחה עם איך שהדברים התנהלו. כל זה השתנה ביום הולדתי החמישי, כאשר אימי נישאה לאלמן צעיר עם חמישה ילדים משלו. לפתע, היו שם עוד ילדים שהתרפקו על אהבתה של אימי. עכשיו אהבתה הייתה צריכה להתחלק עם תשעה ילדים קטנים שהיו זקוקים לתשומת ליבה. הרגשתי שלא נותרה מספיק אהבה עבורי.

מכיוון שהייתי הצעירה במשפחה "המעורבת" החדשה והגדולה שלנו, וכתוצאה מכך גם הרגישה ביותר, הפכתי לילדה מאוד לא נעימה וקנטרנית, ולא פעם אף פוגעת באופן פיזי בסובבים אותי. לא יכולתי להבין מדוע אימי עשתה לי את זה. למה היא הייתה צריכה להינשא שוב?

עד כמה שהבנתי, הכל היה כל כך נפלא כפי שהוא היה ולכן גם לא הייתה שום סיבה לשנות זאת. חשבתי שאנו משפחה חמה ואוהבת. אהבתי את ביתנו החמים עם כל היצירות שהכנו בעצמנו, אשר קישטו את קירות ביתנו. אבל עכשיו, כשנעשה צפוף, עברנו למקום שמבחינתי לא היה כל

כך ידידותי ונעים, אך מרווח יותר. נאלצתי לחלק את חדרי עם ילדה זרה שנהנתה להכות אותי מידי פעם, כשאף אחד לא הסתכל! זה פשוט לא היה הגיוני מבחינתי. אימי נוהגת לספר על השנים הראשונות שהיו מלאות בקשיים, כאשר ניסינו לאחד שתי משפחות עם רקע ומנהגים שונים, למשפחה אחת מאוחדת. היום, אני מבינה שהייתי צריכה לעבור את הקשיים האלה כדי להיות מי שאני. אחרי הכל, החיים מלאים נקודות דרך, כאשר בכל נקודה יש את האתגר אותו היא חובקת בתוכה. כשהגיע הזמן בו הייתי מוכנה להקים בית משלי, הפכנו למשפחה אחת. בנוסף לגידולן ואיחודן של שתי המשפחות, אימי הייתה עסוקה מאוד בטיפול ה"גורם המשותף" – אחיי ואחיותיי.

זה מצחיק מאוד כיצד עמוק בפנים, רגשות ילדותיים יכולים לעמוד בדרך של מה שאמור להיות עבורנו כל כך אמיתי. כמובן שנישואיה השניים של אימי היו לטובת כולם. אני מרגישה קרובה מאוד לאבי החורג, ושתי המשפחות התקרבו כל כך במשך הזמן, עד שכביכול הספקתי לשכוח מי מאחיותיי הן "האמיתיות" ומי מהן "החורגות". אני לא מסוגלת לחשוב מה היה קורה אילו אימי לא הייתה עושה את הצעד הזה, ונישאת שוב. סביר להניח, שהיא הייתה הופכת לאישה עייפה ומרירה במקום רעיה מלאת מרץ ועסוקה, אמא וסבתא כפי שהיא היום. למרות שאין בתוכי שום ספק שאימי עשתה את הצעד הנכון כדי לבנות מחדש את חייה, בתוכי חבוי כעס עמוק מאוד. הייתי בסך הכל ילדה בת חמש שנאלצה לחלק את אימה האהובה עם ילדים זרים. ולמרות שזה לא נשמע הגיוני, הרגשתי מרירות.

לא סיפרתי להרב פיישר את כל הסיפור. רק עניתי, "כן, יש בליבי מרירות כלפי אימי". & "האם את מוכנה לשחרר את המרירות הזאת מליבך כדי שאימך תחלים?" הוא שאל בעדינות. הייתי צריכה הפסקה קצרה כדי לחשוב מספר רגעים. האם באמת אני יכולה לשחרר מתוכי דבר כזה עמוק? האם אוכל אי פעם להתגבר על רגשותיי הילדותיים? עיניי התמלאו בדמעות. בסופו של דבר, בקול חנוק, אמרתי להרב פיישר שאני מסוגלת.

ידעתי שאני חייבת. הרב פישר נעמד מיד ואמר לי שהוא עומד לכנס בית דין עם שלושה רבנים. הרגשתי כיצד אני מתאבנת ממש. האם אצטרך לספר להם את כל הסיפור הזה?

הליך התרת הנדרים ארך מספר דקות בלבד. וכשזה נגמר, הרב פישר חייד ואמר, "עכשיו אמא שלך תזכה לרפואה שלמה". עם רגשות מעורבים יצאנו מחדרו של הרב. וביחד התחלנו לצעוד בתוך השלג שהלך והעמיק. למרות הבגדים העבים והכבדים, שבהחלט הכבידו עליי, הרגשתי קלילה, מלווה בהרגשה נפלאה שאבן נגולה מעל ליבי. ידעתי שלמרות שבאתי לבקש מהרב פישר עזרה כדי לרפא את אימי, זכיתי גם אני להירפא. שנים של תרעומת ומרירות יצאו ממני החוצה והרגשתי חופשייה כל כך, כמו ציפור, שמוכנה לעוף לגבהים חדשים.

באותו ערב, הצליחו לזהות במעבדה את החיידק שגרם לאימי את הזיהום. מצוייד באינפורמציה, מנהל המחלקה לטיפולים בזיהומים ידע עכשיו איזו אנטיביוטיקה תשפיע בצורה הטובה ביותר ותסייע לאימי. לאחר מספר ימים, אימי שוחררה מבית החולים, ואחרי מספר חודשים של מנוחה, היא חזרה לחייה הפעילים כבעבר.

רבי ישראל יעקב פישר נפטר בבוקר שלמחרת. תושבי ירושלים היו המומים כואבים ואבלים את אובדנו של גאון הדור והדרו. למרות הגשם והשלג, אלפי אנשים ליוו את הרב פישר בדרכו האחרונה.

כשבעלי ואני שמענו על כך, היינו, כמובן, המומים, אך באותו זמן, היינו אסירי תודה על כך שזכינו להיות בין האחרונים שזכו להתבשם מתורתו, קדושתו, וחכמתו המופלאה של רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל. יהי רצון שזכותו של הצדיק תגן על כל ישראל, אמן.

17 . "וּבְגַד פְּלִאִים שֶׁעָטְנָו לֹא יַעֲלֶה עֲלֶיךָ" (יט, ט)

הכתוב מתייחס אל הבגד ש"לא יעלה" ולכן לא כתיב "לא תעלה".
וביאור הענין נראה ע"פ דברי התוספתא (מכות ג, ז) והביאה הרמב"ם

(כלאים י, לא) דאם מלביש אדם שעטנו לחבירו ושניהן מזידין הלוּבש לוקה, ואם היה הנלבש שוגג אז לוקה המלבישו יעו"ש.

והשתא א"ש דהכא מיירי שאין הלוּבש יודע שהוא כלאים ואין ניכרת בו צורת הצמר או הפשתים, דאז הרי חייב המעלה עליו, והיינו דכתב "לא יעלה", פירוש ע"י אחר.

ולכן גם כתב "בגד כלאים", שהוא מעורב צמר ופשתים ואינו יודע ואז רק המעלה עליו חייב ולוקה. והיינו דאסמכיה ל"שדך לא תזרע כלאים", מפני שדומה לזרעים שמעורבבים ואינם ניכרים.

ואמנם בפ' כי תצא (דברים) כתוב "לא תלבש שעטנו", דוקא הלוּבש הוא לבדו לוקה ולא המלביש, וזה כשידוע לו שהוא של כלאים וניכר, ולכן כתוב שם "צמר ופשתים יחדיו" היינו שרואין הכל שהוא צמר ופשתים יחד. ומטעם זה גם נסמך שם ל"לא תחרוש בשור וגו'" דגם שם הכל רואין שהן מינים נפרדים.

18 . "וּבִשְׁנֵה הָרְבִיעֵת יִהְיֶה כָּל-פְּרִי קֹדֶשׁ הַלֹּלִים לַה'." (יט, כד)

שנינו בגמרא (ברכות לה, א) קודש הלולים לה' מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם, מכאן אמר רבי עקיבא אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך.

יש לדקדק, לפי מה דסברה הגמ' מעיקרא דלימוד גמור הוא לחייב ברכה מה"ת לפני כל אכילה, א"כ למה כתבה זאת התורה דוקא כאן באכילת רבעי. ומה גם למסקנת הגמ' דסברא הוא שאסור לאדם ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה, כתבו שם התוס' (ד"ה אלא) דברייתא דמייתי קרא הנ"ל אסמכתא בעלמא הוא, גם בזה עדיין ראוי ליתן טעם למה מופיעה אסמכתא זו דוקא בענינא דאכילת רבעי.

אכן מצינו שאמרו שם עוד להלן בגמ' ת"ר אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל (כנהנה מן הקדש. רש"י). עוד איתא שם אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה

מז העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנאמר (תהלים כד, א) לה' הארץ ומלואה, רבי לוי רמי כתיב 'לה' הארץ ומלואה', וכתיב (שם קטו, טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם', לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה. מבואר איפוא, דקודם הברכה אין הדבר שלו וה"ז כקדשי שמים, ולאחר הברכה יוצא הדבר מרשות גבוה ונעשה שלו.

והנה הלכה היא כר' מאיר דמעשר שני ממון גבוה (כסתם מתני' מעשר שני א, א), וכמו"כ פסקינן כב"ה (שם ה, ג) שנטע רבעי הרי הוא קודש כמעשר שני, וכן פסק הרמב"ם (מעשר שני ג, יז; ט, א).

וכיון שטעם הברכה הוא משום שע"י הברכה יוצא מרשות גבוה ונעשה שלו, אבל בנטע רבעי שנשאר תמיד ממון גבוה, אלא שהתורה נתנה לו רשות לאכול ממנו בירושלים אבל לא להשתמש ממנו לשום דבר אחר, לא לקדש בו את האשה ולא למכור ולא למשכנו, א"כ הוי ס"ד לומר שאין בנטע רבעי חיוב ברכה, כיון שכל ענין הברכה הוא כדי להוציא מרשות גבוה ולהעבירו לרשותו, משא"כ בנטע רבעי דגם אח"כ עדיין הוא ממון גבוה, לכן קמ"ל לימוד זה של חיוב ברכה דוקא ברבעי, ללמדנו שגם כאן יש חובת

19 . "לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זִקְנְךָ."
(יט, כז)

הנה בהיות האדם בעל צורה, אינו משחית גופו בשפל מעשים כי הוא מושפע מצורתו. כאשר רואים כן כי מי שמתהדר בבגדי פאר אינו יושב על כל מושב לבל יקלקל יופי ונקיון בגדי הדרתו. וכן עינינו רואות כי המהודר והמכובד יתנהג בוותרנות ולא עקשנות הנקלה והבזוי. וישתנו תנועותיו של המכובד מהשפעת בגדיו, ותהיינה תנועותיו בנימוס ובנחת.

וכשם שזהו בהדרת חיצוניות בגדיו, כן הוא ב"זקן נו" כי האיש הזקן – מלא רחמים ומתנהג בנחת. כמו כן המגדל זקן נו הרי זו השפעה לטובה וגדר לבל

ידח במעשה נידח, כי "הדרת פנים" זקן - כלומר הזקן משפיע על הפנים -
הן על הפרצוף (ניספ,) , והן על הפנימיות (פנים).

ובא הדבר ללמד, כי המקיף "פאת ראשו" הן הקפת כל הראש והן אפילו
הקפת חלקו בגבול שגבלו חז"ל מעל האוזן סביב סביב, אזי מאז ישחית
"פאת זקנו", כי הראש מחזיק הזקן. כביכול הזקן תלוי בפאת ראשו,
ובהנתק זה מזה ע"י שחצה את החיבור שהיה מחבר בין הראש לזקן (בצד
האזניים), מאז גם זקנו לא ישפיע עליו, והבן. וז"ש "לא תקיפו פאת
ראשכם", ואז גם "לא תשחית את הזקן", וההיפך להיפך!

והנה בראש הזכיר הקפה, ובזקן השחתה. מלבד הפשט שבזקן דוקא דרך
השחתה משא"כ בראש, (וכמו שנחלקו בזה הראשונים הלא המה הרמב"ם
והרא"ש ע"ה ע' יו"ד סימן קפא). יש גם עוד רמז, שהקפת הראש מעשה
רע, ואילו כן בזקן הוא עוד יותר רע ח"ו.

וגם יש סוד ורמז נוסף: שכפי שאדם מקדש מחשבתו שזהו "הראש", כן
נשמר זקנו לבל ישחיתנו. וגם רמז עליון בתחתון וד"ל. והיה זה

20 . "וְהִבְדִּילְתֶּם בֵּין-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה" (ככה)

פירש רש"י, אין צריך לומר בין פרה לחמור שמובדלין ונכריין הם, אלא בין
טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו, וכמה בין
רובו לחציו, מלא שְׁעָרָה.

יש להבין איזה חילוק יש בזה, הלא סו"ס הכל הוא ציווי השי"ת ומה בין זה
לזה.

אך הכוונה בזה היא, דהנה ההבדלה שבין פרה לחמור מפורשת בתורה
שבכתב ואילו ההבדלה בין שחיתת רוב סימן לחציו הוא מתורה שבעל
פה, וזה בא ללמדנו שצריך להבדיל גם כפי שנמסר לנו בקבלה בתורה
שבע"פ, ולא רק בדברים המפורשים במקראות בתורה ושהם ידועים לכל.

21 . "אָמַר אֵל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרָן" (כא,א)

כתב הטור (יו"ד, שסט) 'אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו' מכאן שהכהן מוזהר שלא לטמאות למת וכו'. והקשה עליו הב"י מאי קאמר מכאן משמע והרי המקרא מפורש כאן לבל יטמאו למת.

אכן באמת אפשר לפרש ב' טעמים למה הוזהרו הכהנים על הטומאה א' משום קדושת העבודה וכמו שנאמר (פסוק ו) 'כי את אשי ה' לחם וגו' הם מקריבים'. ב' משום שריבה בכהנים מצוות הרבה, לכן הזהירם על הטומאה. והחילוק שבין ב' הטעמים הינו אם גם בת כהן מוזהרת על הטומאה, דאם הטעם הוא משום העבודה הרי בת כהן אינה בת עבודה, אך לטעם שריבה הכתוב מצוות יתירות בזה יש ג"כ חלק לבנות אהרן. חילוק נוסף ישנו, דלטעם העבודה אין האזהרה אלא בזמן שביהמ"ק קיים, אבל לטעם של מצוות יתירות הרי תוקף האזהרה גם לדורות הבאים אחריהם.

והנה, ממה שהפסוק ממעט את בנות אהרן מוכח שגם בזמן הזה כהנים מוזהרים על הטומאה וטעם האיסור משום שמצווים על מצוות יתירות, ולכן היה צד לומר שגם בנות מצוות על הטומאה, דאילו לטעם משום קדושת העבודה למה לי קרא למעט את הבנות, הרי בלאו הכי לאו בני עבודה נינהו.

לפי זה, הטור שמביא רק דינים הנוהגים בזמן הזה הוכרח להוכיח שטומאת כהנים נוהגת גם בזמן הזה, ולכן הביא את הפסוק 'בני אהרן' דמזה ממעטינן בנות אהרן, ומוכח שדיני טומאה לאו בגלל עבודה אלא משום שנצטוו במצוות יתירות, ולכן נוהגים דיני טומאה גם בזמן הזה

22 . "כִּי אִם-לְשֹׂארוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו" (כא,ב)

תניא בתורת כהנים (אמור א, ה-ו) "שארו" זו אשתו דכתיב (לעיל יח, יב) "שאר אביך היא", "הקרוב" למעט ארוסה שעדיין לא נתקרבה, "אליו" למעט הגרושה שכבר אינה קרוב אליו אלא שנותרחקה, יאמר "לאמו" מה

תלמוד לומר "לאביו", מה אמו שהיא מתחללת הרי הוא מטמא לה אביו שאינו מתחלל אינו דין שיטמא לו, אילו כן הייתי אומר מה אמו בידוע אף אביו בידוע, אביו חזקה מנין תלמוד לומר "ולאביו".

והקשו חכמי לוניל לרי"ץ דעדיין תקשי ל"ל "לאביו" הרי אפשר ללמוד מק"ו מאמו, שמא תאמר אולי אין אביו ידוע כאביו הרי ממה נפשך יוכל ליטמא לו, אם אכן הוא אביו הרי מיטמא לאביו, ואם אינו אביו נמצא שהוא ממזר ובלאו הכי אינו ראוי לכהונה.

ואפשר ליישב שבא הכתוב כאן לשני דברים, להתיר טומאה בקרובים אף שנאסר ברחוקים ועוד להכריחו עד שאם לא ירצה ליטמא מטמאין אותו בעל כורחו, וכמו שנאמר "לה יטמא" ואמרו בתורת כהנים שם שזו מצוה שמוטלת על כל כהן ליטמא למתים שהותרו לו כמו שמצינו בגמרא (זבחים ק, א) גבי יוסף הכהן שמתה אשתו בערב פסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו בעל כורחו, הרי שעל כל הקרובים האמורים בענין הוא חייב ליטמא, ולא רק לאחותו שבה נאמר "לה יטמא".

לפ"ז מבואר שפיר שכן אילו הייתי דן טומאת אביו בדרך "ממה נפשך", לא היינו יכולים להכריחו ליטמא בעל כורחו לאביו דשמא אינו אביו, ואיך נבטל מצות פסח במועדו וכיו"ב על סמך הספק, לכן קמ"ל קרא שפיר "ולאביו" דמיטמא לו מ"מ.

23 . פִּי אִם-לְשֹׂארוֹ הֶקְרַב אֵלָיו וְגו' לָהּ יִטְמָא (כא, ב-ג)

ובתו"כ, לה יטמא, על הודאי מטמא ואינו מטמא על הספק.

ובמשך חכמה הק' מה הוצרך למיעוט, הא מהיכי תיתי שיוכל לעבור מספק באיסור טומאה, ומ"ש משאר איסורים שבתורה שספיקם לחומרא.

ותי' דהתורת כהנים ממעט באופן שהספק הוא שמא היתה לאיש או שמא נתארסה, אע"ג דיש לאוקמי על החזקה דלא נבעלה לאיש או לא נתארסה, בכ"ז אינו מטמא. ולפ"ז גדר המיעוט דלה יטמא הוא, היינו

דההיתר טומאה לאשתו הוה רק באשה ודאית, וכשאין ודאי אף שאיכא חזקה אסור לו להטמא.

ונראה, דלכאורה יש לדון בזה, דהרי לענין פסלות הא מוקמינן החזקה דחזקת כשרות וכשירה, וא"כ אמאי שלא יהי מכוח זה הוחזק דפועל כבירור גמור ה"נ לענין טומאה (יעוין בשב שמעתא). ובתורת כהנים גופיה כתב דמאביו מרבה מיניה, ממה דהקדים הכתוב אם לאב דאפילו רק אביו מוחזק איכא היתר הטומאה.

ובביאור הדבר י"ל, דדין הטומאה לא נולד ממצב כשרותה, וע"כ לא שייך הך הוחזק לכך, דרק אם היי בא בתוצאה מהדין פסלות שחל עליי, היי שייך דין הוחזק מה שהוחזקה בכשרותה, (ויש לדון אם כבר הוחזק לגבי פסלות אם כבר מהני לגבי ספקות אחרים), וכמו לענין מלקות דהחויב המלקות בא מהאיסור שחל עליי, ואם הוחזק הדבר באיסורו הוי כבר מצב ודאי דחפצא דאיסורא עליי ומתחייב במלקות, אכן הדין היתר טומאה נלקח מדין מיוחד שצריך שתהיי אשה מיוחדת לו, וא"כ הרי"ז ספק בפני עצמו שלא היי כאן הוחזק לגביו. ונמצא דאף לענין הלקיחה מותר לו לקחתה אבל לענין טומאה שאני.

אמנם לפ"ז יקשה בעיקר דברי המשך חכמה דלכאורה מהו האפשרות להעמיד בתר חזקה, דזה שפיר בהיכי תימצי דהיתה לאיש, א"כ שייך שפיר החזקה דחזקת הגוף שלא נבעלה, אבל שמא נתארסה הרי החזקה לזה יכול להיות רק חזקת כשרות, ולכאורה לענין ההיתר הכא בטומאה לא תלוי כלל בדין כשרותה, אלא דין מיוחד דלה יטמא, וכמו שהוכחנו דלכך אין דין הוחזק בכשרותה שהיי פועל כאן היתר גמור, וא"כ מהו כוח החזקה לענין ספק המציאות, וממנפ"ש דא"כ הרי שיהני כאן דין הוחזק.

וצ"ל דזה גופא ילפינן מלה יטמא, דהיתר הטומאה הוה בדוקא לאשתו המיוחדת לו, ורק מחמת כן לא מועלת חזקת כשרותה דלא תליי בכשרות, וכן ממילא דאין הוחזק, אלא דבעי מציאות ודאי אשתו.

24 . "אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ"
וגו' (כא,ז)

לשיטת ב"ש (גיטין צ, א) דס"ל שלא יגרש אדם את אשתו אלא א"כ מצא בה דבר ערוה, ומשמע בגמ' דדבר ערוה ממש קאמר היינו שזינתה בעדים ברורים, קשה טובא מפסוק זה שהרי לשיטתם גרושה בכלל זונה היא ולמה נכפלו בקרא.

אולם יש לומר דשפיר איצטריך גרושה, משום שלפי מסקנת הגמ' שם כ"ע מודו דגם אם גירש בלא למצוא בה דבר ערוה הרי היא מגורשת בדיעבד, נמצא א"כ שבדיעבד הוו זונה וגרושה שני דברים נפרדים.

(פני יהושע)

ובאופן אחר יש ליישב דאיצטריך קרא לארוסה, דהנה חידש בשו"ת מהרשד"ם (אבהע"ז סי' רלא) דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנשואה, אבל בארוסה כ"ע מודו דאפילו מצא אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. לפ"ז שפיר איצטריך להזהיר לכהן מגרושה דאף אם היא גרושה מאירוסין דליכא "ערות דבר" ג"כ אסורה עליו.

ועוד איצטריך או לאותם היוצאים למלחמות בית דוד שהיו כותבין גט לנשותיהם, כדי שלא תשארנה עגונות.

עוד י"ל, דגם לב"ש האי דלא יגרש אלא א"כ מצא בה ערות דבר אינו איסור מה"ת אלא עצה טובה קמ"ל כמ"ש המהר"ם מלובלין בתשובה, ולכן בעי קרא הכא דהגם דליכא איסור אפ"ה לא ישא גרושה.

א"נ היכא דנתרצו שניהם בגירושין ברצון גמור, דאז אף לב"ש אין איסור ויכול לגרש בלא סיבה כלשהי ברצון אף שהיא כשרה וצנועה, וע"ז הזהיר הכהן דאפ"ה לא יקחנה בהיותה גרושה.

25 . "קִדְשׁ יְהִי־לְךָ" (כא,ח)

ופירש"י נהוג בו קדושה לפתוח ראשון בכל דבר, ולברך ראשון בסעודה. ויל"ע בהא דמבואר הכא שצריך לכבד את הכהן לברך ראשון בסעודה, והכי נפסק בשו"ע (סי' רא ס"ב) שהכהן מברך ברכהמ"ז, ואילו גבי היותו 'חזן' לא מצינו שנותנים לכהן תחלה, אף שגם הוא ענין של כבוד ושררה (עיי' סי' נג ס"ו וסעיף כ"ה).

גם לא מצינו בבני אדם העומדים בתור באיזה מקום שצריך ליתן לכהן ראשון, ויש מקום לומר דכל דין הכיבוד לכהן הוא רק בדבר שיש גם לאחרים אז יש דין להקדימו, אבל בדבר שאין ממנו לאחרים לא נאמר בו דין ליתנו לכהן, ולכך ויתור על תור הוא הפסד זמן ואינם צריכים להפסיד הזמן בשביל שיהא הוא ראשון.

אבל הא ליתא, שהרי גם ברכהמ"ז נותנים לו לברך תחילה, אף שעיי"ז הם מפסידים לברך. (וברש"י משמע שהקדמת הכהן הוא בברכת 'המוציא', שהוא מדרך ראשון בסעודה).

והנה בגמ' גיטין (נט, ב) איתא וקדשתו לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון. וצ"ע דהרי נטילת מנה יפה אינו שייך לדבר שבקדושה, ומראשית הברייתא משמע שרק בדברי קדושה צריך להקדימו ולא בכל דבר, אבל מסיפא מוכח לא כן. ובאמת מהפסוק שכתוב 'וקדשתו', ומשמע ג"כ דרק לדברי קדושה צריך להקדימו, ולא בשאר דברים.

ומספרים על הגר"ח ז"ל מבריסק שבאחד הפעמים בא אליו החפץ חיים, והם הלכו יחדיו למקום אחד עם ר' שמחה זליג זצ"ל הדיין דבריסק, והיה נידון מי יכנס תחלה, ואמר הגר"ח שיכנס תחילה החפץ חיים שהינו כהן, ואחריו יכנס הוא בעצמו שהוא לוי, ואח"כ ר' שמחה זליג שהוא ישראל. ומזה משמע שדין הקדמת הכהן הוא גם בכניסה למקום מבוקש, ואפשר דשם היה מוכרח לעשות פשרת, ותלה בזה.

ויש לדון בספק כהן אי בעי ג"כ צריך לכבדו, שהרי הוא ספק מ"ע דאורי"י,
ואף דא"א ליתן לו מתנ"כ, שהרי הוא ספק כהן מ"מ דין הכיבוד הוא אף
בספק, וכן מי שהוא ספק ת"ח צריך לכבדו, וכל זה כשבאמת יש ספק,
אבל בסתמא אזלי בתר רוב שאינו ת"ח.

26 . "וְהִכְהִין הַגְּדוֹל וְגו' . וְעַל כָּל-נַפְשֹׁת מֵת לֹא יבֹא לְאָבִיו
וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא" (כא,י-יא)

תמהו המפרשים, אם אמרה תורה שכהן גדול אסור לו ליטמא אפילו
לשבעה קרוביו, כיצד אם כן נכנס אלעזר למערה בעת פטירת אביו אהרן
הכהן, כמבואר במקראות (במדבר כ, כב-כט, ובפירש"י שם).

ונראה לומר, מאחר שאזהרה זו שאמרה תורה לבל יטמא כהן גדול
לקרוביו חידוש הוא, דהא כהן הדיוט נאסר אף הוא בטומאה, ובכל זאת
התירו לו ליטמא לז' קרובים, וכיון שחידוש הוא הבו דלא לוסוף עלה,
וכדלהלן.

דהנה פשטות לשון הפסוקים 'והכהן הגדול אשר יוצק על ראשו שמן
המשחה וגו'', 'ועל כל נפשות מת לא יבא', משמעותם דדוקא אם הוא לפי
הסדר הזה דהיינו שקדמה תחילה משיחתו לכהן גדול, ואח"כ נזדמנה לו
מיתת אחד מקרוביו, או אז נזהר לבל יטמא להם. אך אם לא קדמה
קדושת כהונתו וכגון שבאו שניהם גם יחד, כנדון שלפנינו שאלעזר נכנס
למערה עם אהרן הכהן אביו, כאשר מיד עם פטירתו יועבר שרביט הכהונה
לידו, לכאורה נוכל לומר בזה דכל זמן שלא היה אהרן בארצות החיים לא
היה אלעזר כהן גדול, ולכן אין דופי במה שנכנס עמו למערה.

27 . "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו וְאֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל."
(כא,כד)

פירש רש"י להזהיר בית דין על הכהנים. וביאר הרא"ם דהיינו שיזהירו ב"ד
של ישראל את הכהנים בעלי מומין שלא לגשת לעבודה, דאל"כ מה ענין
ישראל עם אזהרה זו של הכהנים.

והנה מהגמ' (ב"ק כח, א) גבי נרצע שפלו ימיו דיכול רבו להכותו כדי להפרישו משפחה אע"ג שאינו בכלל ב"ד, ש"מ דלהפריש מאיסור לא צריך ב"ד, וכן הוכיח בקצוה"ח ונתיבות (סי' ג' סק"א), וכיו"ב הביא ראייה בתרומת הדשן (סי' רי"ח), וא"כ קשה למה הוצרך רש"י לפרש דקרא מזהיר לב"ד דוקא.

אכן המנחת חינוך (מצוה ח) כתב, דהא דכופין עד שתצא נפשו לעשות מ"ע מה"ת הוא דוקא לב"ד מומחין, אבל אינו מוטל כלל על יחידים ולא על הדיוטים לכוף, ואף דמבואר בב"ק גבי נרצע שיכול להכותו לאפרושי מאיסורא היינו דהרשות בידו אבל אין חיוב כלל על איש מישראל להפריש את חברו מאיסורא עד שתצא נפשו.

לפי זה דאין חיוב כלל על איש מישראל להפריש את חברו מאיסורא ודוקא ב"ד מזהירין לאפרושי מאיסורא שפיר כתב רש"י דמאי דהזהיר כאן לאפרושי כהנים מגשת אל העבודה כשהם בעלי מומין, היינו דוקא "להזהיר ב"ד על הכהנים".

28 . "וַיִּמְתּוּ בּוֹ פִּי יַחְלִלְהוּ" (כב, ט)

ובגמ' (כריתות ז, א) אמרו כהן שסך בתרומה בן בתו הישראלית מתבל בו ואינו חושש דכתיב ומתו בו כי יחללהו, כיון דחללהו הא איתחלל. והיינו דנחדש דין בתרומה דע"י סיכה או אכילה פקע קדושתה ויצאה לחולין, ולפיכך אם אכל הכהן או סך בשמן מותר לישראל ליהנות ממנה.

והנה בכל האיסורים אמרו בגמ' דאם בעינן הנאת מעיו, הרי שאכל חצי זית והקיא וחזר ואכלו פטור דאין כאן הנאת מעיו מכזית. והקשה רבי משולם איגרא דא"כ באכילת תרומה אי אפשר להתחייב אלא באכילת כזית שלם בבת אחת, שיש בו הנאה מכזית תרומה, אבל אם אוכל חצי זית אפילו יאכל בכדי אכילת פרס חצי זית נוסף אי אפשר לחייבו, שהרי כיון שאכל חצי זית נתחללה התרומה ויצאה לחולין, ואם היה חוזר ואוכל לאותו החצי בודאי לא היה מחויב עליו וא"כ היאך יצטרף חצי זה לחצי זית

הנוסף, וקשה על הרמב"ם (פ"י מתרומות ה"ג) שכתב דהאוכל ב' חצאים בכדי אכילת פרס חייב.

ויש לתרץ דחלוק איסור אכילת תרומה משאר איסורי מאכל, דבכל איסורי אכילה יסוד האיסור הוא על הגברא שלא לעשות מעשה אכילה בדבר האסור, ולפיכך יש לדון דאי בעינן הנאת מעיו, הרי שעד שלא מילא כריסו בכזית איסור אינו לחייבו. אמנם בתרומה גדר האיסור מצד החפצא והיינו שלא ייעשה בתרומה מעשה חילול של אכילה, וכיון דבכה"ת כדי אכילת פרס נידון כאכילה אחת, הרי שיש לפנינו כאן חילול כזית תרומה באכילה אחת, ול"ש לדון כאן כלל משום הנאת מעיים.

29 . "וְכִהֵן כִּי-יִקְנֶה נַפֶּשׁ קַנְיָן כֶּסֶפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וַיִּלֵּיד בֵּיתוֹ יֵם יֹאכְלוּ בְּלַחְמוֹ." (כב,יא)

יש להבין מה ההדגשה 'הוא' יאכל בו הא פשיטא הוא דקנין כספו זה, שהוא עבד כנעני כדפירש"י, הוא זה שאוכל התרומה ולא הכהן עצמו.

אכן, יש לדון בעבד האוכל תרומה איזה ברכה הוא מברך, שהרי הברכה על התרומה מלבד ברכת הנהנין היא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה או על אכילת תרומה, ואיך יוכל העבד לברכו הרי אינו מזרעו של אהרן.

אמנם ייתכן, דבאמת אין העבד מברך על אכילת תרומה את הברכה המיוחדת הנ"ל, כי אין אכילתו מדין כהונה אלא מדין קנין כספו של הכהן, ומה שהוא אוכל זה כאילו הכהן אוכל וכאכילת בהמתו הנחשבת לאכילת האדון.

לפי זה כה תתפרש תיבת 'הוא', דכשקנין כספו זה שהוא העבד אוכל בתרומה, הרי זה כאילו 'הוא' יאכל בו, דאכילת העבד כמוה כאכילת האדון.

ברם יש לדון עוד בזה, דהנה מהאי קרא ילפינן (יבמות סו, ב) דגם אשה אוכלת תרומה, ואילו בספרי (קרח) יש דרשה אחרת להתיר אשה בתרומה ויליף לה מקרא (במדבר יח, יא) כל טהור בביתך יאכל אותו. ואפשר לומר דקרא דקנין כספו דילפינן מיניה אשת כהן שאוכלת בתרומה, מקרא זה נוכל ללמוד דמה שהיא אוכלת בתרומה הרי זה כאילו הכהן אוכל 'הוא יאכל בו', וכדוגמת העבד שאף הוא נלמד מקנין כספו. אך אם נילף מקרא דכל טהור בביתך יאכל אותו, הרי זה בא ללמד דמה שאוכלת בתרומה זו אכילתה שלה, דהתורה חידשה באשת כהן אכילת תרומה מצד עצמה.

והחילוק בין שתי הילפותות תהיה לענין הברכה המיוחדת של תרומה, דבת כהן ודאי יכולה לברך 'אשר קדשנו בקדושתו של אהרן', אבל אשת כהן אם תוכל לברך ברכה זו הרי זה תלוי לכאורה בשתי הדרשות, דאי מקרא דידן קנין כספו פשוט שאינה יכולה לברך דומיא דעבד דאינו מברך, אך כיון שיש דרשה נוספת דכל טהור בביתך יאכל אותו, וזו אכילה עצמית של אשת כהן, שוב יתכן דשפיר תוכל לברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציונו על אכילת תרומה.

30 . "וְיִשׁוּר אֹז-שֶׁה אֹתוֹ וְאֶת-בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַיּוֹם אֶחָד."
(כב,כח)

מה טעם נסמכה פרשת "אותו ואת בנו" לפרשת יום טוב ודיניו הכתובים מיד אחרי פרשה זו שלפנינו.

והנה שנינו במשנה (חולין פג, א) דבארבעה פרקים בשנה המוכר בהמתו לחבירו צריך להודיעו אִמָּה מכרתי לשחוט בַּתָּה מכרתי לשחוט, ואלו הן ערב יו"ט האחרון של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה. ופירש רש"י שדרך ישראל לעשות סעודות בימים ההם, וסתם הלוקח בהמה אינו לוקח אלא לשוחטה מיד. לפיכך המוכר בהמה לחבירו ומכר תחלה אִמָּה או בַּתָּה בו ביום, צריך שיאמר ללוקח דע לך שהיום מכרתי אִמָּה.

הרי מבואר דבזמני המועדים צריך זהירות יתירה עד שחייבו חכמים את המוכר להודיע ללוקח באם מכר אִמָּה או בָּתָּה. לכך י"ל, דהסמיכה התורה דין "אותו ואת בנו" להלכות יום טוב, שלא לבא ח"ו לידי איסור דאז שכיח יותר שיבא לידי איסור אות ואת בנו כמבואר.

31 . "וְשׂוֹר אוֹ-שָׁה אֶת-בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַיּוֹם אֶחָד."
(כב,כח)

הנה ייסד הקליר בקדושה שאנו אומרים ביום ב' של פסח, 'צדקו אותו ואת בנו ביום אחד בל תשחטו, ויעויין בתוס' במגילה (כה, א בד"ה מפני) שביארו, דמשמע שרצונו לומר שהקב"ה חס על אותו ואת בנו, והביאו להקשות על כך בשם הרב ר' אלחנן, כיצד יסד כן הפיט, הא איתא התם במתני' האומר וכו' על קן ציפור יגיעו רחמיך וכו' משתקין אותו, ומבואר בגמ' לחד מ"ד שהוא משום דעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינם אלא גזירות.

ובאמת, יעויין במהרש"א שם (בחידושי הלכות) שהביא, דכבר יש להקשות כן על דברי תרגום יב"ע כאן בהנאמר 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד', שתרגם שם 'עמי בני ישראל היכמא דאבונן רחמן בשמיא כן תהון רחמנין בארעא, תורתא או רחילא יתיה וית בריה לא תיכסון ביומא חד', הרי שעשה מצוותיו של הקב"ה רחמים, והוא היפך דברי מתני' ועיי"ש עוד מה שכתב בזה.

והנראה בזה, דהנה בברכות (לג, ב) איתא נמי למתני' דהאומר על קן ציפור וכו' וכתב שם רש"י בד"ה האומר, דאיירי 'באומר כן בתפילתו, וצ"ב מאי קמ"ל רש"י בזה, ומצאתי שבתויו"ט עמד בזה, וביאר דרש"י סובר דדוקא בתפילה משתקין אותו, וטעמא דמילתא משום דכשאומר כן בתפילתו מחליט הדבר ולהכי משתקין אותו, מה שאין כן דרך דרש או פשט עכ"ל עיי"ש. והנה לפי דבריו לק"מ מדברי התרגום יב"ע כיון דהוא ביאר כן בדרך פשט בלבד.

איברא דלענ"ד נראה דלפ"ד התוי"ט מיושבים גם דברי הקליר, דנראה לחדש דלא בכל דרך תפילה אסור לומר כן, דלעולם בתפילה בעלמא שרי לומר כן, וכל האיסור הוא רק בקובע לשון זה בנוסח תפילת שמונה עשרה במקום הנוסח שטבעו חכמים, והטעם בזה הוא, דכיון דהיא תפילה המחויבת מדינא רק בה הוי דרך קביעה והחלטה.

ויש להביא ראיה לחידוש דידן דרק בשמונה עשרה אסור לומר כן, דהנה כל מילי דמנתה מתניי דאסור לאומרם הוא מעניין שמונ"ע, ונמנה אחד אחד, 'מודים מודים' פשוט הוא כיון דהוא בתוך ברכת ההודאה, 'על קן ציפור יגיעו רחמיך' נמי י"ל דהוא מענין שים שלום, דבתוך הברכה שמזכיר 'חן וחסד ורחמים עלינו' מוסיף, שתרחס עלינו כדרך שריחמת על קן הציפור, וכך בבא ד'על טוב יזכר שמך' נמי י"ל דהוא מעניין סיום ברכת ההודאה, שבמקום 'הטוב שמך' אומר 'על טוב יזכר שמך', וכך בהא ד'יברכוך טובים' הכוונה שבמקום 'וכל החיים יודך סלה' אומר 'וכל הטובים יודך סלה', ועל כן נקטה מתניי מילי אלו בדוקא דאיירי רק בקובע כן בתפילתו, וכיון שקובע כן במקום הנוסח שטבעו חז"ל, אזי הוא כמחליט הדבר וזה אסור, ובאמת יעויין במשניות בברכות שם, דהמשנה הקודמת לה והמשנה שלאחריה מיירו מעניני ברכת ההודאה ושים שלום, וזו ראיה לדברינו שהמשנה דיברה באומר כן בתוך נוסח התפילה.

אשר לפי זה נראה דמיושבים שפיר דברי הקליר, דאף דקבע פיוטו בתוך תפילת שמונ"ע, בכ"ז אין זה במקום נוסח קיים אלא כתוספת, ובכה"ג סבר, דלא אסרו חז"ל לומר כנוסח זה, ודו"ק.

32 . "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמְחַרַּת הַשַּׁבָּת" (כג, טו)

והחינוך (מצוה ש"ו) ביאר דמטרת הספירה היא לצפות ולחכות למתן תורה, כעבד ישאף צל.

ויש להבין, שהרי בתורה לא הוזכר כלל ענין הספירה למתן תורה, אלא להקרבת קרבן העומר.

ונראה לבאר ענין קרבן העומר שבא מן השעורים שהם מאכל בהמה, וענין זה בא ללמדנו שגאולת מצרים איננה המטרה הסופית, שהרי היא רק גאולת הגוף, והיינו גאולת החלק הבהמי של האדם, ובלי התורה עדיין נחשב האדם כבהמה ומאכלו הוא מאכל בהמה, ורק בזמן מתן תורה נשלמה הגאולה בכך שנעשה אדם, וזהו ענין קרבן ב' הלחם שהוא בא מחיטה שהוא מאכל אדם, והיינו שבא ללמדנו שעתה בזמן מתן תורה נעשו עם ישראל לאדם ע"י התורה.

ומעתה מבואר מה שכתב בחינוך שזהו ענין הספירה, לספור את הימים מהזמן בו עדיין אנו כבהמה, עד זמן מתן תורה שבה נעשים אנו לאדם

33 . "בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כְּפָרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם." (כג, כח)

יש להבין, למה הדגישה התורה במיוחד גבי יום הכפורים "בעצם היום הזה" ולא במועדים אחרים.

הנה יוה"כ עיקרו לכפרה וכאשר נקבעה בתורה פרשה מיוחדת "אחרי" על אופן הכפרה ע"י הכהן הגדול שנכנס לפני ולפנים לעשות עבודת היום, וכן ע"י שעיר המשתלח אשר נשא עליו את כל עוונות בני ישראל.

אך התינח בזמן שבית המקדש קיים יש כפרה בעבודת הקרבנות, אבל בזמן שאין ביהמ"ק קיים שאין מה שיכפר על בני ישראל כבר כתב הרמב"ם (תשובה א) שבזמן הזה שאין ביהמ"ק קיים ואין לנו מזבח כפרה, אין שם אלא תשובה והתשובה מכפרת על כל העבירות ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים.

וזהו שמרמז כאן הכתוב "בעצם היום הזה כי יום כפורים הוא" שגם ללא קשר עם כפרת הקרבנות ועבודת המקדש עצמו של יוה"כ מכפר על כל עוונות בני".

34 . "בַּסֵּפֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל-הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ
בַּסֵּפֶת." (כג, מב)

בגמ' ריש סוכה ילפינן מהא דסוכה תחת סוכה פסולה, ור' ירמיה נחית לאשמעינן דין העליונה אם היא כשרה או פסולה, וקשה דלכאורה כיון דאיירי הכא בדין סוכה תח"ס, והוא פסול בהתחתונה לחוד, מאי שיאטיה דדין העליונה לכאן, וכמו כן קשה אמתניתין שם דתנן סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה, ולמה נחית תנא לאשמעי' דין העליונה. ובאמת הא מבואר בגמ' דעיקר מימרא דר' ירמיה הוא לאשמעינן דהיכא דהעליונה היא חמתה מרובה מצילתה ל"א דניגזור לפסול תחתונה משום דפעמים שתהא עליונה למעלה מכ' ולא מסיק אדעתיה, וצ"ע דנמצא דכל חידושו דר' ירמיה איננה כלל בנוגע לדין סוכה תח"ס, וצ"ע.

והנראה בזה, דהנה בכל סוכה תח"ס הא מבואר ברש"י כדעת שמואל דבעינן ב' סוכות, וקשה דהא לעולם אינו יושב בב' סוכות דהא התחתונה היא אוהל מפסיק לגבי סכך העליון, וגם דהרי אינו יושב בתוך המחיצות של העליונה.

והנראה מזה, דבזה שפסלה התורה סוכה תח"ס נאמר בה ששייכים ב' הסוכות להדדי, וחשיב שיש כאן סוכה ע"ג סוכה, אבל לולא שפסלה תורה סוכה תח"ס לא היו שייכים להדדי כלל, ולא היה נחשב שיושב בב' סוכות, שהרי אינו יושב בתוך מחיצות העליונה, דהרי תחתונה הויה אוהל המפסיק כנ"ל, ורק ע"י דפסלה תורה סוכה תח"ס נאמר בזה שיש כאן סוכה על גבי סוכה, ומכח דין זה הוא דחשיב שיושב נמי בתוך מחיצות העליונה, דהא מה"ט הוי סוכה תחת סוכה, ומה"ט נמי אין בה משום אוהל המפסיק דשייכים ב' הסוכות להדדי.

ולפ"ז מוכן מאי קמ"ל מתני' דעליונה כשרה, דהיה מקום לומר דהשתא דצרפה תורה ב' הסוכות ופסולה התחתונה, י"ל דגם העליונה פסולה מה"ט דהא היא ג"כ אחת מב' הסוכות, וקמ"ל מתניתין דרק התחתונה נפסלה

משום ב' הסוכות ולא העליונה. ומיושב ג"כ מה שהקשינו אר' ירמיה,
דבאמת כשהתחתונה צלחה מרובה ליכא פסול דקמצטרף כמש"כ רש"י
שם ורק דע"י דין פסול סוכה תח"ס, שחידשה תורת בזה דמצורפים ושייכים
הם להדדי, שרק עי"ז פסול דקמצטרף, דבל"ז הא אין כאן צירוף כלל, ורק
השתא דמצורפים לענין סוכה תח"ס ה"ה לענין פסול דקמצטרף.

35 . "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת-מִעְדֵי ה' אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל." (כג,מד)

ובגמ' מגילה (לב, א) דרש"י עלה תנו רבנן משה תיקן להם לישראל שיהו
שואלים ודורשים בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת
הלכות חג בחג.

ויל"ד דלעיל שם (ד, א) אמר ריב"ל פורים שחל להיות בשבת שואלים
ודורשים בענינו של יום, ונחלקו רש"י ותוס' מהי הדרשה דדורשים באותו
היום, דלרש"י דורשים אגרת הפורים, ובתוס' נקט דאיירי בהלכות החג,
ולדבריהם יל"ע דמאי ענין הוא דוקא בפורים המשולש לדרוש בענינו של
החג, והרי המגילה והנס כבר קראו ושנו ביום ו' בקריאת המגילה, ולתוס'
דרש"י הלכות החג, נמי יל"ע דהרי רוב ההלכות כבר נתקיימו ביום ו'
קודם השבת, ומאי ענין הוא לדרוש דוקא בשבת, והרי התוס' גופיה נקטו
דבחול לא דרשינן כן. וביותר יל"ע, מאי סברא היא דדוחין סעודת
המשתה ליום א', והרי כיון דעיקר יום הפורים הוא בט"ו שחל בשבת, א"כ
יעשו הסעודה בשבת ויוכלו להוסיף בה דבר מה למשתה, דהא לא שאני
משאר ימים טובים שאף שחלים הם בשבת אין דוחין אותם ואם חל חג
השבועות או סוכות בשבת שמים ועושים שניהם כאחד, וא"כ מאי גרע
פורים שנצרכו לדחות יום המשתה ליום א'.

ואשר נראה, ובהקדם דהנה בגמ' מקשי' דמאי איריא פורים שאר יו"ט נמי
איכא להא דמשה תיקן להם שידרשו הלכות חג בחג, ולכאורה נראה
דאיירי גבי הלכות חג בחג שיש לישא בכל חג, והוא תמוה דמאי שייכא
להא דדרש"י בפורים, הא לפרש"י דכל הדרשה היא באגרת הפורים א"כ
לא שייכא כלל לתקנת משה ללמוד הלכות חג בחג, ואף לשי' התוס'

דלומדין הלכות החג, מ"מ עיקרו לפרסומי הנס, דהא התוס' כת' דבחול לא בעינן להא כיון דקריאת המגילה הוי פרסומי ניסא טפי, וא"כ מאי שייך פרסום נס הפורים להלכות כל חג וחג.

ומכח זה נראה, דבאמת הא דתיקן משה ללמוד הלכות חג בחג אין זה משום דבעי ללמוד הלכות החג, דהא הלכה פסוקה היא דכבר שלושים יום קודם החג לומדין הלכות החג, ונמצא א"כ דכבר קיימו הלכות אלו בלימוד ההלכות קודם החג, ואף סברא היא דמה טעם ללמוד הלכות החג בחג עצמו אחר שכבר עבר חלקו ואינו יכול לקיים רוב מצוותיו, וכגון בפסח כבר מצה ומרור לפניו וכו'.

וע"כ צ"ל, דהאי דינא דתיקן משה הוא בכדי שנצרך האדם בחג להכיר מעלת ימי החג בכדי שיידע האיך להתנהג ולקיימם כראוי, וכל מטרת התקנה היתה להכיר את מהות החג ולדעת יסודו, וזהו דין הנאמר בכל חג וחג, ולהכי רק בפורים המשולש דמצוות החג מקיימים קודם השבת ואחר השבת, א"כ האיך ידעו בשבת שהיא עיקרו של יום לבני מוקפין מהו מהות החג והרי אין קוראין מגילה ואין מקיימים מצוות החג. אלא דבזה נחלקו רש"י ותוס' מה עדיף טפי בכדי לסבר הענין שידעו עניני החג כראוי, דלרש"י העיקר הוא לספר אגרת הפורים דהיא עיקר המעשה והנס שאירע, ומקיים שפיר הדין שיכירו וידעו מהות החג, ולתוס' לא סגי בכך וע"י לימוד ההלכות שמפלפלין ונו"נ בהם יודע מהות החג. וראיה לדבר י"ל מהא דהרמב"ם לא כתבם בהלכות יו"ט, אלא שנאם בהלכות קריאת התורה ונ"כ (פ"ג ה"ח), אחר שכתב דין קריאת התורה בכל חג, וע"כ עיקר תקנה זו היתה ללמד את ישראל מהות החג ביום החג.

אלא דעתה צריכים אנו לבאר מדוע באמת חילקו יום המשתה ולא עשאוהו יחד עם השבת, ומהו באמת מהות החג בשבת וביום א'. ובגמ' מקשי' כן ומשני דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה וא"א לעשות יום השבת דהוא כבר נעשה מצד עצמו יום שמחה. והוא צ"ב דאמאי בעינן

להופכו לשמחה, והרי יכולים להרבות בו שמחה ע"י שיוסיף בו עוד דברים המשמחים.

ואשר נראה, דהנה המן שהפיל פור הוא הגורל ויצא לו י"ג לחודש אדר שמח שמחה גדולה, וטעם הדבר הוא דבאמת מזל אדר הוא מזל שמצד עצמו הוא רע ליהודים, דידוע שמזל דגים הוא שהדג הגדול אוכל וטורף הדג הקטן, וידע המן דבהיותם קכ"ז מדינות ובני ישראל מדינה הכי קטנה, ודאי יוכלו הם לטורפם כמזל החודש, ועוד ידע שמשנה נפטר באדר ומזרם איתרע אלא דלא ידע דגם הוא נולד בו וגם בני ישראל בתעניתם וצומם יכולים להפוך המזל לטובה, וזהו עיקר הנס שאכן נעשה בפורים והוא כמו דמצינו באב שמצד עצמו הוא מזל טוב מזל אריה דהוא המזל המועיל לישראל, ומ"מ משנכנס אב ממעטין בשמחה ואין דנים בדיניהם, כיון דבני ישראל בחורבם המקדש הפכו המזל ממזל טוב למזל גרוע, כן הוא במזל אדר דגים דאף שמצד עצמו הוא מזל רע, בני ישראל במעשיהם הפכו המזל למזל טוב הנותן להם מטוב מזלו.

וזהו מהות היום ונהפוך הוא שהפכו את היום ועשאוהו מיום רע ליום טוב, שהפכו היום כולו ועשו זאת ליום משתה ושמחה אף דמצד עצמו הוא במזל שאינו כה טוב, וזהו שזוכרים אנו את ימי הפורים על שום הנס הגדול שנהפך היום ממש לטובה.

ומעתה י"ל, דלכך נצרכנו ליום משתה ושמחה מיוחד לאחר השבת, כיון דבשבת שהוא יום שמחה מצד עצמו לא שייך להופכו ולעשותו יום משתה ושמחה, ולכך נצרכנו ליום מיוחד של חולין שהופכים אנו אותו במיוחד לחג הפורים למזלו הטוב שיושפע עלינו, ועדיפי לעשות זאת לאחר השבת ולא קודם לכן דהרי אין מקדימים, וגם דבכך יראה שעושים זאת במיוחד יום משתה ושמחה ולא מחמת הכרכים שעושים יום י"ד פורים, ולכך זהו הלכה שנתחדשה דוקא בפורים המשולש.

ובזה י"ל נמי, דדוקא בפורים המשולש נתחלקו ימי הפורים לג' דברים, א' מצוות החג שנעשים ביום ו' וביום א' כל חד לפי דינו, ב' ימי הודאה על

הניסים המיוחדים שנעשו בו וזהו בשבת שהוא עיקר זמן הנס ואומרים בו על הניסים, ג' יום משתה ושמחה שהופכים היום החולין ליום מיוחד של משתה ושמחה וזה נעשה ביום א' בדוקא.

וידוייק, הדבר דזהו דמק' בגמ' מאי איריא פורים, הרי בכל חג יש להודיע מהות החג מהו באותו החג, או ע"י סיפור תוקף החג לרש"י או ע"י לימוד ודיון בהלכותיו המביאות לידי הכרת החג, אבל לא איירי בדין לימוד הלכות החג דזהו כבר קודם החג נשנה, ובהלכות יו"ט כתב לה הרמב"ם להלכה. ועלה משני דרך פורים היה ס"ד דכיון דנדחה אין ביום הפורים של שבת משהו מיוחד הנצרך להכירו ולדעת אודותיו, וזהו שאמר שיש דין מיוחד לדעת אודות ייחודו של יום השבת דזהו דוקא ביום השבת ניתן לדרוש כן כדת וכדין.

36 . "וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים" וגו' (כה,א)

איתא במדרש (במדב"ר יט, ד) א"ר יהושע דסכנין בשם רבי לוי על כל דבר ודבר שהיה אומר הקב"ה למשה אומר לו טומאתו וטהרתו, כיון שהגיע לפרשת "אמור אל הכהנים" אמר לו משה רבש"ע אם נטמא זה במה תהא טהרתו ולא השיבו, באותה שעה נתכרכמו פניו של משה, כיון שהגיע לפרשת פרה אדומה אמר לו הקב"ה באותה שעה שאמרתי לך "אמור אל הכהנים" ואמרת לי אם נטמא במה תהא טהרתו לא השבתוך, זו טהרתו ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת.

והדבר תמוה מאד שהרי משה כבר ידע את פרשת פרה דהא פרה במרה ניתנה, ועוד קשה למה נתכרכמו פניו כאשר לא השיבו במה טהרתו, ומה בכך אם לא תהיה טהרה אם כך דינו.

וי"ל דלא עלה על דעת משה שהאיסור להיטמא למתים הוא משום קדושת הכהנים, רק חשב שהטומאה תגרום לכהנים איסור לעבוד בביהמ"ק, ולכן הרהר ומה בכך אם יהיו טמאים שבעת ימים, הרי בתום שבוע זה יוכלו לשוב לעבודתם. אך מאחר שלא השיבו הקב"ה לשאלתו הסיק משה

שאכן אין לכך טהרה עולמית, וכיון שכן נמצא נדחה מכהונתו לנצח, ודבר זה היה קשה מאד למשה כיון שכבר נאמרה פרשת פרה לטהר טמאי מתים.

אמנם כאשר הרהר שוב לאידך גיסא, דכיון שעשו את העגל נדחתה פרשת פרה שלא יהיה קטיגור נעשה סניגור, ולכן נתכרכמו פניו על כך שאין כפרה לחטא העגל, אך כשנאמר לו שוב פרשת פרה או אז הבין כי אדרבה מכפרת פרה אדומה גם על חטא העגל ויש טהרה למת, ונוכל א"כ להסיק ולקבוע בבירור כי ציווי התורה שלא יטמאו הכהנים למתים הוא רק משום עוצם קדושתם, כי לטומאה יש טהרה.

"אמרי אמיר"

37 . "דִּבֶּר אֵל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָת אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (י"ט , ב')

היתכן לדרוש מבן אדם להגיע למדרגת קדוש? אלא אין הכוונה שיגיע לקדושת מלאכי מעלה, מדרגה זו לא ישיג. כל מה שמצווה הוא – להיות קדוש במדרגה שהוא עומד בה. קדושים תהיו, בכל מצב שתהיו בו, התקדשו ועלו קמעה (אדמו"ר מוורקא)

38 . "לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא" (י"ט , י"ז)

הוכח את עצמך בעת שאתה מוכיח את חברך, כי יהא ידוע לך שגם אתה יש בך חלק בחטאו של כל אדם מישראל, "ולא תשא עליו חטא" אל תטיל עליו את כל החטא. אם תרגיש את עצמך כשותף לחטאו ותחזור בתשובה תועיל תוכחותיך שגם הוא יחזור בתשובה. (שפת אמת)

4. מיצירתם וממורשתם הרוחנית של רבותינו
הרב פרופ' משה עמאר שליט"א יו"ר מכון "אורות יהדות המגרב"

המדור הזה לא יצא עד סוף חודש אייר

כעתרת המתאבק בעפר רגלי רבותינו הקדושים ובתורתם
ע"ה משה עמאר הי"ו
בלא"א שלמה ומ"א רחל נ"ע

5. בין אדם לחבירו , מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. בין אדם לחבירו

ואהבת לרעך כמוך – כללי / הרב שמעון בוחניק שליט"א

כשחבר או ידיד לא הצליח במבחן, נכשל בתחרות להשגת משרה וכדומה, לא עלה בידו לבסס את חידושי התורה שהשמיע וכיוצא בזה, צריך להשתדל לא לנחמו אלא לעודדו. כי בניחום הוא מרגיש את עצמו למסכן הזקוק לתנחומים, ואילו בדברי עידוד מרפאים את שברונו. וכדי להבהיר את ההבדל בין השניים ניתן מספר דוגמאות: אם חידש בתורה ונתגלה שסברתו לקויה, יש להבליט את הצד החיובי שנשמעו מדבריו, כמה ידיעות נתגלו לנו עתה שלא ידענו עדיין, אף שעצם הסברא צריכה תיקון. וכן אם נכשל בקבלת המשרה, יש להבליט את הקשיים שהיה נתקל במקום זה, ועליו לשמוח שנפטר מכך בדרך זו, ושעליו לבטוח בהשם יתברך שימצא את מקומו הנכון והטוב.

כשקובעים לחצן חשמלי להדלקת האור בחדר מדרגות, יש להעדיף לרכוש מפסק מואר בחשמל, או שכפתור ההדלקה במפסק עשוי מצבע אור זורח הקרוי "זרחן". הסיבה לכך היא שאם אדם בא לחדר מדרגות ומחפש דירה הרי הוא "נלכד" באמצע המדרגות כשנכבה החשמל, והיות והוא אינו מכיר ורגיל בהם, עלול הוא ליפול ולהיפגע. אולם אם הלחצן מואר או זורח, הרי יוכל לראותו ולהאירו שנית. ונכון הדבר שגם אם כבר קבעו לחצן בלתי מואר, שיחליפוהו למואר או לזרחן.

ישנם כאלו שנפגעים מאד כשמוכיחים אותם על מעשיהם הרעים, ולפעמים אף פוגעים במוכיח בדברים קשים. אולם יש לאדם לשמוח כמוצא שלל רב שהקב"ה הזמין לו מוכיח שיוכיחו ויקרבו לתורה, ויתאר לעצמו אילו היה טובע בים, כמה היה שמח כשהיה מזדמן לו אדם שיצילו, על אחת כמה וכמה שמצילו משאול תחתית ומיסורי גיהנום, בודאי שעליו להודות לו ולברכו על כך.

הנכנס ואין צורך לומר הדוחף, ובא בלא תור לאוטובוס, או בחנות, בנק, דואר וכדומה, ובזה הוא מקדים אנשים שהקדימו אותו, הריהו גוזל את זמנם, ובפרט באוטובוס כשהמקומות מצומצמים, הרי הוא תופס לו מקום ישיבה ומאלץ את זה שקדם לו לעמוד או להמתין לאוטובוס הבא.

יש המחזר לקנות לולב מהודר, יש ומרוב התלהבותו ודקדוקו מקלקל לולבים של המוכר ומוריד מהידורם ופעמים פוסלם. וכמו כן אם ציפורני ידיו ארוכות, יזהר שלא ישרוט בהן את האתרוג ויורידו מהידורו. וכן כשרוצים להדביק מודעה, יש לשים לב לא להדביקה על גבי מודעה אחרת שעדיין יש בה תועלת.

כשנכנסים למשרד מסויים או מפעל, אין להשתמש בטלפון ללא רשות בעל הבית ורבים נכשלים בזה, שמבקשים רשות מהפקיד והוא "מרשה" לצלצל בלי תשלום, ולכן יש ליטול רשות מבעל הבית. וכן כשקונים דבר פעוט והפקיד מוותר על התשלום יש לברר אם הפקיד קיבל את הסמכות לוותר לידידיו מבעל הבית.

יש נשים שמקשטות את עצמן אך ורק כאשר יוצאות מחוץ לבית ואילו בבית לא מתקשטות כלל, ובאמת שעיקר הקישוט צריך להיות לבעל. מכל מקום הרבה נהגו שבבית לא מקפידות להתקשט והבעל לא מקפיד על זה. וכשיוצאות מחוץ לבית שאינן רוצות להתבזות, מתקשטות באופן ממוצע להיותן מכובדת, וכבר נהיה הדבר כדרך העולם ואין בידינו למחות, אבל טועות טעות חמורה אותן נשים שמתקשטות במיני תכשיטים הרבה בהפרזה יתירה עד שמושכות אליהן עין של פריצות או קנאה.

יש בעלי תשובה שלפני שחזרו בתשובה היו חייבים באושר ועושר ושלוה, ולאחר שחזרו בתשובה היסורים רודפים אותם ומתפלאים הם מאד על כך, שהרי לאחר שחזרו בתשובה והתקרבו לדת היו צריכים להיות יותר באושר ועושר וכו'. אולם נראה כי יש להם לשמוח בכך. שזה סימן שתשובתם מתקבלת לפני ה' ובכך מתכפרים עונותיהם, שהיסורים הם חלק מדרכי הכפרה, ויש להניח שלאחר זמן מה יגיעו למנוחה ושלוה, כפי שרואים אנו יום יום. לכן עליהם, לבטוח בהשם יתברך שלא ימנע טוב להולכים בתמים.

5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – תשע"ד ב"הפנינים לשבת"

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבתות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת "קדושים"

סרשת קדושים (המשך)

רנא. שלא להקיף פאת הראש.

רנב. שלא להשחית פאת זקן.

רנג. שלא נכתב בבשרנו כתבת קעקע.

רנד. מצות היראה מן המקדש.

רנה. שלא לעשות מעשה אוב.

רנו. שלא לעשות מעשה ידעוני.

רנוז. מצות כבוד חכמים.

רנת. שלא להונות במדות וכל המדות בכלל.

רנט. מצות צדוק המאזנים והמשקלים והמדות.

רס. שלא לקלל אב ואם.

רסא. מצוה שישרפו מי שיתחייב שרפה.

רסב. שלא ללכת בחקת הגוים.

פרשת אמור

רסג. שלא יטמא כהן הדיוט במת זולת בקרובים המבארים בכתוב.

רנב. שלא להשחית פאת זקן.

שלא לגלח פאת הזקן. שנאמר (ויקרא יט כז) ולא תשחית את פאת זקנך. וחמש פאות יש בזקן, ובכל אחת יש בה חיוב מלקות, אפילו נטלן כלן כאחת ובהתראה אחת, ואלו הן, לחי העליון והתחתון מימין, והעליון והתחתון משמאל הרי ארבעה, ושבלת הזקן. והוא מקום חבור הלחיים למטה הנקרא בלעז מונטו"ץ הרי חמשה. ולשון המשנה (מכות כ, א) ועל הזקן חמש שתים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמטן. וכתב המעתיק בשם הרמב"ם זכרונו לברכה (בסה"מ, צ ל"ת מד) ובאה המניעה בזה באלה המלות ולא תשחית את פאת זקנך, ולא אמר ולא תשחית את זקנך ואף על פי שהכל יקרא זקן, ירצה לומר בזה שלא תגלח אפילו פאה אחת מכלל הזקן, ולוקין על כל אחת מלקות אחת, ואפילו גלחם בבת אחת כלן חיבין עליה חמש מלקיות.

משרשי המצוה. מה שכתבנו במצוה הקדמת להרחיק כל ענין עבודה זרה וזה גם כן היה מנהג כמרי עבודה זרה להשחית פאת זקנם. ועוד כתב בזה, וזה לשון המעתיק, ואשר יחייב שלא ימנו חמש פאות שבזקן חמש מצות, הוא בעבור שבאה המניעה במלה נפרדת, והוא ענין נפרד, כמו שבארנו במצוה שלפניה, עד כאן.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (שם כא, א), שאין החיוב אלא בגלוח של תער, שנאמר ולא תשחית גלוח שיש בו השחתה דוקא, וזהו תער, כן פרשו זכרונם לברכה. וכתב הרמב"ם זכרונו לברכה (ע"ז יב ז) ואם גלח במספרים, פטור. [נראה מדבריו דדוקא פטור הוא אבל אסור לעשות כן. ואפשר שיהיה הענין במגלח במספרים כעין תער], וכמו שנראה הענין כן במסכת נזיר. שאמרו שם (נח ב) אמר רב מקל אדם כל גופו בתער, ואוקמוה במספרים כעין תער, חוץ מבית השחי ובית הערוה דאף כן אסור. (עפ"י ד"ר) [והשפם מתר לגלחו בתער שאין שם חשש פאה כלל]. ויש מן הגדולים שהחמירו שלא להעביר תער על כל בשר. ויתר פרטיה מבארים בסוף מכות (שם).

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים, אבל הנקבות מתרות הן בהשחתת זקן אם יש להן שער בהן, וגם אם השחיתה האשה זקן האיש פטורה והעבדים חייבים בהשחתת זקן]. כמו שכתבנו למעלה (מצוה רנא). וכן טומטום ואנדרוגינוס אסורין מספק.

רנג. שלא נכתב בבשרנו כתבת קעקע.

שלא לכתב בבשרנו כתבת קעקע, שנאמר (ויקרא יט כח) וכתבת קעקע לא תתנו בבשרכם. והענין הוא כמו שעושין היום ישמעאלים, שכתבים בבשרם כתב מחקה ותקוע שאינו נמחק לעולם. ואין החיוב אלא בכתב חקוק ורשום בדיו או בכחול או בשאר צבעונין הרושמים. וכן אמרו במכות (כא, א) קעקע ולא כתב, כלומר, שלא רשמו בצבע, כתב ולא קעקע, כלומר שרשם בשרו בצבע, אבל לא עשה שריטה בבשרו אינו חיב, עד שיכתב ויקעקע בדיו או בכחול ובכל דבר שהוא רושם.

משרשי המצוה. מה שכתבנו בהקפת הראש ובהשחתת זקן שהיא להרחקת כל עניני עבודה זרה מגופנו ומבין עינינו. וגם זה מן השרש הזה בעצמו שהיה מנהג הגוים שרושמים עצמן לעבודה זרה שלהם כלומר, שהוא עבד נמכר לה ומרשם לעבודתם.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (רמב"ם ע"ז י"ב י"א), שכל מקום שבגוף, בין מגלה, בין מכסה בבגדים, בכלל אסור זה. ויתר פרטיה, בסוף מסכת מכות.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר על זה וכתב אפילו אות אחת בכל מקום שבגופו בענין זה שאמרנו, שיהיה חקוק ורשום באחד ממיני הצבעים הרושמין לוקה. ואם רשמו בו אחרים אינו לוקה אלא אם כן סיע, מן הכלל הידוע לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

רנד. מצות היראה מן המקדש.

לירא מן המקדש, כלומר שנעמידהו בנפשותינו מקום הפחד והיראה, כדי שיתרככו לבבינו בבואנו שם להתפלל או להקריב קרבנות, שנאמר (ויקרא יט ל) ומקדשי תיראו. ופרשו זכרונם לברכה בספרא (קדושים ז ט) ובברכות (נד, א) כמו כן איזהו מורא? לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ובמעות הצרורים לו בסדינו, ולא יעשנו קפנדריא, כלומר שיכנס בפתח אחד ויצא מפתח שכנגדו כדי לקצר הדרך לבד, ורקיקה מקל וחמר, ואין צריך לומר שאסור המקום ברקיקה. ובארו גם כן בסנהדרין (קא, ב) שאין ראוי כלל לשבת בעזרה, כי אם למלכי בית דוד, משום כבוד המלכות, שנאמר (שמואל ב ז יב) ויבא המלך דוד וישב לפני יי. ואמרו בספרא (שם ז) לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שפקד על המקדש.

משרשי מצוה זו. כתבתי למעלה (מצוה צה) במצות ועשו לי מקדש סדר ויקחו לי תרומה, ובמקומות אחרים.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (מגילה כח, ב) שאין אדם נכנס בכל הר הבית אלא לדבר מצוה. וכל מי שהשלים עבודה בבית ונסתלק מהלך אחורנית מעט מעט, וכן אנשי משמר ואנשי מעמד ולוים מדוכנס כן הם יוצאים מן המקדש. ומה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות סא, ב) אסור לאדם שיפנה או ישן לעולם בין מזרח למערב, מפני שההיכל הוא במערב, וכן אסור לאדם לבנות בית תבנית היכל, ואכסדרא תבנית אולם, וחצר תבנית העזרה, וכל זה למודאת המקום ויתר פרטי כבוד הבית ומוראו, במדות ותמיד [הלכות בית הבחירה פרק ז].

ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות, שאף על פי שהמקדש חרב היום בעונותנו חייב כל אדם במוראו, ולא יכנס אלא במקום שהוא מתר להכנס בו בבנינו, ולא ישב אפילו בעזרה, ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח שנאמר (ויקרא יט ל) את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו ואמרו בספרא (שם ח) מה

שמידת שבת לעולם, אף מורא מקדש לעולם והעובר עליה ונהג קלות ראש בענינים אלו שאמרנו בטל עשה זה.

רנה. שלא לעשות מעשה אוב.

שלא לעשות מעשה אוב, ולא נפנה אחריו. כלומר, שלא נשאל בו, שנאמר (ויקרא יט לא) אל תפנו אל האובות. והענין הוא, שמקטירין קטרת ידועה, ועושין מעשים ידועים, ובאותם הענינים ידמה לאדם שישמע דבור מתחת השחי שיענה לו במה שישאל, זהו מין אחד ממיניו. ולשון ספרא (קדושים ז י) אוב זה פיתום המדבר משחיו.

משרשי מצוה זו. מה שכתבנו באסור מנחש ומעונן (מצוה רמט), ומכיון שכל אלו ההבלים גורמין לו לאדם להניח דת האמת העקרית ואמונת השם יתברך ויפנה אחר ההבל ויחשב כי כל אשר יקרהו יהיה עליו דרך מקרה, ושיהיה בידו להטיב לעצמו ולסלק מעליו כל נזק באותן שאלות ותחבולות שיעשה, וכל זה איננו שוה לו, כי הכל נגזר מאת אדון העולם, ולפי מעשה הכשר או החטא אשר יעשה האדם יתחדשו עליו מעשים אם טוב ואם רע, וכמו שכתוב (איוב לד יא) כי פועל אדם ישלם לו. ועל זה ראוי לו לאדם להכין כל מחשבותיו ולכון כל דרכיו, וזו היא מחשבת כל אדם מבני ישראל הטובים. ועוד שיש בענין זה של אוב וידעוני צד עבודה זרה. פרטי המצוה בפרק שביעי מסנהדרין [הלכות עבודה זרה פ"ז].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ועשה האוב במזיד ועדים נסקל, ואם אין עדים והתראה בכרת, בשוגג מביא חטאת קבועה, והנשאל בהן בלאו ואם כיון מעשיו ועשה כמאמרן לוקה.

רנו. שלא לעשות מעשה ידעוני.

שלא נעשה מעשה הידעוני, שנאמר (ויקרא יט לא) אל תפנו אל האבות ואל הידעונים. ופרש הרמב"ם זכרונו לברכה (סהמ"צ ל"ת ט), וזה לשונו שהענין הוא שיקח עצם עוף ששמו ידוע וישימהו בפיו ויקטר לו במיני קטרת וישביע השבעות ויעשה פעלות עד שיתחבר לו ענין מחלי הנופל, כמו החלי הנקרא סובא"ת וידבר בעתידות. וכן אמרו זכרונם לברכה (סנהדרין סה, א) ידעוני מניח עצם ידוע בתוך פיו והוא מדבר מאליו. ואל תחשב שזה הוא לאו שבכללות, שהוא כבר הפרישם כשזכר הענש אמר אוב או ידעוני, וחיב על כל אחת משניהם סקילה וכרת למזיד, והוא אומר (שם כ בז) ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני מות יומתו וגו'. ולשון ספרא (קדושים י א) לפי שהוא אומר ואיש או אשה וגו', ענש שמענו אזהרה מנין? תלמוד לומר אל תפנו אל האבות ואל הידעונים. כל ענין ידעוני יגיד עליו רעו אוב שכתבנו (מצוה רנה). ושם בסנהדרין פרק שישי יתבארו דיניו גם כן.

רנז. מצות כבוד חכמים.

לכבוד החכמים ולקום מפניהם שנאמר (ויקרא יט) מפני שיבה תקום. ותרגם אונקלוס: מן קדם דסבר באוריתא תקום. והדרת פני זקן פרשו זכרונם לברכה (קידושין לב, ב) אין זקן אלא מי שקנה חכמה, וזה שהוציא הכתוב החכם בלשון זקן, הטעם מפני שהבחור החכם ראה בחכמתו מה שראה הזקן ברב שניו.

משרשי המצוה. לפי שעקר היות אדם נברא בעולם הוא מפני החכמה, כדי שיכיר בוראו, על כן ראוי לבני אדם לכבד מי שהשיג אותה, ומתוך כך יתעוררו האחרים עליה. ומזה השרש פרש איסי בן יהודה בגמרא בקדושין שאפילו זקן אשמאי, כלומר שאינו חכם, הוא בכלל המצוה שראוי לכבדו, מפני שברב שניו ראה והבין קצת במעשי השם ונפלאותיו, ומתוך כך ראוי לכבוד, והינו דאמר רבי יוחנן שם בקדושין הלכה כאיסי בן יהודה, וזה שאמרו (סנהדרין פה, א) בתנאי שלא יהיה בעל עברות, שאם כן מנע עצמו מכבוד.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה, שאין צריך לומר שמי שאינו חכם חייב בכבוד החכם, אלא אפילו החכם חייב בכבוד החכם, כמו שאמרו זכרונם לברכה (ב"מ לג, א) תלמידי חכמים שבבבל עומדים זה מפני זה. ומה שבארו גם כן כי בכבוד הרב על התלמיד יש תוספת גדול על הכבוד שחייב לכל חכם אחר, והפליגו בזה עד שאמרו (אבות דטו) מורא רבך כמורא שמים. ובבאור אמרו אביו ורבו, רבו קדם בכבוד ובאבדה ובמשא ובשביה, אבל אם היה אביו חכם, אף על פי שאינו שקול כרבו אביו קדם. ובפרק חלק (סנהדרין קי, א) אמרו כל החולק על רבו כחולק על השכינה, שנאמר (במדבר כו ט) בהצותם על יי. ושם האריכו בענין הרבה.

ומה שאמרו זכרונם לברכה (קידושין לא, ב), במוראת רבו, שלא ישב במקומו ולא יכריע דבריו ולא יסתר דבריו ולא יורה בפניו לעולם, ואפילו תוך שנים עשר מיל עמו אסור להורות, ואם ראהו עובר על דברי תורה, כיצד ימנענו? והחלוק שבין רבו מבהק, כלומר שרב חכמתו ממנו, לרבו שאין רב חכמתו ממנו, ומאימתי חייב לעמוד מפני רבו ומפני חכם אחר, ובאי זה מקום ובאי זה ענין פטור מן הקימה.

ויתר רבי פרטי ענינים אלה בקדושין פרק ראשון ובמקומות אחרים [יו"ד סי' רמד]. ובן מדיני המצוה הענינים שפטורין מהן החכמים מצד כבודם ומוראם, כגון בנינים וחפירות המדינה וכיוצא בהן, וכך המסין שמטילין המלכים על אנשי הארץ, בין מס שהוא קצוב על כל בני העיר יחד או שהוא קצוב על כל איש ואיש או שאינו קצוב כלל, מכל זה הם פטורים, שנאמר (הושע ח י) גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך ושרים.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה בטל עשה וענשו גדול, למען כי זה יסוד חזק בדת.

רנח. שלא להונות במדות וכל המדות בכלל.

שלא להונות במדות הלח והיבש ולא במאזנים, ובכלל מדות הוא גם כן מדידת הקרקעות, וכל דבר הנמדד בין בני אדם, כגון בגדים וכיוצא בהן, שנאמר (ויקרא יט לה) לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה. ופרשו זכרונם לברכה (ב"מ סא, ב) כי משורה היא מדת הלח והיבש, והיא מדה קטנה ביותר, שהיא אחד משלשים ושלשה בלג. ולמדנו מכאן, כי התורה הקפידה על המדות בכל שהוא כלומר, שאף על פי שבשאר גזלות לא תקפיד התורה אלא בפרוטה, בענין המדות הקפידה בכל שהוא.

ופרוש הכתוב כן לא תעשו עול במשפט, ומהו המשפט ששנוי כאן? הוא המדה והמשקל והמשורה. ולמדו זכרונם לברכה (ספרא קדושים ח ה) מזה שהזכיר הכתוב בכאן משפט שהמודד נקרא דין, ואם שקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול ומשקץ חרם ותועבה, וגורם לחמשה דברים האמורים בדין מטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם. ועוד הפליגו בחמר מצוה זו ואמרו (ב"ב פח, ב) כי גדול ענשה מענש עריות שזה בין אדם למקום, וזה בינו לחברו.

שרש המצוה ידוע, כמו שכתבתי למעלה במצות עשה בסדר זה

מצווה רנט. מדיני המצוה. מה שאמרו (ב"מ סא, ב) שהמודד או השוקל בעול, אף על פי שהוא גונב בלי ספק אינו משלם תשלומי כפל אלא משלם לו מה שחסר מן המדה או המשקל. וכך מה שאמרו זכרונם לברכה (שם נב, א) למשמרת מצוה זו שסלע שנפגמה מן הצד לא יעשנה משקל, שמא יפגם ממנה יותר ויהיה המשקל חסר, ולא יניחנה במקום שיוכלו אחרים לעשותה משקל. ומה שהאריכו בזה לומר שאם חסרה ועמדה על מחצה בכוון יקים. ומה שאמרו עושה אדם מדותיו סאה וחצי סאה, וכו', אבל לא יעשה קבים, שלא תתחלף ברבע הסאה שהוא קב ומחצה, וכן

במדות הלח עושה היץ וחצי היץ וכו', כדאיתא בבריתא בבבא בתרא (פט, ב).

ומה שאמרו שהמודד את הקרקע בחבל לא ימד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל מתקצר בימות החמה. ומה שאמרו (שם קיז ב) שצריך כל אדם לדקדק הרבה במשיחת הקרקע, לפי שיש חלוקין הרבה במשיחת הקרקע בין ההר והגיא, ויש לעין בו גם כן בין העגולים והרבועים והאלכסונין. ועוד הרבה ענינים המתבארים בספרי חכמת החשבון וגימטריאות שיחלקו בין זוית נצבה לזוית נרוחת וזוית חדה, ואלו שלש צורותיהן (זוית נצבה, זוית נרוחת, וזוית חדה) ובין משלש שוה הצלעות והמשלש אשר שתי הצלעות בלבד שוות, והוא נקרא משלש שוה השוקים ובין משלש שאין צלע מכל צלעותיו שוות הנקרא המתחלף הצלעות, ובין מרבע רבוע שוה למרבע ארך, ומרבע מעין מרבע דומה למעין, וכמה צדדין באלו לא יכיל קלף גדול לרב הצורות שעשו בזה בעלי חכמת התשברת והשעורין הנקראין אלהנדה בענינים אלה. ומכל צד צריכין אנו להזהר הרבה במדידת הקרקעות.

ותזכר עם זה כי הכללים שכללו חכמים זכרונם לברכה בעניני החשבון, כגון מה שאמרו (עירובין נז, א) כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חמשי באלכסונא, וכן כל שיש בהקפו שלשה טפחים יש בו רחב טפח, וכן כמה מרבע יתר על העגול, רביע, וכיוצא בכללים אלו, שלא אמרו זכרונם לבדכה על הכוון הגמור כי אם בקרוב, ולכן אל תסמך בזה בחלוקת הדברים בין בני אדם. ואל תתמה איך יכתבו דבר בלתי מכוון והם אנשי אמת, אשר אלקים נצב בעדתם, כי הם לא נצרכו אל החשבונות כי אם בחשבון תחומי שבת או בזריעת הכלאים ונטיעתם וכיוצא באלו הדברים, ובזה מה שלא כונו בו מביא אותנו לידי חמרא ואינו מזיק לשום אדם בממונו, ואף על פי כן העידו ברב מקומות אלו, שאין החשבון מדקדק שם,

שאמרו בכל מקום ומקום כפי הראוי בו, היינו דלא דק ולחמרא לא דק, וכיוצא בזה שהודיעונו בכל מקום, שלא נתלה בהם מעוט השגחה וידיעה בדבר מכל הדברים. ויתר פרטי המצוה בבתרא ובמקומות אחרים [ח"מ סימן רל].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. והעובר עליה ושקר במדה במשקל ובמשרה עבר על לאו, אבל אין לוקין עליו, לפי שהוא נתן לתשלומין. וכתב (הרמב"ן) [הרמב"ם] (גניבה ז, ח) זכרונו לברכה, שאם שקר במדות אפילו לגוי עובד עבודה זרה עובר בלא תעשה וחיב להחזיר, וכן אסור להטעות הגוים בחשבון, שנאמר (ויקרא כה נ) וחשב עם קונהו אף על פי שהוא כבוש תחת ידיך, קל וחמר לגוי שאינו כבוש תחת ידיך, והרי הוא אומר (דבויס כה טז) כי תועבת יי כל עושה עול מכל מקום.

רנט. מצות צדוק המאזנים והמשקלים והמדות.

לצדק המאזנים והמשקלים והמדות ולישר אותם ולהשמר מאד במ, שנאמר (ויקרא יט לו) מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם. ולשון ספרא (קדושים ח ז) מאזני צדק, צדק את המאזנים יפה יפה, כלומר שתהיינה המאזנים מישרות. ויש בענין המאזנים כוונין גדולים שאפשר לעשות בהם כמה מיני שקרים, ידוע הדבר. אבני צדק, צדק את המשקלות יפה יפה, גם במשקלות, גם כן אפשר לעשות בהן הרבה מיני שקר, וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה (ב"מ סא, ב) אני עתיד לפרע ממי שטמן משקלתיו במלח. איפת צדק, צדק את האפות יפה, והין צדק, צדק את ההנין יפה. והאיפה היא מדת היבש, והין מדת הלח, והזהירנו התורה בכל אחד ואחד מדברים אלו בפרט לחמר הענין, ואף על פי שהכל נכלל בכלל ולא תונו איש את עמיתו. ולשון ספרא (שם י) על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, שתקבלו עליכם מצות מדות. ואמרו גם כן זכרונם לברכה (ב"מ שם): אני שהבחנתני במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור אני עתיד לפרע ממי שטמן משקלותיו במלח כדי להונות הבריות שאין, מכירין בהן.

שרש מצות הישר והרחקת הגזל והתרמית מביין בני אדם ידוע לכל בן דעת.

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (ב"ב פט, א) שאין עושין משקלות של בדיל ועפרת וכל שאר מיני מתכות, מפני שמעלין חלדה ומתחסרין, אבל עושין אותן של אבן וזכוכית וכיוצא בהן. והדברים שאמרו במדידת הקרקע, ומה שלמדונו בצורת המחק שקורין בלעז רשור"א, ואמרו (שם ב) גם כן שלא ירתיח במדת הלח בעת שמודד, ואפילו היתה מדה קטנה ביותר, שהרי מצינו, שהתורה הקפידה על המדות בכל שהוא, שנאמר לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה, והמשורה היא מדה קטנה ביותר שהיא חלק אחד משלשה ושלשים בלג. והשעורים שנתנו זכרונם לברכה בארך קנה המאזנים ובארך החוטים, והחלוקים שאמרו בין מאזנים העשויין לשקל מין אחד למאזנים של מין אחר, ומה שאמרו שחיבין בית דין להעמיד שוטרים בכל מקום ומקום להיות מחזרין לצדק המאזנים והמשקלות, ויש להם רשות לקנס בממונו גם בגופו כל שנמצא עמו משקל חסר. ויתר פרטיה, בפרק חמישי מבתרא [ח"מ סימן רלא].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר עליה בטל עשה, מלבד שעבר על לאו דאונאה וגזלה וגנבה אם יש בה שוה פרוטה. ומה שיקשה בענין יותר, כי המשקר במדות, לא יתן לב לכל הלוקחים ואינו יודע למי גזל שיחזיר אליו גזילתו, וזהו שאמרו זכרונם לברכה (ב"ב פח ב) קשה מאד ענשן של מדות.

רס. שלא לקלל אב ואם.

שלא לקלל אב ואם, שנאמר (ויקרא כ ט) איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו וגו'. והאמת שעקר האזהרה בקללת אב ואם אינה מן המקרא, כי בכאן לא יזכיר רק הענש במקלל, וכך מה שכתוב בסדר משפטים (שמות כא יז) ומקלל אביו ואמו מות יומת. שם גם כן לא דבר אלא בענש, וזהו שאמרו במכלתא (משפטים פ"ה מי"ז) ומקלל אביו ואמו וגו', ענש שמענו, אזהרה מניין? תלמוד לומר אלתיים לא תקלל (שם כב כז) אם נשיא הוא הרי

הוא בכלל ונשיא בעמך לא תאר, ואם בור הוא הרי הוא בכלל לא תקלל
חרש. הרי אתה דן בנין אב משלשתן וכו', עד הצד השוה שבהן שהם בעמך
ואתה מזהר על קללתן, אף אביך שבעמך אתה מזהר על קללתו. וכן
אמרו גם כן בספרא (קדושים י ז) איש איש אשר יקלל, ענש שמענו וכו',
כמו הלשון אשר במכלתא בשוה, ומפני שאין לאזהרה זו לאו מיוחד אלא
שהוא יוצא מכלל שלשה לאוין כתבתיו על מקרא זה שמדבר בענש, וכמו
כן כתבו הרמב"ם זכרונו לברכה (בסהמ"צ ל"ת שיח), במקלל אביו ואמו
מות יומת שהוא מדבר בענש.

משרשי המצוה. כתבתי במשפטים במצות לא תעשה (מצוה מח) שלא
לקלל הדינים.

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו (סנהדרין פה, ב) שחיוב קללת האב והאם
הוא בין בחיהם או אפילו אחר מותם, מה שאין כן בהכאה, שאין החיוב בה
כי אם בחיהם, אבל לאחר מיתה פטור על הכאתם. ומה שאמרו (שבועות
לה, א) שאין חיוב מיתה לבן עד שיקללם בשם מן השמות המיוחדים, אבל
המקללן בכינוי פטור מסקילה, ולוקה כדרך שלוקה על קללת אדם כשר.
ומה שאמרו (מכות סב) שהמקלל אבי אביו או אבי אמו, דינו כמקלל אחד
משאר הקהל, והאב שנתחייב שבועה אין הבן משביעו בשבועת האלה
אלא משביעו שבועה, שאין בה אלה, ואמרו גם כן שאסור לבזותו כלל,
שלא על הקללה הקפידה תורה אלא על הבזיון, והמבזהו הרי הוא בארור,
שנאמר (דברים כז טז) ארור מקלה אביו ואמו. ויש לבית דין להכות
העושה זה ולענשו כפי הראוי. ויתר פרטיה, בפרק שביעי מסנהדרין ניו"ד
סימן רמא].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, וכן בטומטום ואנדרוגינוס.
ושתוקי חיב על אמו ואינו חיב על אביו, אף על פי שנבדקה אמו ואמרה בן
פלוני הוא. ולפי הדומה שממזר חיב על קללת אביו ואמו, שהרי הוא ראוי
לירש אותם מדין תורה, ודין בן כשר יש לו גם כן לענין אבלות ולכל דבר,
אבל הבן מן השפחה ומן הנכרית, אינו חיב על קללתו, וכן גר שהורתו

שלא בקדשה אף על פי שנולד בקדשה כגון שנתגירה אמו כשהיתה מעברת אינו חייב על קללת אביו, וכשם שאינו חייב על קללת אביו, כך אינו חייב על קללת אמו אף על פי שהיתה יהודית כשילדתו, וכמו שדרשו זכרונם לברכה ומקלל אביו ואמו את שהוא חייב על אביו חייב על אמו וגו'. ואין להקשות על דרשה זו משתוקן, שחייב על אמו לבדה, לפי שאין האב ידוע ונכר. והגר אסור לקלל אביו הגוי מדרבנן, כדי שלא יאמרו בא מקדשה חמורה לקלה (עי' יבמות כב א). אבל העבד אין לו יחוס, והרי אביו כמי שאינו אביו לכל דבר, ואף לאחר שנשתחרר. ועובר על זה וקללם בשם מן השמות נסקל, והוא שיש שם עדים והתראה כמו שידוע בכל המצות; ואם קללם באחד מן הכנויין לוקה.

רסא. מצוה שישרפו מי שיתחייב שרפה.

להיות בית דין שורפין באש, כלומר שנצטוו הבית דין לעשות משפט בשריפה במקצת עבירות, ואחת מהן היא הבא על אשה ואמה, שנאמר (ויקרא כ יד) ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אתו ואתהן וגו'. וכבר כתבתי למעלה בסדר אחרי מות במצות שלא לבוא על אשה ובתה (מצוה רג) באי זה ענין יתחייב אשר יקח אשה ובתה, ושאין בכלל החיוב אלא אחת, והיא האחרונה, ומה שכתוב ואתהן פרושו אחת מהן, שכן בא הפרוש במסכת סנהדרין (עו, ב), ואמרו שם שכן במקום פלוני קורין לאחת הן, וכו' כמו שכתבתי שם.

משרשי אסור העריות, כתבתי למעלה באחרי מות (מצוה קצ) מה שידעתי ושמעתי בענין.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין נב, א) מצות הנשרפים שהיו משקעין אותו בזבל על ארכובותיו, ונותנין סודר קשה בתוך סודר רך, וכורך על צוארו, ושני עדיו זה מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שהוא פותח את פיו, ומתיכין את הבדיל והעופרת וכיוצא בהן וזורק לתוך פיו, והיא יורדת ושורפת את בני מעיו. ויתר פרטיה, בפרק שביעי מסנהדרין.

ונוהגת מצוה זו בזכרים, כי להם המשפט ובארץ ישראל בלבד, כי היא מקום המשפט. ובית דין שעברו עליה ולא דנו החיב כדינו בטלו עשה וענשם גדול, כי במשפט יתישב העולם. וכבר כתבתי למעלה בסדר משפטים מצות. עשה זו (מצוה מז) כי הרמב"ן זכרונו לברכה לא ימנה בחשבון המצות בספר שלו ארבע מיתות בית דין, ושם הבאתי קצת הטעם שכתב הוא בענין.

רסב. שלא ללכת בחקת הגוים.

שלא ללכת בחקת האמורי וכן בחקות הגוים שנאמר (ויקרא כ כג) ולא תלכו בחקת הגוי אשר אני משלח מפניכם. והוא הדין לכל שאר הגוים, כי הענין מפני שהם סרים מאחרי השם ועובדין עבודה זרה. וענין המצוה הוא שלא נתנהג כהם במלבושינו וענינינו. וכמו שאמרו בספרא (יג ח) ובחקתיהם לא תלכו, שלא תלכו בנמוסות שלהם, בדברים החקקים להם, כגון טטראות וקרקסאות והאסטריאות, וכל אלו הם מיני שחוק שהיו עושין בקבוציהם כשמתקבצין לעשות שגעונות וזנות ועבודת האלילים. ואמרו שם (עי' שבת סז א) בחקת הגוי רבי מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים, רבי יהודה בן בתירא אומר שלא תגדל ציצת הראש בהם ולא תספר קומי, כלומר שלא יגלח מן הצדדין ויניח שער באמצע, וזהו הנקרא בלורית. ונכפל זה הלאו במקום אחר במלות אחרות, שנאמר (דברים יב ל) השמר לך פן תנקש אחריהם. ולשון ספרי (ראה שם) השמר בלא תעשה, פן בלא תעשה, תנקש אחריהם שמא תדמה להם ותעשה כמעשיהם ויהיו לך למוקש, שלא תאמר הואל והן יוצאים בארגמן, אני אצא בארגמן הואיל והם יוצאין בכלוסין אני אצא בכלוסין והוא מין ממיני כלי זין הפרשים. ולשון ספרי הנבואה (בצפניה א ח). ועל כל הלהשים מלבוש נכרי.

משרשי המצוה. כדי להתרחק מהם ולגנות כל הנהגותיהם ואפילו במלבוש.

מדיני המצוה. כתבנו קצתם, והביאו זכרונם לברכה מאלו קצת עם יתר פרטיה פרק שביעי משבת ובתוספתא דשבת (פ"ח) [י"ד סימן קע"ז].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר על זה ועשה דבר
מאלו שזכרנו להדמות אליהם חייב מלקות. והמתרחק מכל הנהגותיהם
ומכל נמוסיהם וישים כל לבו ומחשבותיו אל השם יתברך ובמצותיו
היקרות נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ (תהלים כה יג).

פרשת אמור

פרשת אמור יש בה עשרים וארבע מצוות עשה ושלושים ותשע מצוות לא
תעשה.

**רסג. שלא יטמא כהן הדיוט במת זולת בקרובים המבארים
בכתוב.**

שלא יטמא כהן הדיוט במת זולתי בקרובים המבארים בכתוב. שנאמר
(ויקרא כא א) לא יטמא בעמיו, כלומר כל אחד מן הכהנים לא יטמא
לנפש מת, ואף על פי שנפש טובה לא תמות, יכנה הכתוב הגוף בשם
הנפש, כי הוא העקר.

5.3 . פרקי אבות

מסכת אבות הנקראת גם פרקי אבות היא המסכת התשיעית בסדר נזיקין, שהוא הסדר הרביעי מבין ששת סדרי המשנה..

מסכת אבות נאמרת בשבתות מפסח ועד סוכות לאחר תפילת מנחה.

יש בה חמישה פרקים, ובסופה נספחה ברייתא 'קנין תורה', העוסקת בשבת התורה, והיא הפרק השישי של פרקי אבות. המשנה עוסקת בענייני מוסר, דעות, דרך ארץ ומדות טובות שמסרו לנו ה"אבות", ולכן היא נקראת מסכת אבות.

בגמרא אמר רבא: האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות (ב"ק ל').

פרקי המסכת

פרק א'

"על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות החסדים." ~ פרק א', משנה ב', שמעון הצדיק

"כל המרבה שיחה עם האישה גורם רעה לעצמו, בוטל מדברי תורה וסופו יורש גיהנום." ~ פרק א', משנה ה', יוסי בן יוחנן

"עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות." ~ פרק א', משנה ו', יהושע בן פרחיה

"הרחק משכנ רע, ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפורענות." ~ פרק א', משנה ז', ניתאי הארבלי

"והוי זהיר בדבריך, שמא מתוכן ילמדו לשקר." ~ פרק א', משנה ט', שמעון בן שטח

"אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות." ~ פרק א', משנה י', שמעיה

"אם אין אני לי, מי לי; וכשאני לעצמי, מה אני; ואם לא עכשיו, אימתי." ~
פרק א', משנה י"ג, הלל הזקן

"אמור מעט ועשה הרבה; והוי מקביל את כל האדם, בסבר פנים יפות." ~
פרק א', משנה י"ד, שמאי

פרק ב'

"והסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה
ממך--עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין." ~ פרק ב',
משנה א'

"עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו." ~ פרק ב', משנה ד', רבן
גמליאל בן רבי יהודה הנשיא

"אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו." ~ פרק ב', משנה ה', הלל הזקן
"ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש." ~ פרק ב', משנה ו', הלל
הזקן

"מרבה נכסים, מרבה דאגה." ~ אבות ב, ז

"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך." ~ פרק ב' משנה י"ג, רבי אליעזר
"היום קצר, והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל
הבית דוחק." ~ פרק ב', משנה י"ח, רבי טרפון

פרק ג'

"הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה – דע מאין באת, ולאן
אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון: מאין באת, מטיפה
סרוחה. ולאן אתה הולך, למקום רימה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד ליתן
דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא." ~ פרק ג', משנה
א', עקביא בן מהללאל

"הווי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו." ~ חנינא סגן הכהנים (פרק ג', משנה ב')

"כל שמעשיו מרובין מחכמתו, חכמתו מתקיימת; וכל שחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת." ~ פרק ג', משנה י"ב, רבי חנינה בן דוסא

"סייג לחכמה, שתיקה." ~ פרק ג', משנה ט"ז, רבי עקיבא

"והפנקס פתוחה, והיד כותבת." ~ פרק ג', משנה י"ט

"כל שחכמתו מרובה ממעשיו, למה הוא דומה--לאילן שענפיו מרובין ושורשיו מועטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו. וכל שמעשיו מרובין מחכמתו, למה הוא דומה--לאילן שענפיו מועטין ושורשיו מרובין: אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו." ~ פרק ג', משנה כ"א, רבי אלעזר בן עזריה

פרק ד'

"איזהו עשיר? השמח בחלקו."

"איזהו חכם? הלומד מכל אדם."

"איזהו גיבור? הכובש את יצרו."

"איזהו מכובד? המכבד את הבריות." ~ פרק ד' משנה א', בן זומא

"הוי רץ למצוה קלה, וברח מן העבירה: שמצוה גוררת מצוה, ועבירה גוררת עבירה." ~ פרק ד', משנה ב', בן עזאי

"כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות; וכל המחלל את התורה, גופו מחולל על הבריות." ~ פרק ד', משנה ח', רבי יוסי

"הלומד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמוד וללמד. והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות." ~ משנה ה', רבי ישמעאל בן יוחנן

"הוי מקדים לשלום כל אדם; והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים." ~
פרק ד', משנה כ', רבי מתיה בן חרש

"והלמד מן הזקנים, למה הוא דומה-לאוכל ענבים בשלות, ושותה יין
ישן." ~ פרק ד', משנה כ"ו, רבי יוסי ברבי יהודה איש כפר הבבלי

"רבי אומר, אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו: יש קנקן חדש, מלא
ישן; וישן, אפילו חדש אין בו" פרק ד' משנה כ"ו, רבי יהודה הנשיא

"הקנאה והתאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם." ~ פרק ד',
משנה, כ"ז, רבי אליעזר

פרק ה'

"שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר לפני מי שהוא גדול
ממנו בחכמה, ואינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב, שואל
כהלכה ומשיב כעניין, ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ועל מה
שלא שמע אומר לא שמעתי, ומודה על האמת. וחילופיהן בגולם." ~ פרק
ה', משנה ז'

"ארבע מידות באדם: האומר שלי שלי, ושליך שליך - זו מידה בינונית; ויש
אומרין, זו מידת סדום. שלי שליך, ושליך שלי - עם הארץ. שלי שליך, ושליך
שליך - חסיד. שליך שלי, ושלי שלי - רשע." ~ פרק ה', משנה ט'

"ארבע מידות בדעות: נוח לכעוס, ונוח לרצות - יצא הפסדו בשכרו; קשה
לכעוס, וקשה לרצות - יצא שכרו בהפסדו; קשה לכעוס, ונוח לרצות -
חסיד; נוח לכעוס, וקשה לרצות - רשע." ~ פרק ה', משנה י'

"כל אהבה שהיא תלויה בדבר--בטל דבר, בטלה אהבה; ושאינה תלויה
בדבר, אינה בטילה לעולם." ~ פרק ה', משנה ט"ו

המנהג לומר פרקי אבות בשבתות הקיץ

מפני ערכם הרב של פרקי אבות בענייני מוסר ומדות, נהגו בתפוצות ישראל לומר פרקים אלה בשבתות שבין פסח לסוכות, כדי לצרף בהן את הבריות. זאת במקום ברכי נפשי שאומרים בשבתות החורף. מנהג זה קדום, ונזכר בזמן הגאונים.

רב עמרם גאון מביא "מנהג בית רבנו בבבל שאחר תפלת מנחה בשבת שונין אבות וקנין תורה וכו' ואח"כ ממסכת דרך ארץ זוטא (סדור רע"ג דף ל').

והכי אמר רב שר שלום גאון, בשבת במנחה מותר להתעסק בתלמוד (לא כמו הסוברים שאסור מפני אבלות של משה שנפטר אז). ולא עוד אלא שמנהג בבית רבנו בבבל, שאחר תפלת המנחה בשבת שונין אבות, וברייתא קנין תורה (סדור רש"י סי' תקט"ז).

מתחילים לומר פרקי אבות במנחה בשבת ראשונה שאחר הפסח. בכל שבת אומרים פרק אחד, ולאחר שסיימו חוזרים שוב ושוב עד סוף הקיץ. מהרי"ל הנהיג שלא לומר פרק בשבת שבועות, ואומר בשבת שלאחריו ג' פרקים (מנהגי מהרי"ל ברכת העומר בהגה).

כתב הכלבו (סי' מ'):

מנהג בכל ארץ אשכנז לומר פרקי אבות בקיץ ובחורף.

מנהג הספרדים שאומרים אותו משבת 'וישמע יתרו' עד שבת 'מסעי', וסימן: משה קבל תורה עד משנה תורה. והכל לפי המנהג, וכל פעם ופעם אומרים קודם הפרק 'כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב' כדי לפייס דעת עמי הארץ.

מנהג אלג'יר, שאחר הפסח, בסוף חזרת הש"ץ במנחה של שבת, עומד הש"ץ על התיבה וקורא פרק אחד מפרקי אבות, וכך הוא עושה בכל שבת עד חג השבועות. אחר הפרק יאמרו הקהל אין כאלהינו בקול נעים וקדיש דרבנן (מנהגי ק"ק אלג'יר עמוד קל"ב).

מנהגנו לומר הפרקים משבת של אחר הפסח עד ראש השנה, בכל שבת פרק אחד. בשבת שובה אין אומרים פרקים, שעיקר התיקון היה שיתעמקו בתורה, וישמעו דברי מוסר ותוכחה ביום הפנוי, ובשבת זו דורש הרב דרשת שבת תשובה (לבוש סי' תר"ג). אומרים בתחילה 'כל ישראל', ואחר לימוד הפרק 'ר' חנניה בן עקשיה' מסוף מסכת מכות, כי יש בזה סיום טוב, ומפני שהוא דבר אגדה ויכולים לומר אחריו קדיש דרבנן.

כאשר פסח חל ביום שבת, מסתיים הפסח בארץ ישראל ביום שישי, ושבת בארץ היא אסרו חג, ואילו בחו"ל שבת היא יום טוב אחרון של פסח. במקרה כזה יש כמה אפשרויות לגבי אמירת פרקי אבות:

א. להתחיל את קריאת פרקי אבות בשבת השניה שאחר הפסח בארץ ישראל, כדי להשוות את הקריאה בארץ ישראל לחו"ל. אם לא כן, במשך כל השנה יהיה הפרש של פרק אחד בין ארץ ישראל לחו"ל. [זהו מנהג חב"ד, שניתן לקרוא עליו במקור זה:

[http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req"15836"pgnum"35](http://www.hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req)

[7

ב. מתחילים לקרוא פרקי אבות בשבת אסרו חג בארץ ישראל, ובשבת השביעית, הנוספת לבני ארץ ישראל, אין קוראים פרקי אבות אלא פרק ממסכת דרך ארץ זוטא, ובכך משווים את קריאת פרקי אבות בארץ ובחו"ל. [מנהגות המוסתערבים, מובאים בספר התודעה]

ג. גם בחו"ל יאמרו את הפרק הראשון של פרקי אבות בשבת כ"ב ניסן, ובשבת השביעית שבין פסח לעצרת ייאמרו פרק ממסכת דרך ארץ זוטא.

[שם]

השבת מתחילים כאמור לקרוא את פרק א' והוא מובא להלן בשלמותו
ואחריו הבאנו את פירושו של הרב אורי שרקי לפרק זה.

מסכת אבות – משניות פרק א'

לפני לימוד המשניות נוהגים לומר את משנה א' ממסכת סנהדרין פרק י' :
כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא,

שְׁנַאֲמַר (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כֻּלָּם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נֹצֵר מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי
לְהַתְּפָאֵר. (סנהדרין י', א')

מסכת אבות – פרק א'

מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים,
וְנָבִיאִים מִסֵּרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, הֵיוּ
מְתוּנִים בַּדִּין, וְהִעֲמִידוּ תְלֵמִידִים הַרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה:

שְׂמֵעוֹן הַצְּדִיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים
הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים:

אַנְטִיגֵנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קָבַל מִשְׂמֵעוֹן הַצְּדִיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תִּהְיוּ
כְּעֹבְדִים הַמְּשֻׁמְשֵׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלֵא הֵיוּ כְּעֹבְדִים
הַמְּשֻׁמְשֵׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרָדָה וְיוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קָבְלוּ מֵהֶם.
יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרָדָה אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לַחֲכָמִים, וְהוּי מִתְּאֵבֶק
בְּעֵפֶר רְגְלֵיהֶם, וְהוּי שׁוֹתֶה בְּצָמָא אֶת דְּבַרְיהֶם:

יוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ פְּתוּחַ לְרוּחָה, וַיְהִיו עֲנִיִּים בְּנֵי
בֵיתְךָ, וְאֵל תִּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה. בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ, קַל וְחֹמֵר בְּאִשְׁתְּ חִבְרוֹ.
מִכָּאֵן אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל זְמַן שְׂאָדָם מִרְבֵּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה, גּוֹרֵם רָעָה
לְעַצְמוֹ, וּבוֹטֵל מִדְּבַרֵי תּוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֶנָם:

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנֹתָאֵי הָאֲרַבָּלִי קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אָמַר,
עֲשֵׂה לָךְ רַב, וּקְנֵה לָךְ חֵבֵר, וְהָיִי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת:

(ז) נֹתָאֵי הָאֲרַבָּלִי אָמַר, הִרְחַק מִשְׁכַּן רָע, וְאַל תִּתְּחַבֵּר לְרָשָׁע,
וְאַל תִּתְּיָאֵשׁ מִן הַפְּרַעְנוֹת:

(ח) יְהוּדָה בֶּן טַבָּאִי וְשִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח קִבְּלוּ מֵהֶם.
יְהוּדָה בֶּן טַבָּאִי אָמַר, אַל תַּעַשׂ עֲצָמָךְ כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִין. וּבְשִׂיחֵי
בְּעֵלֵי דִינִין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁעִים. וּבְשִׁנְפֻטָּרִים
מִלְּפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּזָבָאִין, כְּשִׁקְבָּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:

(ט) שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח אָמַר, הָיִי מְרַבֵּה לַחֲקוֹר אֶת הָעֵדִים, וְהָיִי זֹהִיר בְּדַבְרֶיךָ,
שְׁמָא מִתּוֹכֶם יִלְמְדוּ לְשִׁקֵּר:

(י) שִׁמְעִיָּה וְאַבְטָלְיוֹן קִבְּלוּ מֵהֶם. שִׁמְעִיָּה אָמַר, אֲהוּב אֶת הַמְּלָאכָה, וּשְׁנָא
אֶת הָרַבָּנוּת, וְאַל תִּתְּוֹדַע לְרָשׁוֹת:

(יא) אַבְטָלְיוֹן אָמַר, חֲכָמִים, הִזְהָרוּ בְּדַבְרֵיכֶם, שְׁמָא תַּחֲוּבוּ חוֹבֵת גְּלוּת
וְתִגְלוּ לְמָקוֹם מִים הָרָעִים, וַיִּשְׁתּוּ הַתְּלַמִּידִים הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וַיְמוֹתוּ, וְנִמְצָא
שֵׁם שְׁמַיִם מִתְּחִלָּל:

(יב) הֵלֵל וְשִׁמְאִי קִבְּלוּ מֵהֶם. הֵלֵל אָמַר, הָיִי מִתְּלַמִּידֵי שְׁלֵ אֲהָרֹן, אוֹהֵב
שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה:

(יג) הוּא הָיָה אָמַר, נִגְדַּ שְׁמָא, אֲבָד שְׁמָה. וְדָלָא מוֹסִיף, יִסִּיף. וְדָלָא יִלִּיף,
קְטָלָא חֵיב. וְדָא שְׁתַּמְשׁ בְּתַגָּא, חֵלְף:

(יד) הוּא הָיָה אָמַר, אִם אֵין אָנִי לִי, מִי לִי. וּבְשִׁאֲנִי לְעֲצָמִי, מָה אָנִי. וְאִם לֹא
עֲבָשִׂי, אֵימָתִי:

(טו) שְׁמָאִי אָמַר, עֲשֵׂה תוֹרָתְךָ קְבֵעַ. אָמַר מְעַט וְעֲשֵׂה הַרְבֵּה, וְהָיִי מְקַבֵּל
אֶת כָּל הָאָדָם בְּסִבְרַת פְּנִים יְפוֹתֵי:

(טז) רבן גמליאל היה אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אמות:

(יז) שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא

(יח) רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח), אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

מסיימים את לימוד המשניות במשנה ט"ז ממסכת מכות פרק ג'

רבי חנניא בן עקשיא אומר;

רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר; (ישעיהו פרק מ"ב פסוק כ"א) ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר: (מכות ג', ט"ז)

פרקי אבות (פרקים א, ב) / הרב אורי שרקי

פתיחה

אנו נעסוק בעיון במספר משניות של מסכת אבות, וזאת משום שמסכת אבות עוסקת בענייני מוסר שמהווים יסוד ללימוד התורה. הרי אנחנו עסוקים כל השנה בענייני תורה, ולפעמים אנו עלולים לשכוח את היסוד הקודם ללימוד התורה, שבלעדיו לא תיתכן תורה, והוא המוסר – כלומר מידות טובות – ערכים. אמרו רבותינו בויקרא רבא (פרשה ט): "דרך ארץ קדמה לתורה עשרים ושש דורות", ללמדנו שאי אפשר לגשת לתורה, בלי בסיס של מוסר אנושי פשוט, טבעי, יסודי, ששורשו בתרבות הכללית של האדם, ובמצפוננו הפנימי. אם היסוד הזה חסר, אם אין מידות טובות לפני העסק בתורה, לא ייתכן שהתורה תתקן את האדם. טעות מצויה היא אצל בני האדם לחשוב, שגם אם יש חס וחלילה מידות מקולקלות, הרי שלימוד התורה וקיום המצוות, יישרו את האדם ויעשו אותו מוסרי. טעות חמורה זו יכולה להביא לידי כך, שאדם יתקלקל יותר ויותר. הרי אמרו רבותינו: "זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות" (יומא עב:).

לדוגמא: ניקח אדם שאינו מבין באופן מוסרי מדוע רע הדבר לדבר לשון הרע. כאשר אדם כזה יבוא ללמוד הלכות לשון הרע, הרי שייפגש במקרים שבהם לפי ההלכה אסור לדבר לשון הרע. ומקרים שבהם מותר לדבר לשון הרע, ולפעמים ישנם גם מקרים קיצוניים שבהם מצווה להודיע את רעתו של חברו. אדם כזה יהפוך להיות המומחה העולמי לכל המקרים שבהם מותר לדבר לשון הרע, וימצא לעצמו, דרכים לדבר לשון הרע יום ולילה בלי לעבור על ההלכה. אמנם על ההלכה לא יעבור אבל מידות רעות בנפשו בוודאי שיקנה. ולכן מן הראוי לעסוק הרבה ביסודות של מסכת אבות במיוחד בדורנו על מנת שהתורה תהיה לברכה, ולא להפך חס ושלום. ייתכן שתפקיד כזה נטלה על עצמה החברה, המכונה חילונית בימינו, שמכיוון שאיננה רואה בתורה נורמה מחייבת, ואינה מקיימת את המצוות אלא לפי האות עיניה, הרי שעל מנת לייצב את החיים, בחרה

לעצמה את ערכי המוסר בתור יסוד קיומה. יתכן שיש כאן איזו שהיא השגחה היסתורית, הבאה להשלים את החסר בזהותנו הישראלית, על ידי קניית מידות דרך ארץ, דווקא בדורנו, כדי שהתורה המתחדשת בשלמותה בארץ ישראל תהיה שלימה.

אמרו רבותינו: "האי מאן דבעי למהווי חסידא לקיים מילי דאבות" (ב"ק ל.) – מי שחפץ להיות חסיד עליו לקיים את מה שנאמר במסכת אבות (ומכאן השם "חסדי אבות"). התלמוד מוסיף שישנן עוד שתי דעות שצריך לקיים: "מילי דברכות" כלומר את הנאמר במסכת ברכות, ו"מילי דנזיקין" הנאמר במסכת נזיקין. שמא יש כאן מחלוקת, שהרי מסכת ברכות עוסקת בעניינים שבין אדם למקום, ומסכת נזיקין בעניינים שבין אדם לחברו. ומסכת אבות בעניינים שבין אדם לעצמו? אלא שבאמת אין כאן מחלוקת לגבי מהות המוסר. כל השאלה היא רק איפה האתגר העיקרי? מי שאומר שבין האדם למקום הוא העיקר, אין זה שבין אדם לחברו איננו מוסרי – איננו בכלל המוסר, אלא שהדבר הוא מובן מאליו. בין האדם לחברו זה פשיטא שצריך לקיים. גם בין אדם לעצמו, אבל בין אדם למקום זה יותר קשה. וכך כל אחד ואחד מחכמי ישראל לפי נטייתו האישית ראה את האתגר העיקרי באחד משלשת התחומים. אך ברור שהמוסר השלם לפי היהדות הוא – באיזון האמיתי, בהשלמה בין שלשת התחומים, של שלמות היחסים בין האדם לחברו, בין האדם למקום ובין האדם לעצמו.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאמַר: וְעַמְּךָ כָּל־צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְּפָאֵר:

במסגרת עיוננו במסכת אבות, נסקור הפעם כמה הערות במשנה הראשונה הנאמרת לפני קריאת פרקי אבות, והיא המשנה הראשונה של פרק עשירי שבמסכת סנהדרין פרק "כל ישראל" או פרק "חלק". "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר". משנה מפורסמת זו מעוררת הרבה מאד קשיים.

ובכן מה פרוש הדברים שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא? והלא המשנה בעצמה מוסרת לנו לאחר מכן רשימה של אנשים שאין להם חלק לעולם הבא, והם מישראל: "ואלו שאין להם חלק לעולם הבא..."? פרושים רבים נאמרו, אלא שאם נהיה צמודים לפשט, נהיה מוכרחים לומר כך: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, בין אלה שיש להם חלק ובין אלה שאין להם חלק. כי הרי בסופו של דבר הסגולה הישראלית מכריחה את האדם באיזו שהיא צורה להגיע לחיי העולם הבא, הן ע"י ייסורים הן ע"י גלגולים אבל בסופו של דבר כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. וזהו עומק הכוונה של הברייתא במסכת סנהדרין האומרת שגם אלה שנאמר במשנה "שאיין להם חלק לעולם הבא", בכל זאת מצאו להם איזו שהיא זכות, ובסוף הגיעו לחיי העולם הבא. אם כן מדוע נאמר "אלו אין להם חלק לעולם הבא"? יש להבחין בין דברים פדגוגיים חינוכיים הנכתבים במשנה, ובין דברים נסתרים הנאמרים ע"י "דורשי רשומות" – בברייתא. "דורשי רשומות" הם אלה הקוראים בין השורות, והרואים שלכל אחד מישראל יש באמת שייכות לנצח – יש חלק לעולם הבא.

אלא שיש כמובן להרחיב את הדברים. כיצד יש לכל אחד מישראל חלק לעולם הבא? לא נאמר כל אחד מישראל יש לו חלק לעולם הבא, אלא נאמר "כל ישראל". האומה בכללה – האומה הישראלית, היא אומה השייכת אל הנצח. כל אחד ואחד באופן פרטי – יכול ליישם בחייו הפרטיים את מה שמתחייב מתוך שייכותו אל האומה, יכול גם שלא ליישם. אבל האומה בכללה, כישות היסתורית, שייכת אל הנצח. לעומת אומות העולם, שְׁכִישוֹת היסתורית אין להם חלק בנצח. כמו שאמרו בגמרא (ירושלמי שביעית פ"ד הל"ג) על הפסוק "ולא אמרו העוברים ברכת ה' עליכם" (תהילים קכט 8) – מי הם העוברים? אלו אומות העולם שעוברים מן העולם, לעומת עם ישראל שאינו עובר מן העולם. ולכן כל ישראל כאומה ככלל, יש להם חלק לעולם הבא – ועל זה נאמר "שנאמר 'ועמך כולם – צדיקים'". כשהם כולם ביחד אז הם צדיקים. כשכל אחד ואחד מישראל הוא לבדו אז הוא או צדיק או בינוני או רשע. אבל עמך

כולם כישות קולקטיבית יש להם חלק לעולם הבא – כולם צדיקים. וזהו יסוד הדברים שנאמרו על ידי רבינו אברהם אזול"י בספרו חסד לאברהם. ש"כל הדר בארץ ישראל יש לו חלק לעולם בא", "כל הדר בארץ ישראל הוא צדיק", הכיצד? הלא אנו רואים שיש גם בארץ ישראל, גם צדיקים וגם פחות צדיקים? אלא מצד שייכותו אל המציאות הכללית של האומה, הרי הוא צדיק.

אם כן משנה זו היא אופטימית מאד. היא אומרת: 'כל אחד מישראל יש לו חלק לעולם הבא'. ורק אם הוא יתאמץ מאד הוא יכול להפסיד את חלקו. מה שאין כן בתפיסה ההפכית לנו, התפיסה הנוצרית, האומרת שכל אדם יש לו חלק לאבדון, ואם קורה נס הרי יש לו חלק לעולם הבא. גישה פסימית זו הטביעה את חותמה על כל העולם הנוצרי ועל העולם המערבי בכללו.

אז מה יהיה עם אומות העולם? כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ומה עם אומות העולם? דרך ישראל יש חלק לעולם הבא לכל האנושות כולה, שהרי ההיסטוריה שלנו תמיד התרחשה במוקדי התרבות הגדולים. תמיד כשקמה תרבות גדולה על אף שידענו שאחריתה עדי אובד, אבל משהו מאותה תרבות החולפת מן העולם, נשאר בזיכרון של האומה הישראלית. מצרים העתיקה שמרה משהו מעצמה דרך עם ישראל. אשור, בבל, רומא, יון, אמריקא, כל אלה שומרים את הניצוץ האמיתי הראוי, הקדוש שלהם, דרך מה שעם ישראל משמר מהם. ודרך ישראל יש לכל האנושות חלק לעולם הבא.

אשריהם ישראל – שמזכים את כל הדבקים בהם – בחיי נצח.

משנה מסכת אבות פרק א

(א) מִשָּׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינִי, וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וִיהוֹשֻׁעַ לְזִקְנִים, וְזִקְנִים לְנָבִיאִים, וְנָבִיאִים מִסֵּרָה לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה.

אנו נמשיך בעיוננו במסכת אבות, וניגש אל המשנה הראשונה של הפרק הראשון. משנה מפורסמת זו עומדת בסתירה לשמה של המסכת. המסכת נקראת "מסכת אבות" ואבותינו הם: אברהם, יצחק ויעקב, "אין קוראים אבות אלא לשלשה והם אברהם יצחק ויעקב" (ברכות טז:), ואילו המשנה פותחת ב"משה קיבל". משה איננו מן האבות, אלא הוא מרבתינו – "משה רבינו" ולא משה אבינו. אלא שכאן רצו חכמינו לרמוז כנראה רמז עמוק ביותר. כל תורת משה היא על יסוד תורת האבות. משה הוא הרב – הוא נותן את התורה, אבל הוא נותן את התורה לא לסתם בני אדם, אלא למי שהזהות שלו היא הזהות של בני אברהם יצחק ויעקב.

ובזה רצו רבותינו לומר שהתורה היא שנייה לישראל – ישראל קדמו לתורה (ב"ר א ד). אע"פ שהתורה חשובה מאד וישראל חשובים מאד, אבל אם ייווצר מצב שבו תעמוד סתירה בין הקיום הישראלי לבין התורה, הרי שהקיום הישראלי קודם, והתורה תידחק הצידה. כפי שקרה למשה בעצמו כאשר ירד מהר סיני עם לוחות הברית בידו, ובלוחות הברית נאמר "לא תעשה לך פסל וכל תמונה" (שמות כ 4), והנה ישראל עשו פסל ותמונה. אם יוותר לישראל הרי פוגע בתורה, ואם לא יוותר לישראל אמנם התורה תישאר, אבל עם ישראל, חלילה, יכלה. בחר משה לשבור את הלוחות ולא לכלות את ישראל. ועל זה נאמר שמה הוא בן עם-רם, לעומת אבינו הראשון אב-רם שהוא היה רם מצד עצמו, הוא היה אב גדול – אב-רם. לעומת זה כל גדולתו של משה נשאבת מהאומה הישראלית. הוא בן לעם רם ולא בעל ערך מצד עצמו, כפי שנאמר ברש"י במפורש על הפסוק: "לך רד כי שיחת עמך" (שמות לב 7) – "לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם", כיוון שהם ירדו מדרגתם אף אתה יורד ממדרגתך. אם כן שקול משה כנגד כל ישראל, וכל התורה כולה יסודה במידות הישראליות, ועל

כך כאשר אדם בא וניגש ללמוד את תורת משה, עליו קודם כל להידבק באהבה, באופי של האומה הישראלית, לאהוב את היהודים להתחבר אל דרכיהם ומתוך כך יוכל לקבל את תורת משה.

נאמר במשנה: משה קיבל – ומסרה. "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע". "ויהושע לזקנים" – לא נאמר ויהושע מסרה לזקנים, ובן "זקנים לנביאים", ורק אחר כך נאמר עוד פעם "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". אם כן יש כאן רמז לכך שהתורה עברה איזו שהיא הורקה מכלי אל כלי. ממש ליהושע – זאת נפילה, ממקבל התורה אל מי שנמסר לו ראשונה. תורת משה היא של משה בלבד. רק משה יכל לשנות הלכות. מכאן ואילך התורה אינה ניתנת לשינוי. אבל מיהושע לזקנים ומזקנים לנביאים אין התורה עוברת שינוי. אע"פ שהכלי משתנה, אבל אותה תורה היתה בימי השראת השכינה בתקופת השופטים ובתקופת הבית הראשון. זאת אותה תורה כפי האופי הקדום שלה. מה שאין כן מאז הפסקת הנבואה, כביכול ישנה נפילה נוספת "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה", ומכאן ואילך התורה שלנו. אנחנו כיום לומדים את התורה בגירסתה השלישית. לא בגרסא של משה ולא בגרסא שהיתה מקובלת אצל הנביאים, אלא בגרסא שאחרי הפסקת הנבואה, וכל חותמה של התורה כולה, כל התורה מוטבעת בחותם של הלימוד השכלי הבא לשחזר את התורה כפי שהיתה בתקופת הנבואה. אם כן תפקידנו היום בלימוד התורה הוא להשתמש בשכל כדי להבין, מה שלאבותינו היה ברור בדרכי ההתגלות הנבואית. ומכאן החשיבות הגדולה בדייקנות השכלית, כשכל תפקידה היא לברר מה היתה כוונתם של הדברים האלה בזמן שהנביאים אמרו אותם.

אנו נמשיך בעיונו במסכת אבות, ונמשיך בעיון במשנה הראשונה של הפרק הראשון. נאמר: "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים וכו'". דבר זה, לכאורה, עומד בסתירה עם מקור אחר בחז"ל במסכת ערוביין (נד:), שם נאמר שמשה היה נותן את התורה לאהרון, לאחר מכן לאהרון ובניו ופנחס, ולאחר מכן לאהרון, ובניו ופנחס,

ולשבעים זקנים, ולאחר מכן לאהרון, ובניו ופנחס, לשבעים זקנים ולכל ישראל, ואין שם זכר לכך שהתורה נמסרה ליהושע.

ומצד האמת אין פה סתירה. מדובר על שני סוגים שונים של התורה עצמה. אותה תורה מופיעה בשני צינורות. יהושע הוא מלך, והתורה שהוא מקבל היא תורת המלכות – תורה פוליטית, והיא שונה בכמה פרטים ובדרכי גישה, מהתורה הנמסרת אל הכהנים שהם אבות המסורת של התורה שבע"פ הנמסרת אל הרבנים. לכן נוכל למצוא לפעמים שינויים באופן שבו מלכי ישראל הבינו את פסוקי התורה לבין האופן שבו הפסוקים מפורשים בתלמוד.

למשל בפרשת כי תצא נאמר: "לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות" (דברים כד 18). הפסוק הזה מפורש בגמרא במסכת סנהדרין (כז:), כיסוד ההלכה לפיה אסור לאב להעיד – או בעד או נגד בנו, ואסור לבן להעיד בעד או נגד אביו בבית הדין. זוהי הלכה פנימית לבתי המשפט. ואילו בספר דברי הימים רואים שהמלך אמציה הבין את הפסוק הזה באופן אחר לגמרי. הרי כאשר התחזק במלכותו, נאמר שם שהכה את המכים את המלך אביו "ואת בניהם לא המית, כי, ככתוב בתורה בספר משה אשר צוה ה' לאמר: לא ימותו אבות על בנים ובנים לא ימותו על אבות" (דה"י ב' כה 4). אם כן ראה אמציה בפסוק הזה, יסוד בהדרכה בדיני מלכות, בדרכי הפוליטיקה הפנימית של האומה, ולא כפסוק הדין בעניינים שבבית הדין. שמא חכמי ישראל לא הכירו את הפסוק, חלילה?! אלא שהבינו שיש לכל פסוק בתורה שתי משמעויות. משמעות שנוכל לקרוא לה "רוח הדברים" לעומת המשמעות "ההלכתית של התורה שבע"פ", הבאה לידי ביטוי בהלכות של התלמוד ושל ה"שולחן ערוך". ועל זה נאמר בתורה בפרשת שופטים שמלך ישראל צריך לקרוא תדיר בספר התורה, שנאמר "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" (דברים יז 19). לכאורה מה החידוש בכך שמלך ישראל קורא בתורה, הרי כל אחד מאתנו קורא בתורה? אלא שאנו קוראים בתורה דרך המשקפיים של התורה שבע"פ, בהדרכה של חיי הפרט, של כל יהודי, או של כל קהילה יהודית, או כל בית כנסת, או כל

בית מדרש. לעומת מלך ישראל שעליו לקרוא את הפסוקים במקורם, לא דרך המשקפיים של התורה שבע"פ, אלא דרך הרוח הכללית של התורה שבכתב.

וזו היא התורה שנמסרה ליהושע. "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" את תורת המלכות מסר ליהושע, והיא יותר קרובה לשאלות של מוסר מאשר לשאלות של הלכה. ולכן בראשיתה של המסכת העוסקת בהלכות המוסר מוזכרת דווקא התורה שנמסרה ליהושע ולא התורה שנמסרה אל הכהנים.

גם שאלה גדולה היא, איך לומדים את התורה הזאת? לכאורה דרך הדבקות ברב המלמד אותה. "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים" אז היה ראוי שהמשנה תפרט מי הם הזקנים ומי הם הנביאים, כפי שעשתה מאנשי כנסת הגדולה ואילך, שאמרה לנו שמעון הצדיק, אנטיגונוס איש שוכו וכו'. אלא שכוונת המשנה הייתה לומר שבזמן הנביאים ובזמן הזקנים אין התורה נתונה אצל אדם פרטי, היא נמסרת לכלל, היא נמסרת לזיקנה, היא נמסרת לנבואה בכללה, וכל הראוי לשמוע שומע. מה שאין כן מאז הפסקת הנבואה, שהתורה נתונה אצל הרב עצמו ומוטבעת בחותם של אישיותו הפרטית. ולכן דווקא דרך הדבקות, השימוש של תלמידי חכמים – הדבקות באותו חכם, התורה מתקבלת. מה שאין כן התורה של המוסר הכללי – של יהושע והזקנים, דבר זה נשאב מתוך דבקות בכלל ישראל ובדרכי התנהגותם.

הם אמרו שלשה דברים, הוו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה:

בסוף המשנה הראשונה של הפרק הראשון, נאמר על אנשי הכנסת הגדולה, 'הם אמרו שלשה דברים: הוו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סיג לתורה'.

המפרשים מטפלים בשאלה: מדוע נקראה קבוצת החכמים הגדולה הזאת בשם 'אנשי כנסת הגדולה'. במה היא גדולה? מביא רש"י (על פרקי אבות) כדברי חכמים (יומא סט:): שנקראו 'גדולה', משום 'שהחזירו עטרה ליושנה', שמשה אמר בספר דברים (י' יז) 'הא-ל הגדל הגבר והנורא', בא ירמיה ואמר: 'גויים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו?!', ולכן אמר הא-ל הגדול והגבור. בספר ירמיהו (ל"ב יח) ישנה תפילה מפורסמת שבה הנביא אומר על הקב"ה שהוא 'הא-ל הגדול והגבור' ואינו אומר 'הנורא'. דניאל ראה את ישראל מפוזרים בין האומות אמר: 'איה גבורותיו?!', לכן בתפילותיו (ט' ד) אומר: 'הא-ל הגדול והנורא' ואינו אומר 'הגבור'. אנשי כנסת הגדולה אמרו: אפשר כבשה אחת בין שבעים זאבים ולא נטרפה?! (ע"פ תנחומא תולדות ה'), הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, ולכן אמרו בספר נחמיה (ט' לב) 'הא-ל הגדול הגבור והנורא'.

וכאן יש מקום לתמיהה גדולה. וכי ירמיהו ודניאל אינם יודעים שדברי משה אמת?! וכי אנשי כנסת הגדולה זקוקים לעובדה היסטורית כדי לאשר את דברי משה?! ומבלי זה לא היו אומרים גדול, גבור ונורא?! אלא שמכאן אנחנו לומדים יסוד גדול בתפילה, והוא שאין האדם ראוי ורשאי להגיד דבר, שאין הוא מרגיש אותו גם אם הוא מאמין בו. בוודאי שירמיהו ודניאל ואנשי כנסת הגדולה האמינו בדברי משה. כי ידעו שמשה אמת ותורתו אמת. אבל מכיוון שלא הרגישו את הדבר, לא היו רשאים לאומרו. לכן הם 'אנשי כנסת הגדולה' משום שהם ראו – היה להם משקפיים כדי לראות בהיסטוריה, את אימות דבריה של נבואת משה. בזה הם גדולים באמת, ומכאן והילך, תורת משה הופכת באמת להיות נחלת כלל ישראל דרך תפילותיו.

הם אמרו שלשה דברים: 'הו מתונים בדין' – כנגד המדה של גדול, 'זהעמידו תלמידים הרבה' – כנגד המדה של גבור, 'זעשו סיג לתורה' – כנגד המדה של נורא. כאן המקום לברר. גדול גבור ונורא – שלשת המדות האלה של הקב"ה כוללות לפי התלמוד במסכת ברכות (לג:) את כל השבחים הניתנים להאמר על ידי האדם על הבורא יתברך. והם משום

שהקב"ה מנהיג את עולמו בשלש מדות: בחסד, בדין וברחמים. בחסד – התפשטות החיים, בדין – צמצום החיים וברחמים – היישוב בין החסד לבין הדין.

הוא מתונים בדין – זה מדת החסד. כשאדם כל כולו נותן את עצמו כאשר הוא בא לשפוט את חברו. 'מתונים' מלשון מתנה. היו כביכול נותנים את עצמכם במשפט שבו אתם דנים את חברכם. זו מדת מסירות נפש – של חסד גמור, ללא גבול. 'זהעמידו תלמידים הרבה', כדי לבר את השמועה בצורה מדויקת, זו מדת הדין המגבילה את דברים. 'ועשו סיג לתורה' כדי להעמיד אותה על תלה – התורה זקוקה לסייגים על מנת שהיא לא תובן בצורה לא נכונה מעבר לכל פרופורציה, וגם אל מנת שלא תיפול – שיתקיימו דבריה.

דווקא על ידי שלושת ההדרכות החשובות האלה, של רבותינו אנשי כנסת הגדולה יכלה התורה להמשיך להתקיים, גם אחרי הפסקת הנבואה, כשהם הדריכו אותנו שכל אדם המקבל את התורה ינהג בשלשת המדות האלו: במידת החסד – ע"י שיהיה מתון בדין, ובמדת הדין – ע"י שיעמיד תלמידים הרבה, ובמדת הרחמים – ע"י עשיית סיג לתורה.

(ב) שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים:

המשנה השניה של הפרק הראשון ממסכת אבות עוסקת בדבריו של שמעון הצדיק, שהיה "משיירי כנסת הגדולה". שמעון הצדיק, כך מפורש במקורות שלנו, היה כהן גדול. והוא היה כהן גדול אחרי עזרא. דרך אישיותו באה לידי ביטוי כל התקופה של בית שני, שבה התהוותה התורה שבע"פ בסגנון הידוע לנו במשנה. שמעון הצדיק היה המנהיג הפוליטי של האומה, והוא גם היה כהן גדול. לעומת זה בימי בית ראשון, המנהיג הפוליטי של האומה, היה המלך, ולא הכהן הגדול, ודבר זה אופייני מאד לשינוי שעבר עם ישראל מאז הפסקת הנבואה. בימי הנביאים, הקב"ה שוכן בכלל, בסטרקטורה הפוליטית, ולכן גם כשנאמרים דבריו של נביא

הם נסמכים אל המלך המולך באותם הימים. "חזון ישעיהו בן אמוץ, אשר חזה בימי... (ישעיה א 1) – המלך פלוני. המלך הוא העיקר, דרכו שוכנת השכינה באומה, והנבואה שואבת את כוחה מן המלכות.

לעומת בית שני, שבו כמעט ולא הייתה עצמאות מדינית, הרי שהתגלות הבורא הייתה דרך האישיות הפרטית, וזאת היא עבודתו של הכהן, הכהן המחנך את הפרט לקדושה וטהרה אך אינו מחנך לחיים קולקטיביים. וזהו כל אופיו של בית שני, שבו המלוכה נמסרת בידי הכהונה. הן בתקופת שמעון הצדיק והן בתקופת החשמונאים. כמובן אנו שואפים לאיחוד של שני הכוחות, שקדושת הכלל שהייתה בימי בית ראשון וקדושת הפרט שהייתה בימי בית שני, כלל שהוא צריך לפרט ופרט שהוא צריך לכלל, ויתקיים הדבר במהרה בימינו, בבית שלישי.

אומר לנו שמעון הצדיק: "על שלשה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים": כמובן אין כוונתו של שמעון הצדיק לומר שאחד מאלה מקיים את העולם, אלא דווקא שזקוקים אנחנו לשלשת העמודים האלה ביחד. אם יראה האדם לקיים את העולם רק על העבודה, רק על גמילות חסדים או רק על התורה, הרי שהחריב את העולם. וזאת מדוע? משום שאנחנו זקוקים להתפשטות רבה של חיים, כדי שהעולם יתקיים, ולכן יש צורך בגמילות חסדים. כדי שירבו החיים ולא יצומצמו. מצד שני כאשר החיים מתפשטים יש לזכור מה מקורם שהם באים מאת ה' יתברך, ולכן יש צורך להפריש חלק מן העולם ולהשיבו אל הבורא. וזהו תפקיד העבודה – כלומר עבודת הקורבנות, שבה אנו משיבים את החיים אל מי שנתנם. אנחנו לוקחים בעלי חיים ומחזירים אותם אל הקב"ה. אנחנו לוקחים מן הצומח מנחות, סולת, יין, נסכים ואנו מחזירים את כל מה שהקב"ה נתן לנו – מחזירים לו. וכן מן הדומם. לוקחים מלח "על כל קרבנך תקריב מלח" (ויקרא ב 13), וגם ניסוך המים, ומשיבים אל ה'. כמובן שאם כל העולם כולו היה בנוי על העבודה, אז העולם היה כלה, כי הכל היה שב אל הא-להות, ואם כל העולם היה בנוי על גמילות חסדים

בלבד, גם אז העולם היה כלה, כי הוא היה מתנתק מן הבורא, לכן אנחנו זקוקים גם לעבודה וגם לגמילות חסדים.

אבל מה היא הפרופורציה, מהו השיעור הנכון, היחס האמיתי בין עבודה לבין גמילות חסדים? התורה היא המלמדת אותנו מהו החלק שצריך לתת לגמילות חסדים ומהו החלק שצריך לתת לעבודה. העבודה ממטה למעלה, וגמילות חסדים ממעלה למטה. והדברים מכוונים לנאמר במסכת פאה (פרק א משנה א) "אלו דברים שאין להם שיעור. הפאה, והבכורים, והראיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. אלו דברים שאדם אוכל פרותיהן בעולם הזה והקרן קימת לו לעולם הבא", וכו' וכו', אבל כל הדברים האלו כדי לדעת שיעורם המדויק, שהרי אין להם שיעור, אבל בכל זאת יש לתת להם שיעור, "תלמוד תורה כנגד כולם" – צריך תלמוד תורה כדי לדעת כיצד לעשות גמילות חסדים: כיצד לכבד אב ואם, וכיצד לעשות את כל אותם הדברים המנויים באותה ברייתא. אם כן התורה היא הדבר המיישב בין גמילות חסדים לבין עבודה. ובוודאי אם כן שאי אפשר לתורה בלי עבודה ובלי גמילות חסדים. כי הרי אמרו חכמים (יבמות קט:): "כל האומר אין לו אלא תורה...אפילו תורה אין לו". יה"ר שיהיה לנו גם תורה גם עבודה וגם גמילות חסדים.

(ג) אַנְטִיגֶנוֹס אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמֵעוֹן הַצְּדִיק. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תִּהְיוּ כְּעֹבְדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלֵא הָיוּ כְּעֹבְדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס, וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם: (ד) יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרָדָה וַיֹּסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם. יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרָדָה אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וְעַד לְחַכְמִים, וַהּוֹי מִתְּאַבֵּק בְּעֶפֶר רְגְלֵיהֶם, וַהּוֹי שׁוֹתֶה בְּצֶמָא אֶת דְּבָרֵיהֶם:

(ה) יוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר, יְהִי בֵיתְךָ פְּתוּחַ לְרוּחָה, וַיְהִיו עֲנִיִּים בְּנֵי בֵיתְךָ, וְאֵל תִּרְבֶּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה. בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ, קַל וְחֹמֶר בְּאִשְׁתְּ חִבְרוּ. מִכָּאן אָמְרוּ חַכְמִים, כָּל זְמַן שֶׁאָדָם מְרַבֶּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה, גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ, וּבוֹטֵל מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֶנֶם:

בפרק הראשון של מסכת אבות משנה ה' מובאים דבריו של יוסי בן יוחנן, בן זוגו של יוסי בן יעזר. דבריו של יוסי בן יוחנן הם השלמה לדבריו של יוסי בן יעזר. שהרי יוסי בן יעזר הדריך אותנו, כיצד ללמוד תורה מן החכמים. "יהי ביתך בית ועד לחכמים, והוי מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם", כל אלה הן הדרכות השייכות לבית המדרש. יחד עם זאת יש להשלים את עולמו של האדם מישראל על ידי הדרכות הנוגעות אל בני האדם בכלל. כי אם האדם יבוא לידי מגע עם תלמידי חכמים בלבד, יחסרו לו יסודות בנפש. עליו להכיר את כל הצדדים של האומה. גם תלמידי חכמים, גם עמי ארצות. על כן אומר יוסי בן יוחנן כהשלמה לדברי יוסי בן יעזר: "יהי ביתך פתוח לרוחה". לא רק בית ועד לחכמים אלא כולם יבואו. "ויהיו עניים בני ביתך" שיהיו רגילים העניים לחשוב את ביתך, כביתם. "ואל תרבה שיחה עם האשה".

כאן התם שואל: וכי מה הקשר בין "אל תרבה שיחה עם האשה" לבין "יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך"? דבריו של רבינו מנחם המאירי בעניין זה ראויים לציון. "אל תרבה שיחה עם האשה" – בעניין האורחים. כי הרי כדי שיהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו העניים בני ביתך, אל תרבה על כך, שיחה עם האשה. משום שישנה נטייה טבעית לאשה, שיהיו עיניה צרות באורחים. אבל ברור שהדברים כאן, רחבים יותר, מאשר רק התייחסות לשאלה של האורחים. כי הרי אמרו אחר כך: "באשתו אמרו, קל וחמר אשת חברו. מכאן אמרו חכמים, כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה, גורם רעה עצמו, ובוטל מדברי תורה, וסופו יורש גיהנם". אם כן עלינו להבין כאן את המושג שיחה במובן יותר רחב.

הדיבור האנושי מתחלק אצל חכמים לשני סוגים: שיחה ודיבור. הביטוי "דיבור" מיוחס לדיבורים רציניים, על דברים ערכיים או על דברים נצרכים. מה שאין כן המושג "שיחה" שייך לדברים של מה בכך, להבלים – לשטויות. אמרו חכמים "אל תרבה שיחה עם האשה" אז במה נרבה? יש להרבות בדיבורים. שנושא השיחה – נושא ההידיינות בין בעל לאשתו, יחיו בדברים חשובים: בערכים, בבניין הבית ובכל הצרכים של החיים, ולא

רק בענייני שיחה. אלא שכאן חכמים גם דייקו, לא אמרו 'אל תשוחח עם האשה' אלא אמרו חכמים 'אל תרבה שיחה עם האשה', מכאן שקצת שיחה צריכה להיות. משום שהמערכת הבריאה של החיים בנויה גם מקצת שטויות. יש צורך בין בני זוג, שגם קצת בדיחות הדעת תהיה ביניהם. לכן אף על פי שאין להרבות בשיחה, אבל יש גם צורך במעט שיחה. כמו שלמשל אמרו: "בארבעים ושמנה דרכים התורה נקנית..." "חלק מהם: " במעוט דרך ארץ, במעוט שנה, במעוט שיחה". מכאן היה מדייק רבינו הרב צבי יהודה שצריך קצת שיחה, צריך קצת שנה, צריך קצת דרך ארץ, המעט הזה הם מהדרכים שהתורה נקנית בהם. אלא שאם האדם מרבה בשיחה עם האשה, סימן שהוא סובר שכל היחס שלו אל אשתו, הוא כאל אובייקט משעשע. זהו יחס של זלזול, של בוז כלפי בת הזוג שלו. ולכן אמרו חכמים – אין להרבות בשיחה עם האשה, כי אז כל החיים הפנימיים יכולים להיהרס. האדם גורם רע לעצמו, כל היחס בין אדם לעצמו בטל, ובוטל מדברי תורה – זה כל היחס בין האדם למקום, וסופו יורש גיהנם – זה כל היחס בינו לבין חברו שגם נהרס, כי עולמו שבינו לבין חברו, הופך להיות גיהנם. ולכן עליו להרבות בדברי תורה ולא בדברי שיחה.

(ו) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנִתְאֵי הָאֲרַבְלִי קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אוֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ רַב, וּקְנֵה לְךָ חֵבֵר, וְהוּי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת:

בפרק הראשון של מסכת אבות משנה ו' מובאים דבריהם יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי. אומרת המשנה: "יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם. יהושע בן פרחיה אומר, עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות".

ובכן יש כאן הדרכה של יהושע בן פרחיה כיצד האדם יצליח את חייו. הוא זקוק לשלושה מרכיבים: עשה לך רב – כדי ללמוד ממנו תורה. וקנה לך חבר – כדי שאותה התורה, תהיה בחיים. יש צורך בחבר כדי לחלוק איתו את סודותיו. והוי דן את כל האדם לכף זכות – שהרי כאשר למד האדם הרבה תורה, ויש לו חברים, יש לו נטיה לפסול כל מה שאינו עולמו. יש לו

נטיה לפסול כל מי שאין לו תורה, וכל מי שאינו חברו. לכן אע"פ שעשית לך רב וקנית לך חבר, בכל זאת עליך לדון את כל האדם לכף זכות.

אלא שהביטוי כאן "והוי דן את כל האדם לכף זכות", הוא ביטוי שצריך קצת הרחבה. הרי נאמר "הוי דן את כל האדם", היינו צריכים לומר הווי דן כל אדם. כל האדם – פירוש הדבר שאם אתה דן את האדם מצד אחד של אישיותו, תמיד תמצא צד של חובה. דווקא כשאתה מסתכל על מכלול האדם, דווקא אז אתה יכול לדון אותו לכף זכות. משום שפעמים רבות, כאשר יש לאדם חיסרון בנפש, חיסרון במידות, חיסרון במעשים, לפעמים החיסרון הזה בא להשלים אצלו חיסרון אחר. אלמלא אותו חיסרון, הבולט לעין, ייתכן שהיה מתקלקל ומגיע לגרוע יותר מכך. לכן אמר הרב קוק בספרו מוסר אביך, שכאשר באים להוכיח את חברו, על איזה חיסרון המצוי בו, יש להיזהר שלפעמים ע"י התוכחה, יסולק החיסרון אמנם, אך הדבר הזה יפתח פתח לחסרונות גדולים יותר. לכן לא כל תוכחה היא רצויה, לפעמים יש להסתכל על כל האדם בכללו, ואז רואים גם את מכלול חסרונותיו שגם הם מטים את הכל לכף זכות.

אבל יש כאן להרחיב. מי הוא כל האדם? את מי באים לרבות? הרי יכול להגיד 'הווי דן את חברך לכף זכות'. אלא נאמר הווי דן את כל האדם לכף זכות", אפילו את אומות העולם. שאפילו אומות העולם ראוי שיהיה להם רב ויהיה להם חבר. אמנם לא הרי התורה הנלמדת אצל אומות העולם כהרי התורה הנלמדת אצל ישראל. אבל ברור שגם לאומות העולם יש מסר למסור להם. לכן הווי דן את כל האדם לכף זכות, שגם להם יש שייכות בלימוד חלקים של התורה הנוגעים להם, כדברי ר' מאיר (סנהדרין נט.) שאפילו נוכרי שעוסק בתורה – כלומר בתורה שלו, הרי הוא ככהן גדול, ואל תפסול את כל האדם.

ייתכן גם להוסיף מצד ההקשר, דברים שאמר בזמנו הרב אשכנזי ז"ל: "עשה לך רב וקנה לך חבר, והווי דן את כל האדם לכף זכות" אפילו את הרב ואפילו את החבר. משום שמפני קורבתו של האדם אל רבו, וקורבתו

של האדם אל חברו, הרי קל לו יותר לראות את פגמיהם, ולכן באה המשנה ומדריכה – גם ממי שקבלת תורה, ואתה מרגיש בחובה כלפיו משום שיש לך איזו שהיא נחיתות מוסרית כלפי מי שנתן לך, אעפ"כ אל תמרוד בו. משום שישנה נטיה טבעית של האדם למרוד במי שעשה לו טובה. על כן נאמר "עשה לך רב וקנה לך חבר, והווי דן את כל האדם" גם מי שכלפיו יש לך חובות תדון אותו לכף זכות.

(ז) **נְתַאי הָאֲרַבְלִי אוֹמֵר, הִרְחַק מִשְׁכַּן רָע, וְאֵל תִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע, וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפְּרַעֲנוֹת:**

בפרק הראשון של מסכת אבות משנה ז' מובאים דבריו של נתאי הארבלי, בן זוגו של יהושע בן פרחיה. "הרחק משכן רע, ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפרענות". הדברים האלו של נתאי הארבלי שבאים להזהיר אותנו מהתחברות אל רשעים, הם הצד השני של המטבע של דברי יהושע בן פרחיה במשנה הקודמת "הוי דן את כל האדם לכף זכות". שכן ישנן שתי הנהגות לאדם: אם מסוגל האדם לדון את כל האדם לכף זכות, הרי שהתוצאה מכך היא שאין רשעים. ואז מי שמסוגל לדון את כל האדם לכף זכות, עליו לא נאמרה האזהרה "אל תתחבר עם הרשע", שהרי אצלו אין רשע. כי לימוד הזכות שאותו אדם מלמד, עושה אותו לאדם אקטיבי, פעיל, ולכן אין לו שום צורך בהתגוננות, שהרי הוא תמיד בהתקפה. התקפה של זיכוי הרשעים – הפיכתם לצדיקים. מה שאין כן, מי שאין לו כח כזה, מי שכוחו כח חלש, והוא משופע מן החברה, עליו נאמר: "אל תתחבר לרשע", וההבדל הוא כהבדל שבין שני צדיקים מימי קדם: אברהם ולוט.

אברהם היה צדיק פעיל, כל מקום שבו אברהם הגיע הוא הפך את הפושעים לצדיקים, משום שאברהם היה חי בעולם שכולו "סדום ועמורה", לכן לא הייתה לו ברירה, כדי להיות צדיק היה עליו להיות היוזם, ולהתחבר לרשע ולהופכו לצדיק. מה שאין כן לוט, שהיה צדיק חלש יותר, היה צריך לחיות במחיצתו של צדיק גדול ממנו, במחיצתו של אברהם.

ודווקא הזדקקותו ללכת לתקן את אנשי סדום ועמורה, היא זו שהפילה אותו.

אם כן המשנה הזו באה להזהיר, אם אינך כיהושע בן פרחיה, המסוגל לדון את כל האדם לכף זכות, אם כן הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע, ואל תתיאש מן הפורענות, שיכולה להגיע על ידי הרשע.

כיוצא בדברים האלו אמר הרב קוק בזמנו באגרתו המפורסמת אגרת ה"תקנה" (תקנ"ה), שנשלחה אל גאון עולם הרידב"ז. שם הרב מגולל את כל שיטתו בדבר קרוב רחוקים, שם גם מסביר הרב, ששיטתו זו של קרוב הרחוקים, וחשיפת הסגולה הפנימית שבהם, איננה נחלת כל אדם. וכך הם דבריו: "נשמות כאלו, אם יזדקק לקרב אותם, מי שאין בו דעה עמוקה של טביעת עין, לדעת לחלק בין הצד הסגולי הפנימי הקדוש שבהם, ובין הצד הבחירי המקולקל שבהם, שהוא מקיף את נפשם כחוחים וקוצים הסובבים שושנה, הוא יוכל להתקלקל הרבה ח"ו, וללמוד ממעשיהם, ולהידבק בצד הרע שבהם, והוא – מחויב להתרחק מהם, והשי"ת נותן בלבבו רצון זה, ומחשבה זו של שנאה ושל התרחקות, כדי שלא יבולע לו".

אם כן יש פה לימוד זכות נפלא של הרב קוק, על אלה ששונאים את החילוניים. הם שונאים מפני חולשתם, הקב"ה רוצה להציל אותם, שהרי אם הם לא ישנאו הרי שגם הם בעצמם יפלו בפח של החילוניות. וברחמיו הרבים הציל אותם הקב"ה ע"י תרופה מרה שהיא תרופת השנאה. כמובן רצוי שכל אחד ששאף להיות במדרגת אותם הצדיקים שאינם זקוקים לתרופות רעות כאלו, אלא אדרבא להיות ממזכי הרבים, להיות מי שיודע לגלות בכל אחד את צד הזכות שבו, וממילא כבר לא יהיו רשעים ולא נזדקק להדרכה של "אל תתחבר עם הרשע".

(ח) יְהוּדָה בֶּן טַבְּאִי וְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטְח קִבְּלוּ מֵהֶם. יְהוּדָה בֶּן טַבְּאִי אוֹמֵר, אַל תַּעַשׂ עִצְמוֹת בְּעוֹרְכֵי הַדִּינִין. וּבְשִׁיחָיו בְּעַלֵּי דִינֵין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁעִים. וּבְשִׁנְפֹּטָרִים מִלְּפָנֶיךָ, יִהְיוּ בְּעֵינֶיךָ כְּזֹפְאִין, כְּשִׁקְבָּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין:

בפרק הראשון של מסכת אבות, משנה ח' שנינו: "יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר, אל תעש עצמך כעורכי הדינין. וכשיהיו בעלי דינים עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים. וכשנפטרים מלפניך, יהיו בעיניך כזכאין, כשקבלו עליהם את הדין".

פשוטה היותר פשוט של המשנה, שזו אזהרה לדיין, שהדיין אינו צריך לעשות עצמו כ"עורכי הדיינים" אלא הוא צריך לראות את דברי בעלי הדין בצורה האובייקטיבית ביותר שיכולה להיות. כמו כן זו אזהרה לכל אדם לא להשיא עיצות לחברו, מה לטעון בדין באופן שיהיה זה נגד היושר, כדרכם של עורכי דיינים, שעניינם ללמד את האדם, כיצד במידה מסוימת לשקר, או להעלים את האמת. אם כן "אל תעש עצמך כעורכי הדינין".

אם כי יש מקום לדייק. אל תעש עצמך כעורכי הדינין, כלומר אל תהיה כלפי עצמך כעורכי הדיינים. זאת אומרת שתשתדל למעט את חטאתך. לומר שבעצם כל מה שאני עושה הוא לא כך נורא. שהרי כבר לימדנו יהושע בן פרחיה ש"צריך לדון את כל האדם לכף זכות", ייתכן שאדם ישתמש במידה הטובה הזו, שלדון את כל האדם לכף זכות, וגם את עצמו לכף זכות, שישתמש במידה הזו באופן רע. זאת אומרת שבמקום למצוא את צד הזכות שבמעשיו, ינסה לזכות את מה שאי אפשר ללמד עליו זכות. וזה נאמר: "אל תעש עצמך" – על עצמך – אל תהיה כעורכי הדיינים.

בכלל יש הדרכה כללית של מידת הדין, והיא ש"אין מרחמין בדין" (כתובות פד.), כאשר האדם עסוק במשפט, אין מקום לויתורים. יש מקום לויתורים לפני המשפט. יש מקום לתיקונים אחרי המשפט. למשל ידוע שכאשר יש צורך לשפוך יותר מידי דמים, כיוון שמתרבים הרוצחים, אזי הסנהדרין מפסיקה לדון דיני נפשות. כיצד היא עושה? היא יוצאת מלשכת הגזית. אבל אם נזדמן לסנהדרין היושבת במקומה – היושבת בלשכת הגזית, לדון מיתה בכל יום, הרי היא הורגת בכל יום. משום הכלל ש"אין

מרחמים בדין". אלא שגם כאשר הדין נעשה, יש לדאוג לתיקון תופעות הלזואי של הדין. נאמר בתלמוד במסכת סנהדרין (ו:): על דברי הכתוב: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו" (שמואל ב', ח), שואל שם התלמוד, כיצד יתכן שדוד עשה גם צדקה וגם משפט? הרי אם יש משפט – זאת אומרת מידת הדין, אין צדקה – אי אפשר לרחם, ואם צדקה למה דין? ושם נאמרו מספר תשובות: אחת מהן, שדוד היה נוהג להציע פשרה לבעלי הדין, וזה גם משפט וגם צדקה. ויש מי שאומר שדוד, כשהיה מחייב את העני בדין – היה מחייב אותו ממון, אמנם היה מחייב אותו במשך המשפט, אך אחרי המשפט, דוד היה נותן לו בצדקה את הסכום שהוא חויב. אם כן עשה גם צדקה וגם משפט. והתשובה היותר נשגבה, שנאמר היותר מעמיקה היא, שדוד היה עושה צדקה בעצם העובדה שהיה עושה משפט. כשהיה עושה משפט הרי שהוציא את הגזלה מידי הגנב, אם כן נעשה צדקה עם הגנב שהציל אותו מן הגזלה. אם כן המשפט הוא בעצמו הצדקה. אבל זו מדרגת הכרה, שלא כל אחד מישראל זוכה לה, אבל בע"ה לעתיד לבוא גם נזכה לה.

זה בעצם מה שנאמר כאן: "כשהיו בעלי דינים עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים", כי עליך לעשות משפט. "וכשנפטרים מלפניך", כשכבר נגמר המשפט, עליך לנהוג איתם במידת צדקה, "יהיו בעיניך כזכאיין, כשקבלו עליהם את הדין", ובזה מתקיים היעוד הגדול שנאמר באברהם אבינו: "לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח 19).

(ט) שִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּח אוֹמֵר, הָיִי מְרַבֵּה לַחֲקוֹר אֶת הָעֵדִים, וְהָיִי זֹהִיר בְּדַבְרֶיךָ, שְׂמָא מִתּוֹכֶם יִלְמְדוּ לְשִׁקֵּר:

בפרק הראשון של מסכת אבות, משנה ט' שנינו: "שמעון בן שטח אומר: הוי מרבה לחקור את העדים, והוי זהיר בדבריך, שמא מתוכם ילמדו לשקר". שוב יש כאן אזהרה כפשוטו – אל הדיין. "והוי זהיר בדבריך, שמא מתוכם ילמדו לשקר", שהרי אם תרבה לחקור את העדים, אתה תרבה בדיבורים, אתה תרבה בפרטים, ואז העדים ירגישו לאן אתה חותר וילמדו מתוך דבריך לשקר. כמו כן גם ידוע, שאזהרתו של שמעון בן שטח קשורה

למאורע טרגי, שקרה לו אישית, שבנו היה קרבן לעדות שקר, שהרי לא הרבו לחקור את העדים והאשימו, את בנו של שמעון בן שטח, ברצח, שהוא לא ביצע, ורק אחרי שנידון בנו, התברר שהייתה הכחשה בין העדים. ולכן ראה שמעון בן שטח להזהיר אותנו ו"הוי מרבה לחקור את העדים".

אם כי בוודאי שמוסרים עמוקים יש במסכת הזאת עבור כל אדם גם. שמעון בן שטח אומר לנו: "הוי מרבה לחקור את העדים". מי הם העדים בכלל המציאות? כבר רבו דרשות חז"ל האומרות ששמים וארץ הם עדים באדם. "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" (דברים לב 1), אומר רש"י: "שהם עדים ו'העידה בם את השמים ואת הארץ' ועדים נאמנים מפני שקיימים לעולם, וגם נאמנים להיפרע מן החוטא". אם כן על מה מעידים השמים והארץ? "השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע" (תהלים יט 2). כבר לימדנו הרמב"ם בהלכות יסודי התורה (פ"ב הל"ב), שההתבוננות בפלאי הבריאה בסדר המדוקדק של הקוסמוס, מביא את האדם לאהבת ה' ויראתו, שהרי השמים וכל צבאם הם עדים למציאות הבורא, עדים לגודלו ועוצמתו. אם כן הוי מרבה לחקור את העדים האלה, עליך להתבונן הרבה בבריאה בכללה, כדי שתדע את ריבוננו של עולם. לכן שמעון בן שטח אומר: הוי מרבה לחקור דווקא את העדים האלה. אבל ידוע, שרבים הם בני האדם, שחקרו את מעשה הקוסמוס כולו, התבוננו בעדים האלה, ולא הגיעו מתוך כך לאמונה, ולא הגיעו מתוך כך ליראת שמים. כנראה שיש צורך בתוספת – "והוי זהיר בדבריך". המשמעות של המילה זהיר בעברית יכולה להיות בשני כיוונים: או להיזהר או להיות מזהיר, שדבריך יהיו מזהירים. כלומר כאשר תתבונן בבריאה, תדאג להתבונן בסוג כזה של התבוננות שתרבה זוהר בעולם, שתרבה הרבה אור, שאם לא כן מתוך דבריך על הבריאה ילמדו לשקר, יגיעו לדעות נפסדות. יכולים להגיע לאפיקורסות הפנתאיסטית (המזהה את הא-להים אם היקום), או לאפיקורסות האתאיסטית (השוללת את מציאות הא-להים), או לכל סוגי עבודה זרה שהיו במשך ההיסטוריה. ולכן

כשאתה מרבה לחקור את העדים – את השמים ואת הארץ, כדי לדעת את בוראך, הוי זהיר בדבריך – תדאג שדבריך יהיו דברי אור, שאם לא כן מתוך דבריך ילמדו לשקר, חס וחלילה.

(י) שְׁמַעִיהָ וְאַבְטָלִיוֹן קִבְּלוּ מֵהֶם. שְׁמַעִיהָ אֹמֵר, אֲהוּב אֶת הַמְּלֵאכָה, וְשָׂנֵא אֶת הָרַבָּנוֹת, וְאֵל תִּתְּוֹדַע לְרָשׁוֹת:

בפרק הראשון של מסכת אבות, משנה י' בדבריהם של שמעיה ואבטליון, שהיו כידוע מגדולי ישראל וזכו לכך על אף היותם גרים, ובזה נתקיימה המצווה של "ואהבת את ה' א-להיך" (דברים ו 5) – אהיבהו על בריותיו כדרך שעשה אברהם אביך (ספרי ואתחנן לב), שצריך לקרב את הגרים. "שמעיה ואבטליון קבלו מהם. שמעיה אומר, אהב את המלאכה, ושנא את הרבנות, ואל תתוודע לרשות".

אהב את המלאכה – הדבר הזה אופייני ביותר לעם ישראל. מצאנו אצל בעלי הדתות ובעלי המיסטיקות שבעולם כולו, שישנה נטייה להתנתק מן העולם הזה. האדם השלם, האדם האמיתי – מתבודד, מתבונן בסתרי לבבו, בפנימיות הבריאה, בנשמת העולם ואיננו עסוק כל כך בענייני העולם הזה. ובזה יש כמין גידוף, כמין התרסה כלפי מעלה, שהרי כשהקב"ה ברא את עולמו, בראו יחד עם הרוחניות והגשמיות, עם עסקי החיים הפנימיים ועם עסקי החיים החיצוניים: המלאכה והכלכלה והתרבות. לכן דווקא אמונת הייחוד העברית האמונה ש"ה' א-להינו – ה' אחד", מחייבת שאנו נאהב את המלאכה, משום שאנו אוהבים את העולם הזה – עולמו של הקב"ה. למשל בבודהיזם מקובל, שתכלית האדם להיות נזיר. מי שאיננו נזיר, תכליתו לפרנס את הנזירים, ואם יפרנס כראוי את הנזירים יזכה שבגלגול הבא אף הוא יהיה נזיר. גישה זו היא גישה פסימית.

לעומתה, אומר שמעיה "אהב את המלאכה", כדרכו של תלמידו של שמעיה הלוא הוא הלל הזקן, שאהב את המלאכה, ומאהבת המלאכה נהיה לבסוף נשיא ישראל – הוא זרעו לאורך דורות רבים. "ושנא את הרבנות". הרבנות במובן של בתקופת המשנה היא – שררה, לאו דווקא רב במובן המודרני, אלא השלטון הפוליטי למשל. אם כן ושנא

את הרבנות. היה לו לשמעיה עוד תלמיד הידוע לנו מן המקורות – הוא מנחם, שיכול היה להיות נשיא הסנהדרין, ועזב את הסנהדרין כדי לעבוד את עבודת המלך, כנראה המלך הורדוס. ולכן שמעיה מדריך אותנו – אל תתאוה כל כך לתפקידים בעלי ערך פוליטי, עדיף שתאהב את המלאכה ותשנא את הרבנות. אבל כאן מתעוררת שאלה. אם באמת צדיקים יקיימו את המשנה הזו, אז מי ישמש ברבנות? מי יהיו בעלי השררה? דווקא הרשעים, שלא אכפת להם מדברי שמעיה? ואז אנחנו נפקיר את העולם בידי אוהבי הרבנות. על זה אומר רבינו חיים מוולוז'ין, שאין כוונתו של שמעיה חלילה למנוע את האדם, או להדריך את האדם שלא לקבל תפקיד ציבורי. אלא תקבל תפקיד ציבורי, ומה שיכבדו אותך בגלל שיש לך תפקיד כזה, את זה עליך לשנוא – שנא את הרבנות שאתה מחויב לשמש בה. לא מפני שאתה שונא את הרבנות אל תשמש ברבנות. אדרבא, תשמש ברבנות אך תשנא את הכבוד ואת כל העצמה שזה נותן לך.

“ואל תתוודה לרשות” – מהי הרשות שאין להתוודע אליה? אם מדובר במלכות ישראל, במלכות שמים, מה רע ב“להתוודע” לרשות? אלא ששמעיה חי בזמן התחלת שלטונו של הורדוס, שהיה רשע. לרשות כזו אל תתוודע. אבל ברור שבעזרת ה' כשחוזרת מלכות ישראל לתקנה, בוודאי ובוודאי שלא רק שיש להתוודע לרשות אלא יש להשפיע על הרשות שפע קדושה וטהרה.

(יא) אֲבִטְלִיּוֹן אֹמֵר, חֲכָמִים, הִזְהָרוּ בְּדַבְרֵיכֶם, שְׁמָא תְּחֻבּוּ חֻבַּת גְּלוּת וְתִגְלוּ לְמָקוֹם מִים הָרָעִים, וְיִשְׁתּוּ הַתְּלַמִּידִים הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ, וְנִמְצָא שֵׁם שְׁמַיִם מִתְּחִלָּה:

(יב) הַלֵּל וְשִׁמְאֵי קִבְּלוּ מֵהֶם. הַלֵּל אֹמֵר, הָיוּ מִתְּלַמִּידָיו שֶׁל אֶהְרֵן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה:

(יג) הוּא הָיָה אֹמֵר, נֶגֶד שְׁמָא, אֲבָד שְׁמָה. וְדָלָא מוֹסִיף, יְסִיף. וְדָלָא יְלִיף, קִטְלָא חֵיב. וְדַא שְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא, חֵלְף:

בפרק הראשון של מסכת אבות, משנה יג שנינו: "הוא היה אומר, נגד שמא, אבד שמה. ודלא מוסיף, יסיף. ודלא יליף, קטלא חיב. ודאשתמש בתגא, חלף". אלה דבריו של הלל הזקן שנאמרו בשפה הארמית, ועניינם ללמד אותנו את מידת הענווה.

המשנה התחילה במילים "הוא היה אומר", הוא הכוונה להלל, אלא יתכן שהמשנה מתכוונת לומר שדווקא הלל הוא זה שראוי ללמד אותנו את מידת הענווה, מפני שכך הייתה מידתו. כיוון שהיה ענוותן. אמרו: "לעולם יהיה אדם ענוותן כהלל" (שבת ל:), לכן דווקא ממנו ראוי ללמוד את מידת הענווה לכן "הוא היה אומר".

ובעצם מהי מידת הענווה? מידת הענווה איננה כפי שבני האדם חושבים, איזה מין שקר עצמי, שהאדם יחשוב את עצמו פחות ממה שהוא באמת. הרי לא ייתכן שמידה טובה תהיה מבוססת על שקר. אלא ברור שהענווה היא בנויה על האמת בלבד, שהאדם יודע מי הוא באמת. וכאן יש לדון, כלפי מי אנו מדברים. אם מדובר בין אדם לבין זולתו? הרי שיש לכל אדם מעלה שאין בחברו, וחסרון לעומת חברו. כי הרי בני האדם אינם שווים זה לזה. אבל כלפי הבורא יתברך, ברור שכל אחד מאתנו באמת אין לו שום זכות. הענווה כלפי האל – להים היא דבר מובן מאליו. כיוון שאנחנו נבראים שלו, הרי שכל מה שיש בנו, מאתו הוא. לכן ברגע שהאדם מתמלא בשיכרון חושים על איזה מעלה שיש בו, נגד שמא – שהאדם מתפעל מזה שהוא קנה לעצמו מעלה, הרי שהוא עומד בסתירה לריבונו של עולם, ולכן "אבד שמה" – הרי הוא סותר את מטרת קיומו. שמה – זה הכוונה "מטרת קיומו". אז אם כך תישאל השאלה: אם לפני הבורא איננו כלום, בכל זאת למה בראנו? הרי הוא בראנו כדי שנקנה את זכות הקיום, ולכן "דלא מוסיף, יסיף" – הרי ראוי לאדם להוסיף זכויות, להוסיף מעשים, על מנת להצדיק את קיומו, ולכן דלא מוסיף – יסיף, מי שאיננו מוסיף בתורה, ובמצוות, ובמעשים טובים, חכמה וכד', הרי הוא אובד מן העולם. "ודלא יליף, קטלא חיב" – מי שאינו לומד, חייב מיתה. מה בין זה לבין "דלא מוסיף"? "דלא מוסיף – יסיף", הכוונה מעצמו, "דלא יליף" – הכוונה

שהאדם מכוון שלא ללמוד, הדברים חמורים יותר, לכן נאמר "קטלא חיב" – כנראה בידי שמים.

"ודאשתמש בתגא, חלף" – מי שמשתמש בכתר, של הקב"ה, חולף מן העולם. מהו השימוש בכתר? שהאדם משתמש במעלה הא-להית שנתנה לו, כאילו היא שלו. הרי בזה הוא מעמיד את עצמו בתחרות עם ריבונו של עולם, ולכן "דאשתמש בתגא, חלף".

יש מן המפרשים שהביאו, למשל רש"י, ש'נגיד שמא' – שמשתמש בשם המפורש, כדי לעשות כל מיני פעולות נגד הטבע, אותות ומופתים, ודאשתמש בתגא, חלף. ומכאן מקור קדום מאד, לאיסור החמור של השימוש בקבלה מעשית, בקמיעות ובכל מיני סגולות שבהם יש שימוש בשמותיו של הקב"ה. הרי שהאדם מסתכן מאד, אם הוא משתמש באותו תגא. דברים מזעזעים סופרו בספר חסידים (פס' רה) על כך, על אנשים שרצו להשתמש בשמות הקודש, ונענשו בעונש קשה, ונאכלו ע"י חיות רעות, ה' יצילנו. על כן ראוי לו לאדם ללכת באמת ובתמים ולא להשתמש בקמיעות ובכל מיני סגולות שמצויות דווקא בדור שפל. ככל שהדור חכם יותר, אין הוא מזדקק לשימושים שכאלו.

(יד) הוא הָיָה אֹמֵר, אִם אֵין אָנִי לִי, מִי לִי. וְכִשְׁאֲנִי לְעַצְמִי, מָה אָנִי. וְאִם לֹא עֲבָשִׁיו, אֵימָתִי:

בפרק הראשון של מסכת אבות, משנה יד שנינו: "הוא היה אומר, אם אין אני לי, מי לי? וכשאני לעצמי, מה אני? ואם לא עבשיו, אימתי?" מי זה "הוא היה אומר?" מדובר על הלל כמובן, שלמדנו את דבריו כבר בפעם הקודמת, בשבח הענווה, "הוא היה אומר: "אם אין אני לי מי לי". כאן בא הלל ללמדנו יסוד בידיעת הבורא. ישנה מחלוקת עמוקה ובסיסית בין דעת הנביאים לבין דעת הפילוסופים, מיהו הבורא? ניתן לסכם את הדברים באופן כזה: עבור הפילוסופים גם עבור ההכרה ההמונית, הא-להות היא משהו. מאד מקובל להשתמש בביטוי "כח עליון" או "סיבה ראשונה". כל הביטויים האלה, נוטלים מן הבורא כל אישיות, קוראים לזה – "תאור אימפרסונלי". בעוד שהא-לוה המופיע בפני הנביאים בדבריו

בתורת משה ובשאר ספרי הנביאים וגם בתפילותינו, איננו משהו, הוא משהו. הוא אשיות, בעלת רצון – משהו שיש לו מה לומר. כפי שכבר הבין פרעה שקרא לקב"ה: "מי ה'" (שמות ה 2) אם יש כבר א-לה בישראל הרי הוא כבר משהו ולא רק משהו. אבל כיצד נכיר אותו בתור אישיות? אומר הלל הזקן "אם אין אני לי – מי לי?" כלומר אם אני בעל ענווה אמיתית, "אם אין אני לי" – אם אין לי אני – אז הקב"ה הוא באמת הופך להיות מי – לי. הוא משהו בשבילי. "וכשאתה לעצמי" – אבל אם אני בעל גאווה, מנתק את עצמי מה"אין-סוף ברוך הוא", מה אני. הקב"ה ששמו אני מופיע בפני באופן סתמי כ-משהו. ולכן ראוייה מידת הענווה לא רק מצד שהיא אמת, שהאדם איננו ראוי לשבח מצד עצמו, אלא גם כדי לדעת את הא-להים. כדאי לאדם להיות עניו אם הוא רוצה לדעת בפני מי הוא עומד. כך כתבו לנו מסדרי התפילות: "דע לפני מי את עומד", ולא לפני מה אתה עומד. "ואם לא עכשיו אמת?" אבל ישנו אם כן פיתוי לאדם לומר לדעת את הא-להים בתור אישיות להכיר את רצונו – דבר זה הוא כל כך עמוק, שיתכן לדעת אותו רק אחרי החיים, או רק בעת הזקנה, אחרי שהאדם קנה חכמה רבה. ולכן כאן מזהיר אותנו הלל ואומר: ואם לא עכשיו אמת – דווקא ברגע העכשווי בכל רגע ורגע בחיים אתה יכול ע"י מידת הענווה לדעת מיהו ה'

על זה רגיל היה רבינו הרב צבי יהודה לומר, שזו כוונת הכתוב "ואתם הדבקים בה' א-להיכם חיים כלכם היום" (דברים ד 4). כי הרי כשמדברים עם האדם על דבקות אז הוא אומר בוודאי לא אתי דברו, לכן אומר הכתוב "ואתם". מה אם דברו אתי, אז אולי דברו על דבר קטן, ולא על דבר גדול? לכן אומר הפסוק: "ואתם הדבקים". אז אדם שומע דבקות?! – דבקות אז אולי דבקות במטרה? או דבקות ברב? אבל לא – "בה' א-להיכם", ואתם הדבקים דווקא בה' א-להיכם. שומע האדם שהוא צריך להידבק בה', אומר בוודאי זה אחרי המוות, לכן אומר לו הכתוב: "חיים", מה? מה? אם לזכות בדבקות בה' בחיים אז רק יחידי סגולה מגיעים לזה,

לכן אומר הפסוק "כלכם". אם כולנו צריכים לזכות לדבקות בה' – עוד בעולם הזה, אז בוודאי בעת הזקנה, לכן אומר הכתוב "היום". ואתם הדבקים בה' א–להיכם חיים כלכם היום", דווקא. וזוהי כוונת הלל שאמר ואם לא עכשיו אמת?

(טו) שְׁמַאי אֹמֵר, עֲשֵׂה תּוֹרַתְךָ קְבֵעַ. אַמּוֹר מְעַט וְעֲשֵׂה הַרְבֵּה, וְהוּי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֵבֶר פָּנִים יְפוֹת:

(טז) רַבִּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אֹמֵר, עֲשֵׂה לְךָ רַב, וְהִסְתַּלַּק מִן הַסֶּפֶק, וְאֵל תִּרְבֶּה לְעֶשֶׂר אַמְדוֹת:

בפרק הראשון של מסכת אבות, משנה טז שנינו: "רבן גמליאל היה אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אמדות:"

כמובן השאלה המתבקשת למקרא משנה זו היא שהרי כבר יהושע בן פרחיה אמר לנו "עשה לך רב וקנה לך חבר" (משנה ה), אם כן מה הוסיף רבן גמליאל, שאומר לנו "עשה לך רב"? אבל ההקשר פשוט מלמד אותנו שמדובר בשני אופנים של עשיית הרב: יהושע בן פרחיה לימד אותנו "עשה לך רב וקנה לך חבר" כי אם לא יהיה לך רב – לא תוכל ללמוד תורה. אם לא יהיה לך חבר – לא תוכל להעמיק בתורה. מה שאין כן רבן גמליאל, בא להסביר שאנחנו צריכים רב – כדי לפסוק את ההלכה – "עשה לך רב, והסתלק מן הספק".

אם כן יש שני אופנים בעשיית הרב: יש רב שממנו אני למד תורה, ויש רב שאני ממנו לומד פסק ההלכה. בוודאי ראוי ורצוי שיהא זה אותו רב. אלא שלא תמיד הדבר מתאפשר. ולו רק מפני שלפי ההלכה, הקבועה בשו"ע (יו"ד רמב) – ההלכה היא תמיד כ"מרא דאתרא" – כרב של המקום. אם כן האדם צריך לפסוק את ההלכה כרב של המקום, גם אם למד מרבו, שממנו למד תורה, למד אחרת. אם כן מרבו הראשון ילמד את דרכי הלימוד, ויהיה לו רב שעל פיו יעשה – "עשה לך רב, והסתלק מן הספק". וכמובן יוצא מתוך כך הערך של הוודאות. "ואל תרבה לעשר אמדות". אף על פי שההלכה מתירה להפריש מעשרות גם בלי מידה ומשקל, אלא מותר לעשר מאומד, זאת אומרת מתוך הערכה בלבד, ראוי לאדם שלא

לסמוך על זה אלא בשעת הדחק, ולהשתדל לדייק בשעה שהוא מפריש את המעשרות. "אל תרבה לעשר אמדות".
אם כן רבן גמליאל בא ללמד אותנו את ערך הוודאות לעומת הספק. רבן גמליאל חי בזמן שהתחילה להתפשט המחלוקת בין הלל לבין שמאי. אותה מחלוקת שגרמה לתורה שתהיה כשתי תורות. ונעשו מתוך כך בית הלל ובית שמאי (סוטה מז:). דבר זה, שהביא אפילו לפי התלמוד הירושלמי (פ"א הל"ד, ט.), לשפיכות דמים בישראל. לכן רבן גמליאל בא להדריך אותנו. אע"פ שאמרו "העושה כבית הלל עשה, והעושה כבית שמאי עשה" (ברכות יא.), אין ראוי לאדם להתנהג באופן קבוע בדרך הזו, אלא עשה לך רב – שלך יהיה רב, והסתלק מן הספק – מן המחלוקת בין החכמים.

ובכלל ערכה של הוודאות הוא מאד יסודי, לעומת הערך של הספק בפילוסופיה. לפעמים האדם מתחיל את חייו מתוך וודאות, מתוך השקפת עולם שעליה הוא סומך סמיכה מוחלטת. לאחר זמן, באים הספקות, ואז הוא מעמיד בספק את השקפתו הראשונה. הספק במקרה הזה, הוא דווקא דבר בריא, הוא מאפשר לו לברר מהי האמת, מתוך וודאותו הראשונה ומה היה טעות. לכן הספק הוא מכשיר להגיע מוודאות ראשונה לוודאות שנייה. כפי שלמשל מצאנו בספר הכוזרי (בהקדמה), שמלך כוזר היה בהתחלה דבק מתוך וודאות בע"ז, נכנסו בליבו הספקות, ומתוך כך הגיע לוודאות האמונה הטהורה. אם כן וודאי שראוי לאדם לחיות מתוך וודאות גם אם ייתכן, שאחר כך, יבואו הספקות ויהרסו את וודאותו הראשונה. מה שאין כן בעמדה הפילוסופית. לפיה האדם מתחיל מן הספק, הרי שגם כאשר האדם יגיע לוודאות, אחרי הספקות, הרי סופו לחזור אל הספק. ולכן יש בגישה הפילוסופית אל בירור האמת, יש איזה חיסרון שלא יכול לבוא לידי תיקון. כי מי שתחילתו בספק, גם אם בסוף יגיע לידי וודאות, סופו לחזור אל הספק. מה שאין כן מי שתחילתו בוודאי, גם אם בדרכו יגיע דרך הספק, סופו לחזור אל הוודאי. ולכן הדריך אותנו רבן גמליאל לאמור "עשה לך רב, והסתלק מן הספק".

(יז) שִׁמְעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יְמֵי גְדֻלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאתִי לַגּוֹף טוֹב
אֵלָּא שְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַרְשׁ הוּא הָעֵקֶר, אֵלָּא הַמַּעֲשֵׂה. וְכָל הַמְרַבֵּה
דְּבָרִים, מֵבִיא חֲטָא.

בפרק הראשון של מסכת אבות, משנה יז שנינו: "שמעון בנו אומר, כל ימי
גְדֻלְתִּי (או גְדֻלְתִּי) בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאתִי לַגּוֹף טוֹב אֵלָּא שְׁתִּיקָה. וְלֹא
הַמְדַרְשׁ הוּא הָעֵקֶר, אֵלָּא הַמַּעֲשֵׂה. וְכָל הַמְרַבֵּה דְבָרִים, מֵבִיא חֲטָא":
אם כן מי הוא בעל המשנה הזאת? "שמעון בנו". אם נחבר את זה למשנה
הקודמת, שנאמרה ע"י רבן גמליאל, הרי שלפנינו רבן שמעון בן גמליאל,
וכך פרשו רוב המפרשים. אלא שיש כאן קושי, שהרי המשנה הבאה, ג"כ
נאמרה ע"י רבן שמעון בן גמליאל, ושם מתחילה במילים "רבן שמעון בן
גמליאל אומר..." "אם כן למה קראו לו בהתחלה שמעון בנו? יש אומרים
שהמשנה הראשונה נאמרה בצעירותו, והשניה בבגרותו. אבל יתכן לומר
שהדברים האלה נאמרו פשוט על שמעון בנו של הלל, וכך יש להפוך את
הסדר של המשניות ולומר "שמעון בנו" – של הלל "אומר כל ימי גדלתי
בין החכמים", ואז לפי זה רצף הנשיאים מהלל ושמעון ורבן גמליאל
נשמר, שלא כקושיית המפרשים.

אם כן מה אומר שמעון בנו, בין שהוא בנו של הלל ובין שהוא רבן שמעון
בן גמליאל? "כל ימי גדלתי בין החכמים" – אדם שגדל בין החכמים שומע
דעות שונות. אדם שגדל אצל חכם אחד – למד רק דבר אחד. ולכן איננו
צריך לשתיקה, הוא פשוט חוזר על דברי רבו. כמו שמצאנו למשל בגמרא
על רבי אלעזר שכאשר היה מלמד תורה, לא היה צריך לומר ואפילו לא
מצד ה"דרך ארץ", לא היה צריך לומר, שדבריו הם דברי ר' יוחנן. מכיוון
שהוא היה תלמידו המובהק של ר' יוחנן הרי כל דבריו של ר' אלעזר הם
בעצמם דברי ר' יוחנן. מה שאין כן מי שגדל בין החכמים ששומע את
החכם הזה וגם את החכם הזה, שומע דעות שונות, איננו מוצא לגוף טוב
אלא שתיקה. השתיקה ראויה לו כדי שיבלעו בקרבו כל הדעות השונות
ואז הוא יוכל מתוך יישוב הדעת להכריע ביניהן או למזג ביניהן. כמו כן
הביטוי כאן "ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה", או "אלא שתיקה", צריך

לומר שהדברים נאמרים דווקא כלפי הגוף. אדם שלמד אצל החכמים מביין שהגוף ראוי לו השתיקה, מה שאין כן הנפש, שלא ראויה לה השתיקה אלא אדרבא הדיבור. לכן הגוף ישתוק, והפה ידבר. הנפש תהגה. אבל אם כך, רוממנו את ערך הלימוד הרבה מאד. לכן מוסיף שמעון את התוספת: "ולא המדרש עקר, אלא המעשה", אף על פי שאין ראוי לגוף אלא שתיקה, אבל אין זה אומר שאין לגוף ראוי – המעשה.

"וכל המרבה דברים – מביא חטא". כי הרי אם תרבה בדברים, עלול אתה להגיע לידי חטא. הדבר מוזר, לכאורה הדיבור הוא זה שמאפשר לנו לברר את האמת. אבל כאן הדברים אמורים כלפי הריבוי של הדיבור, שהאדם מדבר יותר מכדי מעשיו, ואז חכמתו מרובה ממעשיו, ומי שחכמתו מרובה ממעשיו, בהכרח מגיע בסוף לידי חטא, משום שאין לו כלים כדי לקלוט בקרבו את חכמתו. לכן אמר לנו שמעון, "כל המרבה דברים, מביא חטא".

ניתן לומר גם, על דרך ההלצה: "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה (=מיסטיקה) – העסק המיסטי איננו ראוי לישראל, שמקדשים את הגוף. אבל הדברים האלו נאמרים רק מתוך הלצה.

אם כן אומר שמעון, "כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא".

(יח) רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

הפעם אנו מסיימים את לימוד פרק ראשון של מסכת אבות (משנה יח) "רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד (או "העולם קיים" תלוי לפי הדפוסים והגרסאות), על הדין ועל האמת ועל השלום", ישנן גם הוצאות המוסיפות את הפסוק "שנאמר: (זכריה ח 18) אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם".

דבריו של רבן שמעון בן גמליאל מעוררים שאלה, המתבקשת מן המבנה של הפרק. באחת המשניות הראשונות למדנו: את דבריו של שמעון הצדיק, משיירי כנסת הגדולה: "על שלשה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים". ומה ראה רבן שמעון בן גמליאל לשנות את טעמו, ולהוסיף דברים שלא אמר אותם שמעון הצדיק?

אכן בימי שמעון הצדיק היינו באמת בזמן שבית המקדש היה קיים. כי הרי בזמן שבית המקדש קיים, ישראל על אדמתם, יש לנו תורה יש לנו עבודה, יש לנו גמילות חסדים. אבל אומרת הגמרא במסכת חגיגה: (ה:)
"כיון שגלו ישראל ממקומן אין לך ביטול תורה גדול מזה" שנאמר (איכה ב 9) "מלכה ושריה בגוים – אין תורה", אם כן כבר אין העולם עומד על התורה. כמובן גם שאין העולם יכול לעמוד על העבודה – עבודת הקרבנות בטלה עם החורבן, כך שאין העולם עומד יותר על העבודה. וכמו כן גם גמילות חסדים, בוודאי ירדה במעלתה בין ימי בית ראשון שבהם ישראל היו עשירים, ממושנים ויפים, לגמול חסדים ככל יכולתם, ובין הזמן שבית המקדש חרב, וישראל נתונים בעוני ובשפל שאז אין גמילות חסדים. אם כן על מה ימשיך להתקיים העולם? ימשיך להתקיים על השרידים, על הנגזרות של שלושת אלה: הדין האמת והשלום. הדין כהמשך של העבודה. כפי שלמדנו – שהעבודה היא ביטוי למידת הדין בעולם, והאמת במקום לימוד התורה, אע"פ שאין לנו תורה כפי שהיום, אבל מידת האמת, חיפוש האמת וההגינות האינטלקטואלית, זה צריך להישאר אצלנו. ואף על פי שאין לנו גמילות חסדים, אבל יש בתוכנו יכולת לעשות שלום זה עם זה, וזה ההמשך של גמילות חסדים. זה בעצם הרקע לדבריו של רבן שמעון בן גמליאל, שנאמרו אחרי החורבן. אבל יש גם להתבונן בדברים מצד עצמם. אם העולם עומד על הדין, או על האמת, הרי שאין הוא עומד על השלום, אלו מושגים שסותרים זה את זה. כי השלום – מותר לשקר לפעמים, כדי להעמיד את השלום על תילו (סיפרי פרשת נשא פסקא מב), מה שאין כן האמת. האמת היא תמיד

סותרת את השלום, וכן הדין. לכן מאיר המהר"ל מפרג, שיש להבין, שהביטוי "העולם" כאן, כולל שלשה מישורים שונים של מציאות, בלשונו, מה שאנו מכנים בשם "שלשה עולמות". עולמנו אנו – העולם התחתון העולם של החברה האנושית, עומד דווקא על הדין. כי כפי שאומר החכם מכל האדם (משלי כט 4) "מלך במשפט יעמיד ארץ, ואיש תרומות יהרסנה", כי אם רוצים שהחברה האנושית תתקיים, צריך שיהיה בה עשיית דין, צריך שיהיה בה דין. על דרך מה שאמרו (אבות ג ד) "אלמלא מוראה, (של מלכות) איש את רעהו חיים בלעו". אבל השלום, זה כבר ממש דבר של "עושה שלום במרומיו" (איוב כה 2), שבעולם העליון – עולם הכוכבים, הגלקסיות, שם הכל בשלום. כפי שאמרו חז"ל: (ר"ה כג:) "מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה". אם כן שלום יש בעולם העליון. ואנו מתפללים ש"יעשה שלום, גם עלינו". והאמת – "זה' א-להים אמת" (ירמיה י 10). אצל הקב"ה – אצלו האמת, כפי דברי הרמב"ם, "הוא לבדו האמת". (הלכות יסודי התורה, פ"א הל"ד).

אם כן על שלושה דברים, עומד העולם בשלושת מחלקותיו: על הדין בעולם האנושי, על השלום בעולם העליון, ועל האמת אצל הקב"ה.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקִישָׁי אָמַר, רְצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶן הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צַדִּיקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדָר:

6.1 . שלום לעם/ מבט לחיים
נסיעה בלי כרטיס / הרב אבי בן אבנר

נסיעה בלי כרטיס

ידי, נמאס לי, לחש בוריס האיכר לשני חבריו. 'כל פעם השלטונות מעלים את מחירי הכרטיסים עוד ועוד'.

הרכבת הרוסית הייתה מיושנת ומקרטעת, אבל מחירי הנסיעה בה הלכו והתייקרו מחודש לחודש. האיכרים היו נוסעים ברכבת לעיר הגדולה כדי למכור את תפוחי האדמה, הגזר והלפת שהם גידלו, אבל בקרוב, כך חששו, הדבר לא ישתלם להם. כל מה שהם מרוויחים תמורת הירקות, הם צריכים לשלם על הנסיעה היקרה – ואפילו להתלונן על כך זהו פשע חמור נגד השלטון הקומוניסטי...

'צודק בהחלט, נדו בראשם שני חבריו של בוריס. 'חייבים למצוא דרך לנסוע בחינם. האימפריה הסובייטית לא תתמוטט, אם שלושה איכרים יסעו ברכבת בלי לשלם על הכרטיס'.

אבל הבעיה הגדולה, ידעו בוריס ושני חבריו, היא מבקר הרכבות. נוסע שנתפס על ידי המבקר בלי כרטיס, מושלך מהרכבת והמטען שלו מוחרם, והוא יכול אפילו לסיים את יומו בבית הכלא.

בדיוק מול בורים ישבו שלושה פועלים שנסעו אף הם לבית החרושת
שבעיר הגדולה. השלושה הבחינו בתחושתם הרעה של בורים ושני חבריו.
'יש לנו פתרון בשבילכם,' לחש אחד הפועלים לבורים, 'אבל זה יעלה לכם
חצי שק תפוחי אדמה'.

בורים ושני חבריו הביטו זה בזה בפקפוק. כל מה שהם הביאו למכור בעיר
היה שלושה שקים, והפועל הזה רוצה חצי שק! מצד שני, אם הם יצליחו
לחסוך את מחיר הנסיעה, אולי זה שווה...
'מה הרעיון?' שאל בורים בחשד.

'עוד מעט יעלה מבקר הרכבת, ותוכל לראות בעצמך,' השיב אחד
הפועלים בחיוך צופן סוד.

לאחר כמה דקות אכן עלה המבקר לרכבת. כל הנוסעים פשפשו בתיקיהם
והכינו את כרטיסי הנסיעה, אבל שלושת הפועלים קמו ממקומם וצעדו
בשלווה לכיוון תא השירותים שבקצה קרון הרכבת. הם נכנסו לתוך התא,
וסגרו מאחוריהם את הדלת.

המבקר החל לעבור בין הספסלים ובדק בקפידה את כרטיסי הנוסעים.
כשהגיע לתא השירותים ניסה לפתוח את הדלת, וכשהבין שהיא נעולה,
צעק: 'מי שם?'

'אני,' השיב אחד הפועלים מתוך התא.

'יש לך כרטיס?' שאל המבקר.

'כן,' השיב הפועל, והחליק את כרטיסו מתחת לדלת הנעולה – כרטיס
אחד ששלושתם קנו במשותף.

המבקר המשיך בדרכו, מבלי שהוא מעלה בדעתו שבתוך התא יש שלושה
נוסעים ולא אחד. ואכן, לאחר כמה דקות חזרו שלושת הפועלים למקומם

בחיוך ניצחון. 'נו', פנה אחד הפועלים אל בוריס, 'זעכשיו, לאחר שלימדנו אתכם את השיטה, תנו לנו את תפוחי האדמה'.

בוריס סירב לשלם את המחיר. 'זה לא רעיון כל כך גאוני', אמר לפועלים, 'זהו בטח לא שווה חצי שק תפוחי אדמה. הבטחתם ללמד אותנו שיטה לנסוע ברכבת בלי לשלם. כרטיס אחד לשלושה אנשים זה גם יקר מדי'.

הפועלים כעסו והחליטו ללמד את האיכרים לקח שהם לא ישכחו במהרה. 'אם כך, בשבוע הבא נלמד אתכם שיטה לעלות לרכבת בלי כרטיס בכלל', אמר אחד הפועלים, ושני חבריו חייכו לעצמם בערמומיות.

בשבוע הבא שוב נפגשו שלושת האיכרים ושלושת הפועלים. בוריס ושני חבריו קנו בגאווה כרטיס אחד בלבד, ואילו שלושת הפועלים עלו הפעם לרכבת בידיים ריקות, בלי לקנות אפילו כרטיס אחד.

לאחר זמן לא רב עלה המבקר לרכבת. בוריס ושני חבריו לא המתו הרבה. הם קמו ממקומם, פנו לתא השירותים הקרוב ונכנסו אליו. שלושת פועלי בית החרושת עדיין המתו במקומם, ולאחר כמה דקות קמו, וחלפו ליד תא השירותים שבו היו האיכרים. אחד הפועלים נקש על דלת השירותים וצעק: 'כרטיס בבקשה', ושלושת האיכרים בתוך התא השחילו את הכרטיס הבודד שלהם מתחת לדלת. הפועלים משכו את הכרטיס, ופנו לתא השירותים הבא.

תוך כמה דקות הגיע המבקר האמתי לתא השירותים של בוריס ושני חבריו, והוא דרש כרטיס. שלושת האיכרים נותרו בידיים ריקות, כי הכרטיס שלהם היה עכשיו בידי שלושת הפועלים בתא השירותים הבא. עד מהרה נפרצה הדלת ושוטרים משכו מתוך התא את שלושת הפושעים שעלו לרכבת בלי כרטיס ועוד ניסו להתחבא בתוך תא שירותים...

*

לא פעם רואים אדם שעושה דברים לא מתוך הבנה והחלטה אישית, אלא מכיוון שהוא ראה מישהו אחר עושה כך, והוא החליט לחקות אותו. עשייה

כזו אינה מועילה, ובדרך כלל אף גוררת נזקים גדולים. לכל אדם ישנו הייעוד שלו והתפקיד שלו, וכל אחד קיבל בעולם תפקיד שמותאם לכוחות שלו. מי שמנסה לחקות את האחרים וללכת בדרכם בלי הבנה מעמיקה, סופו שיורידו אותו מהרכבת, והוא יפסיד את כל עולמו.

6.2 . סיפור לשבת

הנזיר מפינת הרחוב / איתמר מאיר

השעה הייתה שש וחצי בבוקר, כשאדם גבוה, עטוף בגלימה חומה, חצה בשלווה את הרחוב הסואן, כאילו מרחף בין המכוניות, עד שהגיע למקום הישיבה הקבוע שלו, סמוך לחנות המשקאות.

מדי יום היה המחזה הזה חוזר על עצמו באותו צומת, בין השדרה החמישית לשדרה השישית בניו יורק. כולם כבר הכירו את הנזיר הסגפני שהיה יושב כל היום על המדרכה בשתיקה, ולא מדבר עם איש. קערת פלסטיק שצבעה דהה מזמן הייתה מונחת לפניו, והעוברים והשבים היו משליכים אליה את מטבעות הנדבה שלהם: חצי דולר, רבע דולר, או מטבע של עשרה סנט.

בשעה שמונה בבוקר, יצא מאחד הבניינים ילד כבן שמונה, בעל תווי פנים חדים ושיער שחור מתולתל. זה היה אנטוניו מנטיני, בנו של איש העסקים אלברטו מנטיני, בעל מפעל המשקאות. בניגוד לשאר בני משפחתו, אנטוניו היה טיפוס רוחני. הוא אהב ללכת לתפילות ולקרוא בתנ"ך, אין פלא שדמותו של הנזיר הקדוש משכה את לבו. הוא היה יכול לעמוד זמן

רב ולהתבונן בנזיר ובשתיקתו המתמשכת, ולהתפעל כיצד הוא מתעלם מכל העולם הסואן סביבו.

'גם אני רוצה להיות נזיר כשאהיה גדול,' אמר אנטוניו לאביו בוקר אחד, לפני שיצא לבית הספר.

'אל תבלבל במוח', כעס אלברטו מנטיני על בנו. 'אתה תמשיך את מסורת משפחת מנטיני. אתה לא הולך להיות שום נזיר. תוציא לך את השטויות הללו מהראש.'

אנטוניו כבש את פניו בקרקע באכזבה. הוא לא הבין מדוע אביו מתרגז מהרעיון. הוא נטל את ילקוטו ויצא מהבית. זו הפעם הראשונה שהיה לו אומץ לעצור ליד הנזיר הנערץ, ולנסות לדבר אתו. הפעם היה לו משהו חשוב מאוד לומר לו. אנטוניו הוציא שטר של חמישה דולר שקיבל ליום הולדתו, והניח אותו בצלחת הפלסטיק הישנה.

'שלום לך, נזיר,' אמר הילד, 'אתה יכול לעשות ניסים? אני רוצה שאבא שלי יסכים שאהיה נזיר כמוך.'

הנזיר לא הגיב והמשיך לעצום את עיניו בדבקות. 'נזיר, אתה שומע אותי?' שאל אנטוניו, אך הנזיר המשיך בשתיקתו והתנדנד קלות על מקומו.

אנטוניו החליט שזה לא יפה להפריע לנזיר בריכוז הרוחני שלו, והמשיך בדרכו לבית הספר.

למחרת בבוקר ישב הנזיר בדיוק באותו מקום, ואנטוניו החליט לנסות שוב את מזלו. הוא ניגש והניח בצלחתו עוד שטר כסף. 'נזיר, אתה זוכר אותי?' שאל.

הנזיר לא השיב ונותר דומם על מקומו כשעיניו נעוצות בנקודה אי שם באופק.

'נזיר, כבר התפללת שאבא שלי ישנה את דעתו? שאל הילד.

הנזיר המשיך בשתיקתו הממושכת, ולא השיב מילה.

'נזיר', אמר אנטוניו, 'אני מבין שאתה לא מדבר, אני רק מבקש שתזכור אותי ותתפלל שאבא שלי ירשה לי להיות נזיר קדוש כמוך.'

אנטוניו המשיך לבית הספר, מרוגש כולו מעצם החוויה של השיחה עם הנזיר. העובדה שהנזיר כלל לא השיב לו ואפילו לא הביט עליו, רק הוסיפה להתפעמות שלו. הוא חיכה בקוצר רוח לבוקר המחרת, והתכוון לגשת שוב אל הנזיר, אולי בסופו של דבר הוא יאמר לו מילה אחת של חכמה או איזה פתגם עתיק...

אך למחרת בבוקר, כשאנטוניו יצא לבית הספר, הוא ראה מחזה נורא: לימוזינה שחורה עצרה בחריקת בלמים ליד הנזיר, וממנה יצאו ארבעה בחורים איטלקים בחליפות מחויטות. לא קשה היה להבחין בתת-המקלעים שהציצו מתחת לחליפותיהם. הארבעה הקימו את הנזיר הקדוש ממקומו והכניסו אותו באלימות למכוננית. אנטוניו נעצר על מקומו בתדהמה. הוא ידע מי הם. אלו הבחורים של המאפיה האיטלקית – העובדים של אבא שלו ושל דוד שלו. אלו הבחורים ששומרים על משפחתו ועל כל עסקיה. מה הם רוצים מהנזיר הקדוש? מדוע הם מתנכלים לו? הוא לא עשה שום רע לאף אחד.

אנטוניו לא הלך לבית הספר. במקום זאת חזר בריצה הביתה. הוא מצא את אביו שקוע בשיחות טלפון סוערת, והמתין בחוסר סבלנות עד שהוא יסיים. ברגע שאביו הניח את השפופרת, התפרץ אנטוניו ושאל: 'למה הבחורים לקחו את הנזיר הקדוש? מה הוא עשה?'

'הנזיר הקדוש?' שאל אביו בלעג מהול בתימהון.

'כן, הנזיר הקדוש', אמר אנטוניו. 'הוא לא מדבר עם אף אחד והוא שותק כל היום.'

'הוא לא מדבר עם אף אחד', אמר אלברטו מנטיני בכעס, 'חוץ מהשוטרים של האף-בי-איי. אולי אתה לא יודע, אבל הנזיר הזה הוא המלשין שהסגיר למשטרה את דוד מרטיין, ועכשיו הוא ישלם את המחיר.'

'ה...נזיר ה...קדוש היה מלשין? גמגם אנטוניו.

'אני לא מלומד ולא משכיל', אמר אביו של אנטוניו, 'אבל דבר אחד למדתי בחיים: לא כל מי שנראה קדוש – הוא באמת קדוש.'

*

אנו קוראים השבוע את פרשת 'קדושים', ובהקשר זה חשוב לדעת שלפעמים יש אדם שנראה קדוש על פי מראהו החיצוני, אך כאשר בוחנים את מעשיו לעומק, רואים מיד שהקדושה רחוקה ממנו מאוד... המראה החיצוני עלול פעמים רבות להטעות ולהוליך שולל, ועל זה הפסוק אומר: 'האדם יראה לעיניי, והשם יראה ללבב'. הדרך היחידה שבה אדם יכול לקדש את עצמו, היא על ידי קיום בפועל של התורה והמצוות, ועל ידי התרחקות מהעבירות. מי שעושה כך, הוא האדם הקדוש, וכאשר פוגשים אחד כזה, חשים מיד את הקדושה האמתית השופעת ממנו.

6.3 . פתגם שבועי

פתגמים וניבים מפרקי אבות פרק א'

מס' / מספר	הניבים / הפתגמים	בפרק ומשנה
1	אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס	אבות א', ג'
2	הוי מתאבק באפר רגליהם של חכמים, והוי שותה בצמא את דבריהם	אבות א', ד'
3	יהי ביתך בית ועד לחכמים	אבות א', ד'
4	הוי דן את כל האדם לכף זכות	אבות א', ו'
5	עשה לך רב וקנה לך חבר	אבות א', ו'
6	אמור מעט ועשה הרבה	אבות א', ט"ו
7	הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות	אבות א', ט"ו
8	חכמים הזהרו בדברכם	אבות א', י"א
9	הוי מתלמידיו של אהרן: אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבם לתורה	אבות א', י"ב
10	אם אין אני לי, מי לי? וכשאני לעצמי מה אני? ואם לא עכשיו – אמת?	אבות א', י"ד
11	לא המדרש עיקר אלא המעשה	אבות א', י"ז

הכירו את 7 המזונות שישפרו כל מצב רוח! / בועז מזרחי

כשאנו מרגישים עצובים, מתוחים או מלאי דיכאון, נדמה לנו שקופסת גלידה תרפא את הכל. זה נכון שמתוק יכול לשחרר אנדורפינים במוח ולשפר את מצב הרוח בטווח הקצר, אבל המדע כבר הוכיח כי יש מאכלים הרבה יותר בריאים שעושים את העבודה. הנה 7 מזונות בריאים שיעזרו לכם להתמודד עם כל מצוקה נפשית.

1. לחץ – שוקולד מריר

לחץ, תהיה הסיבה אשר תהיה, נגרם בגוף בגלל הורמונים. כלומר, זה לא משנה אם הלחץ נובע ממחסור בזמן, עודף משימות או תחושת סכנה: התהליך הכימי שמתרחש בגוף הוא שחרור של הורמונים אשר המוח שלנו מפרש כלחץ. מומחים גילו ששוקולד, במיוחד שוקולד מריר, יכול לפעול על אותם הורמונים ולהפחית אותם. מחקר שווייצרי מצא כי די ב-28 גרם של שוקולד מריר כדי להוריד את הורמוני הלחץ קורטיזול וקטכולאמין. מעבר למניעת תחושת המצוקה וחוסר האונים, הורדת רמת הלחץ יכולה לשפר משמעותית את התפקוד שלנו, כיוון שהיא מפנה את המוח להתמקד בדברים אחרים מלבד דאגות וחשש.

2. נרפות וחוסר אנרגיה – תרד

לעתים תחושת העייפות הזו של הבוקר לא עוזבת אותנו במהלך היום, לא משנה כמה כוסות קפה נגמעי. הגוף מרגיש כבד, המוח איטי וכל מה שמתחשק לנו זה לזחול חזרה למיטה. ד"ר ג'ואנה דולגוף, שחיברה ספר בנושא תזונה נכונה, אומרת כי החומצה הפולית והפולטים הקיימת בתרד, מסייעים לעיבוד ולהרדה של רמת החומר הומוציסטאין הקיים בגוף. רמות גבוהות של הומוציסטאין נמצאו כפוגעות בכלי הדם ומשבשות את זרימת הדם התקינה, מה שפוגם באספקת החומרים המזינים למוח, ובכלל באספקת חמצן לתאים. כל זה גורם לחוסר אנרגיה וירקות ירוקים כמו תרד, יכולים לסייע למצב זה בצורה ניכרת.

3. עצבנות – תפוח עם חמאת בוטנים

אתם מרגישים שהפתיל שלכם מתקצר? אין סבלנות יותר לאף אחד? כל דבר קטן 'מדליק' אתכם? ייתכן מאוד שהתחושה הזו נובעת ממחסור אנרגיה בגוף. כדי להרגיע ולהשקיט את המערכות, עלינו 'לתדלק' ולצרוך אנרגיה. אלא שהנטייה לבחור במזון עתיר סוכר תביא לעלייה מהירה וצניחה מהירה של הסוכר בדם, כך שמעגל העצבנות יחזור אחרי זמן קצר. פיתרון טוב שיכול להשאיר את רמת האנרגיה גבוהה לאורך זמן הוא שילוב מזונות. ד"ר דולגוף מסבירה כי הפחמימות שקיימות בתפוח מספקות את האנרגיה שתעביר את תחושת העצבנות, ואילו חמאת הבוטנים מכילה שומן בריא שמאט את תהליך העיכול ומביא לספיגה מבוקרת יותר של האנרגיה לאורך זמן.

4. חרדה – סנדוויץ' סלמון

עומס בעבודה, המצב הכלכלי, המצב הביטחוני או אי שקט בחיי הנישואים, כל אלה יכולים לגרום לדאגה מתמשכת לאורך זמן, מה שאנו מכנים חרדה. ד"ר סטיבן אילרדי, מחבר ספר בנושא דיכאון, מגלה כי אומגה-3, חומצת השומן הקיימת בשפע בדגי הסלמון, נמצאה במחקרים מקיפים כבעלת יכולת להפחית את רמת החרדה לאורך זמן. יתרה מכך, מחקרים עדכניים מגלים ראיות לכך שלאומגה-3 יש תפקיד גם בהורדת רמות הכעס והרוגז. אמנם אומגה-3 קיימת גם במקורות צמחיים, אך ד"ר אילרדי מסביר כי המקור הטוב ביותר והשופע ביותר, הוא דגי מים קרים כמו סלמון, סרדינים, מקרל או הרינג.

5. כעס – תה ירוק

הרבה נאמר על כעס ועל הנזקים שלו, אבל מעט מאוד עצות אכן מסבירות איך נפטרים ממנו. ובכן, ד"ר ג'ייקוב טייטל באום חוקר ומומחה תזונה שכתב גם ספר בנושא, מסביר מדוע תה ירוק יכול להפוך אתכם לשקטים יותר: "תה ירוק מכיל תאנין, חומצת אמינו שמסייעת להרגעת הגוף ולשמירת הריכוז והצלילות. כמות הקפאין הנמוכה הקיימת בתה ירוק לא תגרום לכעס שלכם להשתולל". כלומר, תה ירוק מביא את האיזון המושלם בין עלייה בריכוז לירידה בכעס, כך שאתם מרוויחים משני הכיוונים.

6. עצבות – דגנים מלאים עם חלב רזה

עצב יכול להיות תוצאה של סיבות רבות, שאחת הפחות מוכרות בהן היא מחסור בוויטמין D. ד"ר דולגוף אומרת כי לויטמין זה יש תפקידים רבים בגוף, אחד מהם הוא סיוע לייצור סרוטונין, מוליך עצבי הידוע כהורמון "מצב הרוח" שאחראי לויסות תחושות של רוגע ואושר. מחסור בוויטמין D יכול להפריע לגוף לאזן את מצב הרוח ולגרום לדיכאון. חשיפה לשמש היא המקור הטוב ביותר לויטמין D, אבל בגלל הסכנות הכרוכות בשהייה ארוכה בשמש, מומלץ לצרוך אותו גם ממקורות מזון כמו דגני בוקר מלאים ומועשרים וחלב מועשר. קערת דגנים עם חלב בכל בוקר היא פיתרון אולטימטיבי למצב של עצב.

7. תסמונת קדם וסתית – סנדוויץ' סלט ביצים

אחת מהתופעות של השינויים ההורמונליים בתקופה הקדם וסתית היא תשוקה עזה לפחמימות. הסיבה לכך היא שהפחמימות עוזרות להגדיל את רמת הסרוטונין בגוף, הורמון שגורם למצב רוח טוב. בעוד הנטייה היא לבחור במזונות פחות בריאים, כמו גלידה, מאפים או ציפס, הבחירה המומלצת היא במקורות בריאים יותר. מזונות עתירי סוכר יביאו לקפיצה חדה וצניחה מהירה של סוכר, מה שיגרום לעצבנות. לעומת זאת סנדוויץ' מקמח מלא עם סלט ביצים, יעשה עבודה טובה בהרבה כדי לשמור על התחושה הטובה לאורך זמן. בביצים קיים חלבון חיוני הנקרא טריפטופן ויחד עם הפחמימות הבריאות של הלחם המלא, אנו מקבלים מזון מוצלח לתקופה הקדם וסתית.

8. אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה

כ"ו ניסן תש"ז 14.4.1947 הועלו בעכו לגרדום ארבעה מלוחמי האצ"ל

ארבעה מלוחמי האצ"ל דב גרונר, אליעזר קשאני, יחיאל דרזנר ומרדכי אלקחי הועלו לגרדום בעכו. דב גרונר נתפס בעת הפעולה על משטרת רמת גן. ביום שלישי ה' 23 באפריל 1946 התקרבה אל משטרת רמת גן מכונית צבאית ומתוכה יצאו כתריסר "אסירים ערבים" מלווים ב"חיילים בריטים". ה"אסירים" הוכנסו לתחנה וה"סמל הבריטי" האחראי על השיירה הודיע ליומנאי כי ה"ערבים" נתפסו בגניבה והם מובאים למאסר. בעוד היומנאי מברר כיצד לנהוג, שלפו ה"אסירים" ומלוויהם אקדחים וכל השוטרים נצטוו להרים את ידיהם ולהיכנס אל תא המעצר. תוך דקות השתלטה יחידת הפורצים על התחנה ולוחמי האצ"ל פרצו את מחסן. בינתיים נכנסה לבניין יחידת "הסבלים" בפיקודו של דב גרונר והחלה להטעין את הנשק על המשאית שחנתה מחוץ לבניין. הפעולה התגלתה והבריטים החלו לירות על אנשי האצ"ל. במהלך היריות נפצע דב גרונר ונתפס על ידי הבריטים. גרונר הועמד למשפט ונדון למוות.

לאחר המשפט הועבר דב גרונר לבית הכלא בעכו שם המתין לביצוע גזר הדין. בתאריך זה הועלה דב גרונר לגרדום יחד עם שלושה מאנשי האצ"ל יחאל דרזנר, מרדכי אלקחי ואליעזר קשאני אשר נתפסו באיזור פתח תקווה על ידי הבריטים כשיצאו לפעולת הלקאת קצינים בריטים. פעולות הלקאת הבריטים בוצעו ברחבי הארץ על ידי אנשי האצ"ל בתגובה להלקאת לוחם אצ"ל בתל אביב. מול משטרת רמת גן ברחוב ז'בוטיסקי נמצא ככר גרונר ובמרכזו פסל ובו נראה אריה קטן הנלחם באריה גדול בבסיס הפסל חרותים שמם של אנשי האצ"ל שנפלו במלחמתם במנדט הבריטי

כ"ז ניסן "יום השואה והגבורה" – יום הזכרון

יום זה נקבע על ידי ממשלת ישראל לציון יום הזכרון לששת המיליונים אשר נרצחו על ידי השלטון הנאצי באירופה בזמן מלחמת העולה השניה. יום זה מצויין על ידי כל היהודים בארץ ובתפוצות, הראיון היה לשלב בין השואה לבין הגבורה שבאה לידי ביטוי בין השאר במרד גטו ורשה אשר פרץ בערב פסח והיות וערב פסח איננו תאריך מתאים ליום זיכרון לאומי הוחלט לקבוע את כ"ז בניסן כיום השואה והגבורה מומלץ לכולם לבקר במוזיאון החדש של יד ושם, הכניסה חופשית (לקבוצות כדאי לתאם מדריך (בתשלום)

אתר בנושא גטו ורשה: <http://warsaw.daat.ac.il/>, אתר יד ושם:
http://www.yad vashem.org.il/heb_site/heb_index.html

בשבוע הבא ב-ג' באייר אכתוב על יום נפילתו של מרדכי אנילביץ, מפקד הגטו ועימו חלק מאנשיו בבונקר ברחוב מילא 18. והפעם בעקבות ראיון שנערך לפני שנים עם משה ארנס (שר הביטחון לשעבר) התפרסם מידע חדש על חלקם של אנשי בית"ר במרד שמשום מה!! לא הוזכרו לא בספרי הלימוד ולא בטקסי השואה. השר ארנס טוען שאנשי ארגונו של מרדכי אנילביץ, אי"ל – אירגון יהודי לוחם, לא שכחו לאנשי בית"ר ולרוויזיוניסטים את רצח ארלוזורוב בשנת 1933 (שלימים התברר שלא היה קשר לרצח זה, ועל כך בשבועות הבאים)

מי היו אנשי האיגוד, או בשמם אצ"י – אירגון צבאי יהודי?

האיגוד הוקם בפברואר 1940 כארגון התנגדות מחתרתי יהודי אוטונומי וכחלק מתנועת ההתנגדות המחתרתית הפולנית. כל חבריו היו משוחררי צבא, רובם קצינים או משק"ים וחבריו היו ציונים רוויזיוניסטים. במחצית הראשונה של 1942 הגיע מספר חבריו ל-300 איש. בתחילת 1941 כבר היו לארגון מטה כללי ועשר כיתות, שכל אחת מנתה 25 חברים. הכיתות חולקו בהמשך לשלוש פלוגות. מתחילת קיומו שקד האיגוד להצטייד

בנשק והקדיש להצטיידות זו ולא ימוץ חבריו בנשק וכן לאיסוף חומר מודיעיני. היעד העיקרי של מחלקת המודיעין והחקירות היה פעילות הגסטאפו בגטו. במסגרת זו דאג האיגוד להוציא להורג בוגדים יהודים, שהגסטאפו העסיק בגטו וארשה. המחלקה הטכנית השקיעה מאמצים בבניית ביצורים ומנהרות, כאלה שהובילו אל מחוץ לתחומי הגטו. מנהרות אלו היו בעלות חשיבות מרובה בתנועה אל מחוץ לגטו ובריחה ממנו, והן שירתו לא רק את חברי האיגוד. הודות למנהרות אלה הצליח הארגון לשמור על מלאי הנשק ועל הלוחמים.

היו ניסיונות לחיבור עם ארגונו של אניליביץ ואולם ניסיונות אלו כשלו כך שכל גוף התכונן בעצמו למרד כשהוגדרו תחומי אחריות. התקופה שבין ספטמבר 1942 לאפריל 1943 הוקדשה להכנות אינטנסיביות לקראת הקרבות העתידיים. עמדות המגן והמנהרות בוצרו ותומשו. מספר הלוחמים באפריל הגיע ל-500 לוחמים. כשהחלו הגרמנים בתוכניתם להשמיד את הגטו הם נתקלו בהתנגדות עזה מצד שני גופי ההתנגדות (אי"ל, אצ"י) לחימת אצ"י בימי המרד מגיעה לשיאה בשלושת ימי קרבות עזים שבכיכר מורנובסקי שבמהלכם מצליחים אנשי האיגוד לשמור על עמדותיהם או להשתלט עליהן מחדש. בצהרי אותו יום חל אירוע סמלי ויוצא דופן על ידי כוחות המרד היהודיים. אל גג הבית מספר 7 בכיכר מוראנובסקי, היכן ששכן מטה האצ"י, עלו שני נערים, וקיבעו עליו שני דגלים: הדגל האדום-לבן, דגל הפולנים, ולצדו דגל כחול-לבן, דגלו של הארגון הצבאי היהודי. דגלים אלה נראו היטב ברחובות הגטו וברחבי ורשה.

עדויות מספרות כי קריאות שמחה פרצו אצל הפולנים למראה הדגלים, בשמעם את היריות והפיצוצים ובראותם את הדגלים מתנוססים מעל לכיכר; כך ידעו כי היהודים היו הראשונים שבפומבי הניפו את נס המרד נגד הגרמנים וכי הצליחו להחזיק בכיכר מורנובסקי. במשך ארבעה ימים ניצבו על הבית דגלי המרד. רק לאחר קרבות רבים הצליחו הגרמנים להשתלט על הבית ולהוריד את הדגל ממנו. הגנרל שטרופ - מפקד הכוחות הגרמנים אשר עובדה זו.

לנוכח ההתנגדות ריכוז הגרמנים את כוח האש שלהם והנחילו לאנשי האיגוד אבידות בנפש. הקרבות באיזור מוראנובסקי היו ממושכים, נועזים ונמשכו ארבעה ימים. כמעט כל קציני האיגוד נפלו במהלך הלחימה. אחרי ה-20 באפריל החלו הגרמנים להצית את בתי הגטו. ב-24 וב-25 לחודש הוצת הגטו כליל ולהבות עצומות אחזו את כל חלקיו. בשיאה של התופת, בימים ה-27 ו-28 לחודש, התרחש הקרב העז ביותר של האצ"י, בכיכר מורנובסקי. הכיכר נפלה לבסוף, אך ניצולים מקרב הלוחמים המשיכו לפגוע בסורים גרמניים שעברו ברחובות. ההתנגדות בגטו תמה סופית ב-16 במאי 1943. קומץ ניצולים התחבא במקומות שונים עד ששוחרר הגטו. בכיכר מוראנובסקי הוסר לפני מספר שנים הלוט מעל לוח הנצחה ללוחמי אצ"י בהשתתפות השר משה ארנס

כ"ט ניסן תרצ"א 16.4.1931 נפטרה רחל המשוררת

רחל בלובשטיין נולדה ברוסיה למשפחה אמידה. כשהיתה בת שמונה נפטרה אמה, אביה השקיע רבות בחינוכה, היא ניגנה בפסנתר, כתבה שירים (ברוסית) ולאחר סיום הגימנסיה עברה לקייב כדי ללמוד ציור. בשנת 1909, כשהייתה בת 19, נסעה רחל עם אחותה לביקור בארץ. ולאחר שראתה את התחדשות ההתיישבות בארץ ישראל החליטה להישאר. רחל רצתה לעסוק בחקלאות ולכן עברה ל"חוות העלמות" שבכנרת שם שהתה כשנתיים (1911-1913). רוב שיריה, שנכתבו מאוחר יותר קשורים בתקופה זו, שהיתה כנראה המאושרת בחייה. בכינרת קשרה רחל קשרים עם אנשים שליוו אותה עד סוף חייה. חלקם נהיו לדמויות בולטות ביישוב: א"ד גורדון, ברל כצנלסון, זלמן שזר שיש אומרים שהשיר "גן נעול" הוקדש לו, משה ביילינסון ועוד.

בשנת 1913 נסעה רחל לצרפת, ללמוד חקלאות וציור. אבל לאחר שנה, עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה חזרה לרוסיה שם כנראה נדבקה במחלת השחפת, לאחר תום המלחמה חזרה רחל לארץ, לקבוצת כנרת ואולם עקב מחלתה אולצה לעזוב את הקבוצה. לאחר עזיבתה את דגניה

התגוררה רחל במקומות שונים בארץ. אלו הן השנים שבהן כתבה ופרסמה את שיריה. מחלתה החמירה ותמיד היתה שרויה במצוקה כלכלית. בחמש השנים האחרונות לחייה (1931-1926) חיתה רחל בתל-אביב, בעליית-גג עלובה. חברים מועטים ניסו לעזור לה, אך היא נפטרה בבדידות ועוני, בהיותה בת 41 בלבד. על-פי בקשתה, נקברה בבית-הקברות בכינרת. שיריה הפכו למה שנקרא "נכסי צאן ברזל" והולחנו על ידי מספר רב של מלחינים מפורסמים. קבוצות רבות של בני נוער היו עולים לקברה שעל שפת ים הכנרת ומקריאים משיריה (ליד הקבר יש ספר שירים) בין שיריה: "התשמע קולי", "שם הרי גולן", "אורי" (בן לו היה לוי), ואולי לא היו הדברים מעולם" ועוד

כ"ט ניסן תשכ"ג 23.4.1963 נפטר יצחק בן צבי נשיאה השני של מדינת ישראל

יצחק בן צבי נולד באוקראינה בן למשפחה ציונית, נמנה עם מקימי ארגון ה"הגנה" היהודי באוקראינה עם פרוץ פרעות קישינב (1903). לאחר עלייתו לארץ ישראל, היה ממקימי ארגון השמירה היהודי "בר גיורא" ולאחריו "השומר". במהלך מלחמת העולם הראשונה גורש על ידי הטורקים. בראשית שנות ה-20 נמנה עם מקימי ארגון "ההגנה" וכן ממקימי ה"הסתדרות". במסגרת פעילותו הציבורית נבחר בן צבי לחבר מועצת ירושלים והיה בין מייסדיה של הגימנסיה העברית בירושלים יחד עם אשתו, רחל ינאית בן צבי, ואף לימד שם

בתקופת המנדט הבריטי ייצג את היישוב היהודי בפני השלטונות. בעת הקמת המדינה נבחר לכנסת הראשונה ולאחר פטירתו של חיים וייצמן נבחר לשמש כנשיא המדינה. עם היבחרו לנשיא העביר את משכן הנשיאות מרחובות לבית צנוע בירושלים. כיהן שלוש פעמים רצופות כנשיא, ובמהלך כהונתו השלישית נפטר. בן צבי נחשב לנשיא עממי, צנוע ואהוד, שהנהיג את פתיחת בית הנשיא למבקרים בחול המועד פסח וסוכות. יצחק בן צבי, יחד עם אשתו רחל ינאית, עסק כל חייו במחקרים

על קהילות ישראל במזרח ובארץ ישראל, והקים את מכון בן צבי שנקרא
ביום "יד בן צבי".

א' אייר תש"ז 21.4.1947 מאיר פיינשטיין ומשה ברזני פועצו את עצמם בכלא הבריטי בירושלים

משה ברזני איש לח"י, נתפס בשכונת מקור ברוך בירושלים לאחר
שבחיפוש שנערך בכליו נמצא רימון. ברזני הואשם בנשיאת נשק ובכוונה
להתנקש בקצין הבריטי שהיה אחראי על המשטר הצבאי בעיר. המשפט
כולו היה קצר ותשעים דקות לאחר תחילת המשפט קרא השופט את גזר
דין המוות. ברזני קם על רגליו ושר את ה"תקווה", אולם השוטרים הפריעו
לו בשירתו וסחבוהו ממקומו בכוח. הוא נכבל בידיו וברגליו והובא אל תא
הנידונים למוות. מאיר פיינשטיין נתפס יחד עם עוד שלושה לוחמים לאחר
פעולת האצ"ל לפיצוץ תחנת הרכבת בירושלים. במשפט נגזר דינו למוות.

ב 17 באפריל 1947, למחרת התליות בעכו של גרונר, אלקחי, דרזנר
וקשאני, אישר מפקד הצבא הבריטי בארץ את גזרי הדין של פיינשטיין
וברזני. בתא הנידונים למוות בבית הסוהר המרכזי בירושלים, גמלה בליבם
של פיינשטיין וברזני ההחלטה לפועץ עצמם יחד עם תלייניהם, בבחינת
"תמות נפשי עם פלשתים". מפקדות האצ"ל והלח"י הסכימו להיענות
לבקשתם והחלו להכין את הרימונים. חתכו ראש תפוז, הוציאו בעזרת
כפית את התוכן ומילאו את החלל שנוצר בחומר נפץ ובפיסות מתכת
קטנות. לתוך חומר הנפץ הוכנסו נפצים, מחוברים לפתיל הצתה. לבסוף
חובר ראש התפוז למקומו באמצעות קסמי עץ דקים, כך שלא ניתן היה
להכיר כי בוצע בו חתך כלשהו. האוכל ובו גם "התפוזים" הוכנס לתא
הנידונים למוות על ידי אחד האסירים הפליליים.

ביום שני, 21 באפריל 1947, כשבוע לאחר התליות בעכו, הוטל עוצר על
ירושלים והרב הראשי של בית הסוהר התבקש להכנס לתא הנידונים

למוות על מנת לעודד את רוחם של שני הלוחמים. הוא קרא "וידוי"
ולבקשתו של פיינשטיין שרו בקול רם את תפילת "אדון עולם". אחר פרצו
שני הנידונים למוות בשירת "התקווה" והרב יצא עם מנהל בית הסוהר,
תוך הבטחה שיחזור כדי להיות עמם בשעתם האחרונה. פיינשטיין וברזני
לא גילו לרב את סודם, והפצירו בו כי לא יחזור בשעת ההוצאות להורג
ואולם הרב לא נענה להפצרותיהם, וכדי שלא לפגוע בו החליטו השניים
לשנות מתוכניתם המקורית ולפוצץ עצמם לפני בוא התליין. כחצי שעה
לאחר צאת הרב מתא הנידונים נשמעו שתי התפוצצויות. משה ומאיר
עמדו חבוקים אחד ביד השני. בידו של משה היו הרימונים שהיו מונחים בין
לבותיהם וככה מתו. על פי הוראת הרב הראשי, הרב יצחק הלוי הרצוג,
נקברו השניים בהר הזיתים בחלקת קדושי פרעות תרפ"ט ופרעות תרצ"ו
ותרצ"ח.

ב' אייר תש"ח 11.5.1948 שוחררה העיר צפת במסגרת "מבצע יפתח"

מקור שמה של העיר צפת הוא ראשי תיבות של ציצית, פאה תפילין, ואכנ
צפת מזוהה כאחת מארבעת ערי הקודש שלאחר חורבן בית המקדש
(ירושלים, חברון, טבריה וצפת). במשך מאות שנים הייתה צפת מקום
מושבם של גדולי הרבנות. ואף בתקופת המשנה והתלמוד הסתובבו
באזור תנאים ואמוראים חשובים (לא פלא שאיזור צפת רווי במה שנקרא
קברות הצדיקים). עיקר חוזקה זו באה לידי ביטוי במהלך המאה –16 שבה
התיישבו רבנים חשובי כמו האר"י הקדוש, שגרם להתפתחות תורת
הקבלה, בעיר זו כתב גם ר' יוסף קארו את "השולחן ערוך" (ספר ההלכה
החשוב ביותר) וכן כתב ר, שלמה אלקבץ את הפיוט הידוע "לכה דודי
לקראת כלה: אותו אנו שרים מדי שבת. על אף שבמאה ה-17 ירושלים
החלה לתפוס את מעמדה כעיר החשובה בעולם הרבני עדיין נשארה צפת

כמקום חשוב והייתה מקום מועדף לעליית יהודים חסידים מארצות אירופה.

בעקבות גידולה של העיר הפכה צפת להיות בירת האזור והאוכלוסייה כללה גם תושבים ערבים שאף במהלך השנים הפכו לרוב. בשנת 1837 פקד רעש אדמה גדול את צפת ואשר גרם להתמעטות היישוב היהודי, בנוסף במהלך המאה ה-19 החלו פרעות של הערבים ביהודים שהשיא היה במהלך מאורעות תרפ"ט (בנוסף לחברון) כך שלקראת הקמת המדינה היתה הנוכחות היהודית מצומצמת לעומת האוכלוסייה הערבית שאף תוגברה בכוחות הצלה סורים, ירדנים ועיראקים. עקב מיקומה שימשה צפת גם את כוחות המנדט הבריטי.

להלן, (ככתבו וכלשונו) מקור: משרד הביטחון – אגף השיקום, היחידה להנצחת החייל

טרם מלחמת השחרור הייתה צפת עיר מעורבת, חיו בה יהודים לצד ערבים. האוכלוסייה הערבית הייתה גדולה פי שישה מזו היהודית שהתרכזה ברובע קטן וצפוף בצפון מערב העיר. כשפרצה מלחמת העצמאות, מאזן הכוחות הצבאי נטה לטובת הערבים, עמדותיהם שלטו על הרובע היהודי ועל הדרך לצפת שנחסמה בסוף 1948 בפני תחבורה יהודית. מפקדת הגנה הייתה נחושה להגן על הרובע ודחתה הצעות הבריטים לפנות את האוכלוסייה היהודית מהעיר. המפקדה ארגנה את הכוח ולוחמי האצ"ל השתלבו בו. הערבים החלו לתקוף את הרובע היהודי אך נהדפו. ביום 16 באפריל 1948 פינו הבריטים את צפת ומצבו של הרובע החמיר. תגבורת ערבית זרמה לעיר והשתלטה על עמדות בה בכללן המצודה המשטרה, העירונית ובית שלוה. בשחר 17 באפריל הסתננה לרובע מחלקת פלמ"ח לסייע למגינים. מפקד המחלקה קיבל את הפיקוד וכונן בעיר משטר צבאי. בימים הבאים שוב תקפו הערבים את הרובע ומגיניו הצליחו להודפס. ביום 24 לאפריל החל מבצע "יפתח" לשחרור הגליל העליון המזרחי וביום 1 במי הגיע לצפת גדוד הגליל של הפלמ"ח לאחר שכבש את ביריה ועין

זיתון ופתח את הדרך לרובע. בלילה שבין 6-5 במאי לאחר חצות פתחו כוחותינו במתקפה על המצודה אך נאלצו לסגת לנוכח ההתנגדות העזה. ביום 5 בספטמבר בשעות הערב, החל הקרב לשחרור צפת. בסיוע הפגזות (מרגמות ו"דיודקות") פתחו כוחותינו בהתקפה בו זמנית על שלוש עמדות המפתח בעיר. לאחר קרב עז שנמשך כ- 40 שעות נכבשו היעדים. ביום 10 במאי נטשו הערבים את צפת ועד הערב השתלטו המגינים על כל העיר לרבות משטרת הר כנען. חמישה חודשים לאחר מכן שימשה צפת בסיס לכוחות הזרוע המזרחית של מבצע "חירם" לשחרור הגליל כולו. במערכה על צפת נפלו 52 לוחמים.

מספרים שרבה של העיר צפת אמר ליגאל אלון מפקד הפלמ"ח כי צפת נושעה בגלל מעשה ובגלל נס: המעשה היה שקהילת צפת קיימה תפילת מניין מתמדת מאז יציאת הבריטים... והנס היה שהגיע הפלמ"ח.

הריצה במרתון ירושלים
להשלמת המימון להקמת פארק החסד ע"ש אודליה

בננו הצעיר ישי ה' יחייהו ויזכהו יזם עם הנוער ביישובנו - חשמונאים פעולה לסיוע בהשלמת המימון החסר להקמת פארק החסד להנצחתה של אודליה.

אחרי שרץ כבר שני מרתונים שלמים 42.2 ק"מ כ"א (מרתון טבריה ומרתון תל אביב) אותם הוא הקדיש למטרות חברתיות (פעמונים) הוא רץ במרתון ירושלים אותו הוא הקדיש לפארק החסד ע"ש אודליה (הפארק מתוכנן להתאים גם לילדים נכים)

היעד שהם קבעו לעצמם לגייס הוא 42,195 ₪. שקל על כל מטר שהוא רץ. וכל זאת הוא מסביר באתר אשר הקישור אליו מצורף בזה. הוא ביקש ממני שאעזור לו להפיץ האתר ואני כאבא ממושמע עושה זאת.

כדאי ללחוץ על הקישור:

בס"ד

אבוש, מצ"ב קישור לאתר התרמות לפארק אודליה. אתה מוזמן להפיץ

אותו <http://www.mimoona.co.il/ProjectsMobile/171>

From: ישי דוד תורג'מן [mailto:ishay.d.t@gmail.com]

Sent: 19 Mar 2014 1:59 PM

To: אבוש

Subject: אתר התרמה לפארק אודליה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוזניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבי, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ
פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך
וחג פסח כשר ושמח
שמעון תורג'מן

סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה זכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.

רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010
 נ"ד: 050-5333949
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

